

Algemeen ambtsbericht
Democratische Republiek Congo

Juli 2011

Directie Consulaire zaken en Migratiebeleid
Afdeling Asiel, Hervestiging en Terugkeer
Den Haag
070 - 348 4517

Inhoudsopgave

1	Inleiding	4
2	Landeninformatie	5
2.1	Basisgegevens	5
2.1.1	Land en volk	5
2.1.2	Staatsinrichting	7
2.1.3	Geschiedenis	10
2.2	Politieke ontwikkelingen	14
2.3	Veiligheidssituatie	28
Equateur	62	
3	Mensenrechten	64
3.1	Juridische context	64
3.1.1	Verdragen en Protocollen	64
3.1.2	Nationale wetgeving	65
3.2	Toezicht op naleving van mensenrechten	67
3.3	Naleving en schendingen	69
3.3.1	Vrijheid van meningsuiting	69
3.3.2	Vrijheid van vereniging en vergadering	73
3.3.3	Vrijheid van godsdienst	75
3.3.4	Bewegingsvrijheid	76
3.3.5	Rechtsgang	84
3.3.6	Arrestaties en detenties	88
3.3.7	Situatie in gevangenissen	89
3.3.8	Mishandeling en foltering	92
3.3.9	Verdwijningen en ontvoeringen	93
3.3.10	Buitengerechtelijke executies en moorden	94
3.3.11	Doodstraf	94
3.4	Positie van specifieke groepen	95
3.4.1	Vrouwen en meisjes	95
3.4.2	Etnische groepen	102
3.4.3	Homoseksuelen	105
3.4.4	Minderjarigen	106
3.4.5	Dienstplicht en desertie	116
4	Migratie	117
4.1	Ontheemden- en vluchtelingenstromen	117
4.1.1	Buiten de DRC	117
4.1.2	Binnen de DRC	117
4.2	Activiteiten van internationale organisaties	118
	Literatuurlijst	120

I	Lijst van gebruikte afkortingen	128
II	Kaart van de Democratische Republiek Congo	129
III	Overzichtskaart van de Kivu-provincies	130
IV	Provincie-indeling van de Democratische Republiek Congo	131
V	Lijst met kabinetsleden (sinds kabinetswijziging van 19 februari 2010)	132

1 Inleiding

In dit algemeen ambtsbericht wordt de situatie in de Democratische Republiek Congo (DRC) beschreven voor zover deze van belang is voor de beoordeling van asiolverzoeken van personen die afkomstig zijn uit de DRC en voor besluitvorming over de terugkeer van afgewezen Congolese asielzoekers. Dit ambtsbericht is een actualisering van eerdere ambtsberichten over de situatie in de DRC (laatstelijk december 2010). Het algemeen ambtsbericht beslaat de periode van november 2010 tot en met mei 2011.

Dit ambtsbericht is gebaseerd op informatie van openbare en vertrouwelijke bronnen. Bij de opstelling is gebruik gemaakt van informatie van verschillende organisaties van de Verenigde Naties, niet-gouvernementele organisaties, vakliteratuur en berichtgeving in de media. Een overzicht van de geraadpleegde openbare bronnen is opgenomen in de literatuurlijst. Bovendien liggen bevindingen ter plaatse en vertrouwelijke rapportages van de Nederlandse vertegenwoordiging in Kinshasa aan dit algemeen ambtsbericht ten grondslag.

In het algemeen ambtsbericht wordt verwezen naar geraadpleegde openbare bronnen. Daar waar openbare bronnen zijn vermeld, wordt de tekst in veel gevallen ook ondersteund door informatie die op vertrouwelijke basis is ingewonnen.

In hoofdstuk twee wordt ingegaan op recente ontwikkelingen op politiek- en veiligheidsgebied. Deze beschrijving wordt voorafgegaan door een beknopt overzicht van de recente geschiedenis van de DRC. Ook is een korte passage over de geografie en de bevolking van de DRC opgenomen.

In hoofdstuk drie wordt de mensenrechtensituatie in de DRC geschetst. Na een beschrijving van wettelijke garanties en internationale verdragen waarbij de DRC partij is, komen de mogelijkheden van toezicht op naleving van de mensenrechten aan de orde. Daarna volgt de beschrijving van de naleving dan wel schending van enkele klassieke mensenrechten. Ten slotte wordt de positie van specifieke groepen, waaronder minderjarigen belicht.

In hoofdstuk vier komen de opvang van vluchtelingen, binnenlands ontheemden en activiteiten van internationale organisaties aan de orde.

2 Landeninformatie

2.1 Basisgegevens

2.1.1 Land en volk

De DRC is na Sudan en Algerije het grootste land in Afrika. De totale oppervlakte is 2.344.858 vierkante kilometer, een gebied ongeveer zo groot als West-Europa. De buurlanden zijn Angola, de Republiek Congo (Brazzaville), de Centraal-Afrikaanse Republiek, Sudan, Uganda, Rwanda, Burundi, Tanzania en Zambia. De kustlijn bedraagt 37 kilometer.¹

De DRC is onderverdeeld in elf provincies: Bas-Congo, Kinshasa, Bandundu, Equateur, Province Orientale, Kasai Occidental, Kasai Oriental, Maniema, Noord-Kivu, Zuid-Kivu en Katanga. De grondwet van 18 februari 2006 voorzag in een onderverdeling in 26 provincies, die gestalte zou moeten krijgen in de 36 maanden volgend op de installatie van de nieuwe politieke instituties na de verkiezingen die in 2006 zijn gehouden.² De wet waarmee deze territoriale herindeling wordt vormgegeven, de *Loi sur les entités décentralisées*, is echter niet aangenomen door beide kamers van het parlement. Voorts is op 20 januari 2011 de grondwet herzien. Artikel 226 bepaalt dat de nieuwe provincie-indeling wordt losgekoppeld van de grondwet en aan de wetgever wordt overgelaten.³ Deskundigen zullen voorstellen doen voor een plan van aanpak voor de invoering op termijn van de nieuwe provincie-indeling. Naar verwachting kan het tot 2019 duren voordat deze is ingevoerd.⁴

Volgens de grondwet van 2006 zou de DRC worden onderverdeeld in de stad Kinshasa (met de status van provincie) en de volgende provincies: Bas-Uélé, Equateur, Haut-Lomami, Haut-Katanga, Haut-Uélé, Ituri, Kasai, Kasai Oriental, Kongo central, Kwango, Kwilu, Lomami, Lualaba, Lulua, Mai-Ndombe, Maniema, Mongala, Nord-Kivu, Nord-Ubangi, Sankuru, Sud-Kivu, Sud-Ubangi, Tanganyika, Tshopo en Tshuapa.⁵ Een kaart van de provincie-indeling is bijgevoegd als bijlage IV. De provincies zijn verder onderverdeeld in de steden (onder te verdelen in *communes*) en de *territoires* (onder te verdelen in *communes*, *secteurs* en *chefferies*).

¹ Central Intelligence Agency (CIA), The World Factbook - Congo, Democratic Republic, <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/cg.html> (geraadpleegd op 11 februari 2011). Zie bijlage II voor een overzichtskaart van de DRC.

² Constitution de la République Démocratique du Congo, artikel 2 en 226 (Constitution).

³ ACP, *Finalisation du plan d'actions du cadre stratégique de mise en œuvre de la décentralisation (2009-2019)*, 24 februari 2011.

⁴ ACP, *Le découpage territorial de la RDC ne s'opérera pas en moins de 16 à 30 ans, estime le bâtonnier François Aluwa*, 25 januari 2011.

⁵ Constitution, artikel 2.

De bevolking van de DRC wordt geschat op ongeveer 70,9 miljoen inwoners en bestaat voor bijna de helft uit kinderen onder de 15 jaar. Slechts 2,5% van de bevolking is ouder dan 65 jaar.⁶

In de DRC wonen ongeveer 250 etnische groeperingen, waarvan de meerderheid (ongeveer 80% van de bevolking) als Bantu wordt geclassificeerd. De drie grootste etnische groeperingen worden tot de Bantuvolkeren gerekend: de Baluba (18 %), de Mongo (17 %) en de Bakongo (12 %). Kleinere Bantugroepen zijn o.a. de Hutu-groepen, de Nande, de Hunde en de Babembe. Andere etnische groeperingen worden tot de Nilotische volkeren (o.a. de Alur en de Tutsi-groepen) en de Sudanese volkeren gerekend. Daarnaast behoort een klein gedeelte van de bevolking tot de Bambuti (pygmeeën), de oorspronkelijke bewoners van Midden-Afrika (zie ook paragraaf 3.4.2).

De officiële taal van de DRC, het Frans, wordt door een groot deel van de stedelijke bevolking gesproken. Het onderwijs wordt gegeven in het Frans, in alle onderwijsinstellingen en op alle niveaus. Degenen die enig onderwijs hebben genoten spreken dan ook (een zekere mate van) Frans. De meest gesproken taal is echter Lingala (vooral in Kinshasa en langs de rivieren), gevolgd door Kikongo (ten westen van Kinshasa), Tshiluba (in het zuiden) en Swahili (in het oosten en noordoosten, ook wel Kingwana genoemd). Daarnaast zijn er nog tientallen lokale talen. Hutu- en Tutsi-groepen, waaronder de Banyamulenge, spreken een dialect van het Kinyarwanda (zie ook paragraaf 3.4.2).⁷

Ongeveer 50% van de Congolese bevolking is rooms-katholiek, 20 % is protestant, circa 10% van de bevolking is Kimbanguïst⁸ en 10% moslim. Het overige deel van de Congolese bevolking hangt voornamelijk traditionele inheemse godsdiensten aan.⁹

De Congolese munteenheid is de Congolese franc (FC, *franc congolais*). In mei 2011 was 1 euro ongeveer 1.343 Congolese francs waard.¹⁰

⁶ Central Intelligence Agency (CIA), The World Factbook - Congo, Democratic Republic, <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/cg.html> (geraadpleegd op 11 februari 2011). Hierbij dient te worden aangetekend dat dit officiële cijfer volgens Ngo's allang achterhaald is; het wachten is op een volkstelling.

⁷ Trésor de la Langue Française au Québec (TLFQ), Congo-Kinshasa, <http://www.tlfq.ulaval.ca/axl/afrique/czaire.htm> (geraadpleegd op 3 mei 2011).

⁸ Het Kimbanguïsme is een religieuze stroming die haar wortels heeft in het christendom. De beweging werd op 6 april 1921 gesticht door Simon Kimbangu en is lange tijd door het Belgische koloniale bewind als subversief beschouwd. Voluit heet zij *Église de Jesus Christ sur Terre par le Prophète Simon Kimbangu*.

⁹ U.S. Department of State, *International Religious Freedom Report 2010, Democratic Republic of the Congo*, 17 november 2010.

¹⁰ Oanda Currency Converter, <http://www.oanda.com/convert> (geraadpleegd op 3 mei 2011).

2.1.2 Staatsinrichting

Met de implementatie van de nieuwe grondwet, de presidentsverkiezingen en de installatie van een democratisch gekozen parlement is een einde gekomen aan de transitieperiode die volgde op de vredesakkoorden van Pretoria (2002) en Sun City (2003). De regering staat onder leiding van president Joseph Kabila¹¹ en premier Adolphe Muzito.

Grondwet

De huidige Congolese grondwet is sinds 18 februari 2006 van kracht. In de periode van 18 februari 2006 tot aan het einde van de transitieperiode op 6 december 2006 was tegelijkertijd de overgangsgrondwet van kracht. Veel belangrijke wetten (o.a. het Wetboek van Strafrecht) stammen uit de koloniale tijd en moeten nog in overeenstemming worden gebracht met de grondwet uit 2006, maar ook met internationale verdragen die de DRC heeft ondertekend. Op 20 januari 2011 heeft president Kabila een herziening van de grondwet bekrachtigd, zie hoofdstuk 2.2.

De grondwet voorziet in een scheiding van de uitvoerende, wetgevende en rechterlijke macht.

Uitvoerende macht

De grondwet voorziet in de verkiezing van een president voor vijf jaar, die eenmaal herkozen kan worden. De president is het staatshoofd en de opperbevelhebber van de strijdkrachten. De president mag geen nevenfunctie bekleden in een politieke partij. Bij permanente verhindering van het staatshoofd zal de voorzitter van de Senaat de presidentiële taken waarnemen. Vrijwel alle besluiten van de president dienen tevens te worden ondertekend door de premier. De president benoemt, na consultatie van de Nationale Vergadering (*Assemblée nationale*), de premier uit de parlementaire meerderheid in de Nationale Vergadering.

De regering bestaat, naast de premier, uit de ministers, vice-ministers en indien van toepassing de vice-premiers, ministers van Staat en gevolmachtigd ministers. De president zit de ministerraad voor of delegeert deze taak aan de premier.¹²

Sinds 6 december 2006 is Joseph Kabila de democratisch gekozen president van de DRC. Op 10 oktober 2008 volgde Adolphe Muzito Antoine Gizenga op als premier van de DRC. Op 19 februari 2010 maakte Kabila een wijziging van zijn kabinet bekend. Het kabinet Muzito II, bestaat uit drie vice-premiers, 33 ministers en 7 vice-ministers. Voor een volledig overzicht van alle bewindspersonen, zie bijlage V.

¹¹ Kabila wordt ook wel aangeduid als *l'Autorité Morale*, als *le Raïs* en als *le Très-Haut*.

¹² Constitution, artikel 68-90 en 96.

Kabila heeft zich omringd met veelal Katangese vertrouwelingen die in de praktijk een grote invloed op de besluitvorming hebben en zelfs beslissingen opleggen aan ministers. Augustin Katumba Mwanke, die eerder strategische functies bekleedde als secretaris-generaal van de regering, reizend ambassadeur en secretaris-generaal van de *Alliance pour la Majorité Présidentielle* (AMP), is de belangrijkste onder hen.¹³

De provincies worden bestuurd door een gouverneur, een vice-gouverneur en maximaal tien provinciale ministers. De gouverneur en de vice-gouverneur worden gekozen door de leden van de Provinciale Vergaderingen (*Assemblées provinciales*). Zij dienen voor een termijn van vijf jaar en kunnen eenmaal herkozen worden. De gouverneur wijst de provinciale ministers aan.¹⁴ De grondwet bepaalt op welke terreinen de provincies (mede-)bevoegd zijn om beleid te maken.¹⁵ De grondwet bepaalt verder dat 40% van de staatsinkomsten terug zal vloeien naar de provincies waar die inkomsten zijn gegenereerd.¹⁶ In de praktijk wordt deze regeling echter nog niet toegepast. Bij de grondwetherziening van 20 januari 2011 zijn de artikelen 197 en 198 aangepast. De president kan voortaan (bij conflicten) de gouverneur uit zijn functie ontheffen en de Provinciale Vergaderingen ontbinden.

Wetgevende macht

De wetgevende macht wordt uitgeoefend door een parlement dat uit twee kamers bestaat: de Nationale Vergadering en de Senaat. De Nationale Vergadering bestaat uit 500 leden die rechtstreeks worden gekozen door het volk voor een termijn van vijf jaar. De leden vertegenwoordigen het hele land. Senatoren vertegenwoordigen hun provincie en worden getraptd gekozen door de (rechtstreeks gekozen) leden van de Provinciale Vergadering, eveneens voor een termijn van vijf jaar. Oud-presidenten van de republiek zijn (indien zij democratisch zijn gekozen) senator voor het leven.¹⁷

De Nationale Vergadering kan de regering – of een lid daarvan – tot aftreden dwingen door middel van een motie van wantrouwen. Indien er sprake is van een voortdurende crisis tussen de regering en de Nationale Vergadering, kan de president, na consultatie van de regering en de voorzitters van de beide kamers, besluiten de Nationale Vergadering te ontbinden. Dit kan echter niet in een verkiezingsjaar of wanneer de noodtoestand is afgekondigd.¹⁸

¹³ Jeune Afrique, *Kabila: Mobutu light*, 5 februari 2011.

¹⁴ Constitution, artikel 198.

¹⁵ Constitution, artikel 201-206.

¹⁶ Constitution, artikel 175.

¹⁷ Voor informatie over de Assemblée nationale, zie <http://www.ipu.org/parline-f/reports/1375.htm>

¹⁸ Constitution, artikel 100-148 en 197.

De huidige leden van de Nationale Vergadering werden op 30 juli 2006 gekozen en op 22 september 2006 geïnstalleerd. Met 111 van de 500 zetels is de partij van president Kabila, de PPRD de grootste fractie. De tweede partij is de MLC (*Mouvement de Libération du Congo*) van Jean-Pierre Bemba¹⁹, met 64 zetels. PALU (*Parti Lumumbiste Unifié*), de partij van voormalig premier Antoine Gizenga, heeft 34 zetels, de *Mouvement Social pour le Renouveau* heeft 27 zetels, de *Forces du Renouveau* heeft 26 zetels en de RCD (*Rassemblement Congolais pour la Démocratie*) heeft 15 zetels.

De overige zetels zijn verdeeld over tientallen kleinere partijen die elk over tien of minder zetels beschikken. De voorzitter van de Nationale Vergadering is Evariste Boshab.

De regering van Kabila kan rekenen op de steun van een meerderheid van de leden van de Nationale Vergadering. De brede coalitie, die bekend stond als de *Alliance pour la Majorité Présidentielle* (AMP), is op 16 maart 2011 vervangen door de *Majorité Présidentielle* (MP).²⁰ Het handvest van de MP werd op 5 april 2011 getekend door 27 politieke partijen en 13 individuele politici.²¹ Opvallend is het vooral nog ontbreken van de partijen PALU en UDEMO (*Union des Démocrates Mobutistes*). Binnen de nieuwe alliantie is de PPRD de grootste partij. Diverse oppositiepartijen, waaronder de MLC, hebben zich verenigd in de *Union pour la Nation* die ruim honderd leden telt.

Op provinciaal niveau wordt de uitvoerende macht (in casu: de gouverneur, vice-gouverneur en zijn provinciale ministers) gecontroleerd door de *Assemblées provinciales*. De leden van de *Assemblées provinciales* worden direct gekozen door de bevolking voor een termijn van vijf jaar. Deze leden kiezen de gouverneur en vice-gouverneur van hun provincie. Daarnaast kiezen zij de senatoren die namens hun provincie zitting nemen in de Senaat.²²

Alle verkiezingen in de DRC zijn tot nu toe georganiseerd door de onafhankelijke *Commission Electorale Indépendante* (CEI), die in 2002 is opgericht. In de loop van 2010 is de CEI vervangen door een permanente kiesraad, de *Commission Electorale Nationale Indépendante* (CENI).²³

¹⁹ Bemba werd op 23 mei 2008 gearresteerd en overgebracht naar het Internationaal Strafhof (zie verder paragraaf 2.2). Hij is officieel echter nog altijd de voorzitter van de MLC.

²⁰ Kongotimes, *RDC: Majorité présidentielle, Joseph Kabila seul maître à bord*, 18 maart 2011.

²¹ Le Potentiel, *Avec la signature de la charte de la MP: La machine électorale de Kabila est lancée*, 6 april 2011.

²² Constitution, artikel 198.

²³ Zie voor meer informatie hierover het Algemeen Ambtsbericht DRC van december 2010.

Rechterlijke macht

De rechterlijke macht (bestaande uit rechtbanken en tribunalen) is volgens de grondwet onafhankelijk van de wetgevende en uitvoerende macht. De in de grondwet genoemde gerechten zijn:

- het Constitutionele Hof (*Cour constitutionnelle*);
- het Hof van Cassatie (*Cour de cassation*);
- de Raad van State (*Conseil d'État*);
- het Militaire Hoogerechtshof (*Haute Cour militaire*);
- militaire en civiele gerechtshoven, rechtbanken en parketten.²⁴

Bij de grondwetherziening van 20 januari 2011 bepaalt artikel 149 dat de ambtenaren van het Openbaar Ministerie, dat voorheen onafhankelijk was, onder het gezag vallen van het ministerie van Justitie.²⁵ Zie paragraaf 3.3.5 voor meer informatie over de rechtsgang in de DRC.

2.1.3 Geschiedenis

Voor een uitgebreidere weergave van de geschiedenis van de DRC wordt verwezen naar de algemene ambtsberichten DRC uitgebracht in de periode april 2002 tot december 2010.

Het grondgebied van de huidige DRC was vanaf 1908 een Belgische kolonie en werd in 1960 onafhankelijk onder de naam Congo-Kinshasa. In 1965 kwam Joseph Mobutu aan de macht. Deze veranderde zijn naam in Mobutu Sese Seko en doopte zijn land om tot Zaïre. Mobutu regeerde Zaïre op corrupte en autocratische wijze en speelde verschillende (etnische) groepen tegen elkaar uit om aan de macht te kunnen blijven. Democratiseringsprocessen, begin jaren negentig begonnen onder druk van de internationale gemeenschap, liepen op niets uit.

In 1996 kwamen de Banyamulenge, een etnische groep van Tutsi-afkomst, in opstand tegen het regime van Mobutu. Zij kregen steun van andere dissidente groeperingen, verenigd in de *Alliance des Forces Démocratiques pour la Libération du Congo-Zaïre* (AFDL), die onder leiding stond van Laurent Désiré Kabila. Met militaire steun van de legers van Rwanda en Uganda, wisten de AFDL-troepen Mobutu in 1997 te verdrijven. Kabila greep de macht en gaf het land de naam *République Démocratique du Congo* (Democratische Republiek Congo).

Eind 1998 drong Kabila er op aan dat de Rwandese troepen, die hem in het zadel hadden geholpen, het land zouden verlaten. Enkele dagen later braken in de steden Bukavu en Goma gevechten uit tussen achtergebleven Rwandese militairen en eenheden van het Congolese leger, de *Forces Armées Congolaises* (FAC).

²⁴ Constitution, artikel 149.

²⁵ Radio Okapi, *Joseph Kabila a promulgué la constitution révisée*, 21 januari 2011.

Dit was het begin van een gewapende opstand tegen Kabila. Deze groeide snel uit tot een regionaal conflict waarbij verschillende Afrikaanse landen militair betrokken waren. De oppositie tegen Kabila kreeg steun van de legers van Rwanda en Uganda.

Zij waren aanvankelijk aan de winnende hand en hadden de buitenwijken van Kinshasa al bereikt toen Kabila militaire steun vroeg en kreeg van de legers van Angola, Namibië en Zimbabwe.

Een grootschalige oorlog brak uit, waarbij zeven landen betrokken waren. Kabila wist de opstandelingen terug te drijven naar het oosten van Congo.

Op 16 januari 2001 werd Laurent Kabila door een lijfwacht vermoord. Zijn zoon Joseph werd uitgeroepen tot opvolger. De jonge Kabila zocht, in tegenstelling tot zijn vader, snel na zijn aantreden toenadering tot de internationale gemeenschap. Joseph Kabila begon een Inter-Congolese Dialoog die leidde tot een overeenkomst tussen de belangrijkste strijdende partijen: het *Accord Global et Inclusif sur la Transition*, dat op 16 december 2002 in Pretoria werd gesloten. De *Final Act* van de Inter-Congolese Dialoog werd op 1 en 2 april 2003 ondertekend in Sun City, Zuid-Afrika. Deze *Final Act* regelde de totstandkoming van een interim-grondwet en de vorming van een nationale overgangsregering. Deze overgangsregering werd op 30 juni 2003 geïnstalleerd en daarmee werd de burgeroorlog formeel beëindigd.

De overgangsregering kreeg de taak om de DRC gedurende een transitieperiode te regeren en om te vormen tot een stabiele en vreedzame samenleving met democratisch gekozen en gecontroleerde bestuursorganen. Onderdeel van haar opdracht was het ontwerpen van een nieuwe grondwet en het organiseren van vrije verkiezingen. In februari 2006 werd de nieuwe grondwet, nadat deze in een referendum door de bevolking was aangenomen, door de president bekrachtigd.

Op 30 juli 2006 vonden in de DRC parlaments- en presidentsverkiezingen plaats. Aangezien geen van de presidentskandidaten een meerderheid van de stemmen behaalde, bleek een tweede ronde nodig te zijn. Tijdens de eerste ronde van de presidentsverkiezingen kwam het in Kinshasa tot gevechten tussen de Republikeinse Garde (*Garde Républicaine*)²⁶ en aanhangers van Kabila's belangrijkste rivaal Jean-Pierre Bemba, de toenmalige vicepresident en leider van de *Mouvement de Libération du Congo* (MLC), waarbij tientallen mensen om het

²⁶

De Republikeinse Garde heette voorheen GSSP (*Groupe Spécial de Sécurité Présidentielle*) en staat nog steeds onder die afkorting bekend. Deze garde staat onder direct bevel van president Kabila. Naar schatting gaat het om 14.000 soldaten, waarvan 5.000-6.000 in Kinshasa zijn gelegerd. Bemba had destijds in Kinshasa ongeveer 500 soldaten tot zijn beschikking. International Crisis Group, *Securing Congo's Elections: Lessons from the Kinshasa Showdown*, 2 oktober 2006. AP, *Guard of Congo's rebel leaders refuse to stand down*, 16 maart 2007.

leven kwamen. In de tweede ronde won Joseph Kabila, waarna hij op 6 december 2006 werd geïnstalleerd als president van de DRC.²⁷

Nadat in maart 2007 in Kinshasa gevechten waren uitgebroken tussen het Congolese leger (*Forces Armées de la République Démocratique du Congo*, FARDC) en soldaten van Bemba's MLC-privémilitie, waarbij honderden doden vielen, verliet Bemba na bemiddeling van de internationale gemeenschap de DRC. Op 23 mei 2008 werd hij in België gearresteerd en overgebracht naar het Internationaal Strafhof in Den Haag, dat hem had aangeklaagd wegens misdaden tegen de menselijkheid die hij in 2002 in de Centraal-Afrikaanse Republiek zou hebben gepleegd.

In de Kivu-provincies in het oosten van de DRC zorgen verschillende Congolese en buitenlandse rebellengroepen al lange tijd voor onveiligheid. De belangrijkste buitenlandse rebellengroepering in Oost-Congo is de *Forces Démocratiques de Libération du Rwanda* (FDLR). Nadat in 1994 in buurland Rwanda de genocide op de Tutsi's en gematigde Hutu's had plaatsgevonden, werd deze groep in de DRC gevormd door soldaten van de voormalige *Forces Armées Rwandaises* en militieleden van de *Interahamwe* en andere Hutu-burgers. Sindsdien zijn rebellen van de groepering actief in beide Kivu-provincies. De voortdurende aanwezigheid van de Rwandese Hutu-rebellenbeweging, die parasiteert op de lokale bevolking, zich verrijkt met illegaal ontgonnen grondstoffen en strijd levert met andere gewapende groepen en het Congolese leger, is zowel de Congolese als de Rwandese autoriteiten al jaren een doorn in het oog.

In oktober 2007 werden de eerste voorstellen voor een MONUC²⁸ stabilisatiestrategie (UNSSSS²⁹) voor Oost-Congo gepresenteerd aan de internationale gemeenschap. Op 23 januari 2008 sloot de regering een vredesakkoord met de meer dan 20 gewapende groepen in de Kivu-provincies, waaronder de CNDP (*Congrès National pour la Défense du Peuple*). De uitvoering van dit akkoord vond plaats binnen de kaders van het "Amaniprogramma voor veiligheid, pacificatie, stabilisatie en wederopbouw van Noord- en Zuid- Kivu" (zie ook algemeen ambtsbericht DRC juli 2008).

In augustus 2008 braken (opnieuw) gevechten uit tussen de CNDP en de FARDC in Noord-Kivu; daarbij vielen honderden doden, sloeg een kwart miljoen inwoners op de vlucht en weken 40.000 Congolezen uit naar Uganda.

²⁷ BBC News, *Kabila hails new era for DR Congo*, 6 december 2006.

²⁸ MONUC: United Nations Mission in DRC, opgericht door de VN-Veiligheidsraad op 30 november 1999. Op 31 mei 2010 werd MONUC middels de VN-Veiligheidsraad Resolutie 1925 omgedoopt tot United Nations Organization Stabilization Mission in the Democratic Republic of the Congo (MONUSCO).

²⁹ UNSSSS: United Nations Security and Stabilization Support Strategy.

In januari 2009 ontstond interne verdeeldheid binnen de CNDP. De chef van de militaire staf van de CNDP, Bosco Ntaganda, zette de politieke leider van de CNDP, Laurent Nkunda, af. Ntaganda sloot vervolgens een akkoord met de Congolese regering om zijn troepen te integreren binnen de FARDC. Nkunda vluchtte naar Rwanda waar hij werd opgepakt en in afwachting van zijn proces nog steeds vast zit.

Op 23 maart 2009 tekende de Congolese regering vredesakkoorden met de CNDP en de overige gewapende groepen in Noord- en Zuid-Kivu. De rebellengroepen zegden toe politieke partijen te zullen vormen, de regering beloofde op haar beurt de gewapende rebellen en hun leiders op te nemen in het leger en de politie, de lokale en de nationale politiek, en het bestuursapparaat. Met steun van MONUC werd een versneld integratieproces door het Congolese leger uitgevoerd.

Van alle gewapende groepen haalde de CNDP de beste resultaten uit het integratieproces. Zo werden veel CNDP-commandanten benoemd op sleutelposities in de FARDC, terwijl commandanten van andere rebellengroepen weinig invloedrijke posities kregen. De CNDP, die zich in maart 2009 liet registreren als politieke partij, handhaafde in de praktijk nog steeds parallelle militaire en administratieve structuren in een groot deel van het gebied dat het als rebellenbeweging onder controle had. Door de integratie in de FARDC breidde de CNDP zijn invloed zelfs uit tot in de uithoeken van de Kivu's waar hij eerder niet zat.

In maart 2009 presenteerde premier Muzito een stabiliteitsplan, STAREC (*Stabilization and Recovery Plan for War Affected Areas*). In december 2009 werden de VN-stabilisatiestrategie en het Congolese STAREC omgedoopt tot de ISSSS (*International Security and Stabilization Support Strategy*).

In 2009 vonden gezamenlijke militaire operaties van de Congolese en de Rwandese strijdkrachten plaats tegen de FDLR: *Umoja Wetu* ('Onze Eenheid') en *Kimia II*. In februari 2010 begonnen de Congolese strijdkrachten een nieuwe operatie onder de naam *Amani Leo* ('Vrede Vandaag'). De FDLR raakte daardoor wel sterk verzwakt, maar werd nog niet verdreven.

Terwijl de integratie van voormalige gewapende groepen in Noord-Kivu officieel al op 18 april 2009 ten einde was gekomen, liep de integratie van resterende strijders door in 2009 en 2010. Duizenden voormalige PARECO-, Mai-Mai- en CNDP-strijders werden geïntegreerd in de FARDC. Veel ex-gewapende groepen beklagden zich over de uitvoering van de vredesakkoorden. Volgens sommigen is de integratie van voormalige gewapende groepen binnen het toch al onderbetaalde en slecht getrainde Congolese regeringsleger uitgelopen een mislukking.

Sinds 2005 is de Ugandese politiek-religieuze gewapende beweging *Lord's Resistance Army* (LRA), die onder bevel staat van Joseph Kony, actief in de provincie Orientale. De groep, die al meer dan twintig jaar strijd levert tegen de Ugandese regering, staat bekend om zijn extreme geweld tegenover de burgerbevolking. Al in 2005 vaardigde het Internationaal Strafhof in Den Haag een arrestatiebevel uit tegen Joseph Kony vanwege oorlogsmisdaden en misdaden tegen de menselijkheid. Pogingen tot onderhandelingen in het vredesproces tussen de Ugandese regering en de LRA strandden voortdurend en ook de gezamenlijke militaire operatie van de DRC, Uganda en Zuid-Sudan (*Lightning Thunder*) leidde niet tot uitschakeling van de LRA.

De Ugandese rebellenbewegingen *Allied Democratic Forces* (ADF), die strijdt voor de gelijkheid van moslims, en de *National Army for the Liberation of Uganda* (NALU) hervatten -na zich een aantal jaren afzijdig te hebben gehouden- in juni 2010 de strijd. Als gevolg van de gevechten tussen ADF/NALU en het regeringsleger sloegen in 2010 tienduizenden in Noord-Kivu op de vlucht.

2.2 Politieke ontwikkelingen

Tijdens de verslagperiode vonden enkele belangrijke politieke ontwikkelingen plaats.

Herziening van de Grondwet

De in 2006 aangenomen grondwet voorziet in de scheiding der machten, in decentralisatie en hervorming van het veiligheidsapparaat. Bij zijn verkiezing in dat jaar beloofde president Kabila zich in te zetten voor verdere democratisering, daarbij de rechtsstaat te zullen respecteren en lokale verkiezingen te houden. Maar geleidelijk zijn regering, parlement en rechtspraak ondergeschikt gemaakt aan het kabinet van de president en is het democratiseringsproces vastgelopen.³⁰

Begin 2010 werd een commissie³¹ ingesteld om eventuele wijzigingen van de grondwet te bestuderen. Gekeken werd naar kwesties als de territoriale herindeling, de verdeling van inkomsten tussen rijk en provincies, de onafhankelijkheid van de rechterlijke macht, het Hooggerechtshof, het functioneren van provinciale instituties, het recht op terugkeer van afgevaardigden en senatoren die tot andere functies zijn geroepen, het verkiezingssysteem en de uitbreiding van militaire

³⁰ International Crisis Group, *Congo: l'enlèvement du projet démocratique*, 8 april 2010. Zie ook Africa Today, Volume 56, Number 4, *The Democratic Republic of the Congo? Corruption, Patronage, and Competitive Authoritarianism in the DRC*, Summer 2010 en de Internationale Spectator, jaargang 64 nr. 10, *De toekomst van Congo, Een fragiele staat tussen legitimiteit en effectiviteit*, oktober 2010 en Jeune Afrique, *Kabila: Mobutu light*, 5 februari 2011.

³¹ In deze commissie zitten deskundigen namens de voorzitters van de *Assemblée nationale* en de Senaat, de eerste minister, de president van het Hooggerechtshof en de president van de republiek.

bevoegdheden. Daarbij werd eveneens gekeken naar een mogelijke versterking van de positie van de president.

Begin januari 2011 werd een wetsvoorstel ingediend tot herziening van de grondwet van 18 februari 2006. Het wetsvoorstel behelsde de herziening van de volgende artikelen:

1. Artikel 71, 1e alinea: de verkiezing van de president wordt niet meer in twee rondes, maar in één ronde beslecht;
2. Artikel 110: een lid van het parlement (*Assemblée Nationale* of *Sénat*) dat een politieke functie aanvaardt verliest daardoor niet meer automatisch zijn parlementaire mandaat en kan na beëindiging van deze functie terugkeren in het parlement;
3. Artikel 126: de regering krijgt de beschikking over voorlopige financiële middelen indien de begroting niet op tijd is goedgekeurd door het parlement;
4. Artikel 149: het Openbaar Ministerie is niet langer onafhankelijk en valt onder het gezag van het Ministerie van Justitie;
5. Artikelen 197 en 198: de president is bevoegd de *Assemblées provinciales* te ontbinden en de gouverneur van een provincie te ontslaan.
6. Artikel 218: slechts de president is bevoegd tot het houden van een referendum;
7. Artikel 226: de invoering van de nieuwe provincie-indeling wordt losgekoppeld van de grondwet en wordt overgelaten aan de wetgever.³²

De meeste opschudding verwekte het voorstel om, in het zicht van de verkiezingen van dit jaar, de verkiezing van de president in één ronde te beslechten. Voorstanders van de herziening wezen er op dat de presidentsverkiezing de regering per ronde 350 miljoen USD kost en de regering niet over voldoende middelen beschikt om twee rondes te financieren.³³ Voorts benadrukten zij dat een tweede ronde met twee kandidaten tot tweedracht in het land zou kunnen leiden, met mogelijk verlies van mensenlevens.³⁴

Tegenstanders van de herziening betoogden dat de regering toch twee verkiezingsrondes moet organiseren, omdat de tweede ronde van de presidentsverkiezingen volgens de verkiezingskalender samenvalt met die van de provinciale verkiezingen; daardoor zouden er veel minder kosten worden bespaard dan de voorstanders deden voorkomen.³⁵

³² Radio Okapi, *Joseph Kabila a promulgué la constitution révisée*, 21 januari 2011.

³³ Reuters, *Eying rivals, Congo's Kabila wants one-round poll*, 7 januari 2011.

³⁴ Le Potentiel, *Proposition de loi portant révision de la constitution de la République Démocratique du Congo du 18 février 2006*, 12 januari 2011.

³⁵ The Guardian, *Are the amendments to the constitution illegal?* 13 januari 2011.

Daarnaast voerden de tegenstanders van de grondwetsherziening aan dat Kabila de ‘spelregels’ van de verkiezingen wilde veranderen, omdat hij vreesde dat de (tot dan toe onderling verdeelde) oppositie in de tweede ronde met een gezamenlijke kandidaat ‘en bloc’ tegen hem zou optrekken.³⁶

De belangrijkste tegenkandidaten van Kabila zijn Vital Kamerhe, medeoprichter van de PPRD, oud-voorzitter van de *Assemblée Nationale* en voormalig vertrouweling van Kabila³⁷, die eind 2010 de UNC (*Union nationale des Congolais*) oprichtte, en Etienne Tshisekedi, voorzitter van de UDPS (*Union pour la démocratie et le progrès social*), die na een verblijf van drie jaar in België en Zuid-Afrika, op 8 december 2010 een triomfantelijke terugkeer op Congolese bodem beleefde.³⁸ MLC-leider Jean-Pierre Bemba, de belangrijkste tegenstander van Kabila tijdens de verkiezingen van 2006, zat tijdens deze verslagperiode nog altijd vast in Den Haag in verband met de behandeling van zijn proces door het Internationaal Strafhof. De MLC raakte verdeeld nadat de secretaris-generaal van deze partij, François Mwamba, werd vervangen door Thomas Luhaka.³⁹

Bij een verkiezing in één ronde zou theoretisch een president kunnen worden gekozen met slechts 20 à 30 procent van de stemmen. De invloedrijke kardinaal van Kinshasa, Laurent Monsengwo, vond dat onacceptabel: de (komende) president zou volgens hem voldoende legitimiteit moeten hebben en in het hele land moeten worden erkend.⁴⁰ Ook tijdens de behandeling van het wetsvoorstel in de *Assemblée Nationale* op 11 januari 2011 liepen de gemoederen hoog op. Uiteindelijk verliet de voltallige oppositie de zaal en stemden 334 van de 337 overgebleven afgevaardigden voor de grondwetsherziening.⁴¹

Twee dagen later werd het wetsvoorstel in de *Sénat* behandeld. De senatoren van de oppositie legden een verklaring af die eindigde met de woorden: ‘Daar wij niet kunnen instemmen met dit schandelijke wetsvoorstel, hebben wij besloten de zaal te verlaten, opdat de senatoren van de meerderheid zonder ons, maar ten overstaan van God, het volk en de geschiedenis, de verantwoordelijkheid nemen om de democratie om zeep te helpen en de hoop van een volk, dat nog maar net het hoofd

³⁶ De Standaard, *Kabila wil herverkiezing als president veiligstellen*, 13 januari 2011.

³⁷ Volgens uitgelekte diplomatieke documenten heeft Kabila parlementariërs omgekocht om Kamerhe als voorzitter van de *Assemblée Nationale* af te zetten. Zie De Standaard, *Kabila kocht parlement om*, 7 februari 2011.

³⁸ La Prosperité, *Aujourd’hui à Kinshasa: Kabila parle, Tshisekedi arrive!*, 8 december 2011

³⁹ Radio Okapi, *Crise au MLC: François Mwamba demis de ses fonctions de secrétaire général*, 19 april 2011 en *François Muamba porte plainte contre le MLC*, 5 mei 2011.

⁴⁰ Reuters, *Eyeing rivals, Congo’s Kabila wants one-round poll*, 7 januari 2011 en L’Observateur, *Présidentielle en RDC: un scrutin à un tour c’est une légitimité amoindrie*, 11 januari 2011.

⁴¹ Radio Okapi, *Assemblée nationale donne le feu vert à la révision constitutionnelle*, 11 januari 2011.

heeft opgeheven, de grond in te boren.⁴² Vervolgens stemden 71 senatoren voor, één tegen en onthielden zich negen senatoren van stemming.⁴³

Tijdens een gezamenlijke zitting van de *Assemblée* en de *Sénat*, die werd geboycot door de oppositie, werd het wetsvoorstel aangenomen met 485 stemmen voor, 8 tegen en 11 onthoudingen.⁴⁴ Daarmee werd de grondwettelijk benodigde 60 procent van de stemmen gehaald en was de herziening van de grondwet een feit. Op 20 januari 2011 bekrachtigde president Kabila de grondwetsherziening.⁴⁵

De oppositie wilde zich daarbij in eerste instantie niet neerleggen en zocht steun bij MONUSCO.⁴⁶ Maar de Internationale Gemeenschap onthield zich formeel van kritiek op deze herziening van de grondwet. Wél werd geconstateerd dat deze grondwetswijziging zonder de gebruikelijke vorm van parlementair debat en in zeer korte tijd had plaatsgevonden; ook werd aangedrongen op een vrij en eerlijk verloop van de verkiezingen, zonder intimidaties.⁴⁷

De oppositie verklaarde in reactie op de grondwetsherziening dat men eensgezind de verkiezingen in zou gaan. De verklaring werd ondersteund door zowel de parlementaire als de buitenparlementaire oppositie, verenigd in het platform G14.⁴⁸ Nu Kamerhe en Tshisekedi -bij afwezigheid van Jean-Pierre Bemba- algemeen als de belangrijkste tegenkandidaten van Kabila werden beschouwd was de grote vraag in eerste instantie of één van beiden zich zou wegcijferen ten gunste van de ander.⁴⁹

⁴² Le Climat tempéré, *Déclaration de l'opposition politique du Sénat au sujet de la révision constitutionnelle*, 14 januari 2011.

⁴³ Reuters, *Senate passes poll reform seen aiding Kabila*, 13 januari 2011.

⁴⁴ Xinhua, *La révision de la Constitution approuvée*, 16 januari 2011 en Reuters, *Kabila voting reform backed by DR Congo parliament*, 15 januari 2011.

⁴⁵ Radio Okapi, *Joseph Kabila a promulgué la constitution révisée*, 21 januari 2011.

⁴⁶ La Prospérité, *Révision de la Constitution: François Muamba et Vital Kamerhe à la MONUSCO*, 18 januari 2011.

⁴⁷ Le Potentiel, *Les Etats-Unis annoncent qu'ils observeront l'organisation et le déroulement des élections en RDC avec un grand intérêt*, 18 januari 2011, Xinhua, *La France "observera avec attention la poursuite du processus électoral" en RDC*, 18 januari 2011 en ACP, *L'Union européenne pour un processus électoral libre, régulier et pacifique en RDC, selon la Haute Représentante de cette organisation*, 26 januari 2011. Verder toonden Guy Verhofstadt en Louis Michel, die zich als premier en minister van Buitenlandse Zaken van België destijds hadden ingezet voor een vreedzame overgang van burgeroorlog naar democratie in de DRC, zich teleurgesteld over de gang van zaken. Zie Belga, *G. Verhofstadt critique la nouvelle Constitution de la RDC*, 7 februari 2011. Zie ook: Jeune Afrique, *Kabila: Mobutu light*, 5 februari 2011.

⁴⁸ Radio Okapi, *Présidentielle 2011: l'opposition prépare sa candidature unique, selon Jean Claude Vuemba*, 23 januari 2011.

⁴⁹ Le Climat tempéré, *Candidature unique de l'opposition/Tshisekedi et Kamerhe négocient: Un forum de l'opposition pour l'alternance s'ouvre la semaine prochaine*, 31 januari 2011.

Tshisekedi maakte al snel duidelijk dat hij zich in elk geval kandidaat zou stellen.⁵⁰ Sindsdien heeft Tshisekedi regelmatig overleg gevoerd met andere oppositiepartijen, waaronder de UNC.⁵¹

AMP wordt MP.

Net als in de vorige verslagperiode was ook in de onderhavige periode sprake van strubbelingen binnen de AMP. De loyaliteit van afgevaardigden van de coalitiepartijen uit provincies waar tegenkandidaten van Kabila veel aanhang hebben, zoals Tshisekedi in de beide Kasai's, werd soms in twijfel getrokken.⁵²

Ook lag Kabila's eerste minister, Adolphe Muzito van de PALU, zo nu en dan onder vuur. Zijn regering zou zich te weinig hebben aangetrokken van aanbevelingen van de *Assemblée Nationale*.⁵³ Een commissie voor financieel-economische zaken van het parlement, die onderzoek deed naar uitgaven van zo'n 600 miljoen USD in 2009, waarover de regering nog geen verantwoording had afgelegd, controleerde wél de cijfers uit de tijd waarin Muzito nog minister van Begrotingszaken was, maar niet de uitgaven van de *Présidence*, de *Sénat*, en de *Assemblée Nationale*.

Hoewel Muzito's positie verzwakte, kwam deze niet onmiddellijk in gevaar : als hij zou aftreden, zou de PALU, die veel aanhangers in de westelijke provincies heeft, naar alle waarschijnlijkheid uit de AMP stappen.⁵⁴ President Kabila trachtte keer op keer de eenheid te bewaren.⁵⁵

Vice-premier Nzanga Mobutu, tevens minister van Arbeid en Sociale Zaken, toonde zich ontevreden dat zijn partij, de UDEMO, geen vertegenwoordiger in de CENI (*Commission Electorale Nationale Independante*) had gekregen. Nzanga Mobutu, die in november 2010 naar Rome was vertrokken om de DRC te vertegenwoordigen bij de inhuldiging van Laurent Monsengwo als kardinaal, had zich daarna niet meer in Kinshasa laten zien; sommigen vroegen zich af of hij nog

⁵⁰ Radio Okapi, *UDPS: Tshisekedi invite ses militants à voter pour lui lors de la prochaine présidentielle*, 24 april 2011.

⁵¹ La Prospérité, *Rencontre des leaders de l'opposition chez Tshisekedi*, 12 mei 2011.

⁵² Le Phare, *Politique de la terre brûlée à l'AMP: Joseph Kabila, l'isolement suspect!*, 3 november 2010.

⁵³ Le Potentiel, *Adolphe Muzito attendu à l'Assemblée nationale pour y être entendu sur la non exécution de recommandations*, 4 november 2010.

⁵⁴ Le Potentiel, *Le gouvernement doit justifier plus de 60 milliards de Fc de dépenses pour 2009*, 26 november 2010, Le Phare, *AMP: des rumeurs de désaccords persistent avant les élections*, 29 november 2010 en L'Avenir, *Adolphe Muzito, Le lynchage politique programmé à l'Assemblée nationale*, 30 november 2010.

⁵⁵ Forum des As, *Kabila met de l'ordre au sein de l'Alliance de la Majorité Présidentielle*, 4 november 2010.

wel deel uitmaakte van de regering.⁵⁶ Toen Nzanga tenslotte op 10 maart 2011 terugkeerde in Kinshasa, zag hij 's avonds op het televisiejournaal de officiële bekendmaking van zijn ontslag als minister. Daarmee zette de AMP de verhouding met zijn coalitiepartner UDEMO op scherp.⁵⁷ Kort daarop diende een partijgenoot van Mobutu, minister van Handel Biando, zijn ontslag in.⁵⁸

Vervolgens werd de AMP op 16 maart 2011 omgedoopt tot de MP, de *Majorité présidentielle*. Daarmee kwamen de akkoorden die indertijd waren gesloten tussen de AMP, de PALU en de UDEMO te vervallen. Partijen die zich bij de MP willen aansluiten dienen tenminste te beschikken over vijf gekozen afgevaardigden in het parlement of de senaat.⁵⁹ Vooralsnog ontbreken PALU en UDEMO, maar Kabila lijkt ondanks de enigszins verslechterde verhouding met de PALU toch op de steun van die partij te blijven rekenen.⁶⁰

Aanval op de residentie van de president.

Op 27 februari 2011 viel een honderdtal gewapende mannen tegelijkertijd de residentie van de president en het legerkamp Kokolo in Kinshasa aan. De aanvallers waren gewapend met AK-47 geweren en raketwerpers, maar ook met machetes en pijlen. Elf aanvallers en acht militairen kwamen om, in eerste instantie werden dertig aanvallers gearresteerd ; een paar dagen later was dit aantal opgelopen tot 126 arrestanten. De president was op het moment van de aanval niet thuis. MONUSCO sprak de vrees uit dat de aanval door de entourage rond de president zou worden aangegrepen om leden van de oppositie op te pakken, maar dat gebeurde niet.⁶¹

⁵⁶ La République, *Absent du pays depuis octobre 2010, le Vice-premier ministre Nzanga Mobutu a-t-il déserté le gouvernement Muzito, s'interroge-t-on!*, 22 januari 2011 en L'Observateur, *La nouvelle se précise: Le remaniement du gouvernement imminent*, 4 februari 2011.

⁵⁷ Radio Okapi, *Joseph Kabila révoque Mobutu Nzanga du gouvernement*, 11 maart en La tempête des tropiques: *La coalition PPRD – UDEMO vole en éclat, rupture entre Joseph Kabila et Nzanga Mobutu*, 11 maart 2011.

⁵⁸ Le Potentiel, *Le ministre Biando du Commerce démissionne du gouvernement*, 14 maart 2011 en L'Observateur, *Par solidarité avec son leader : Biando Sango, ministre Udemo, démissionne du gouvernement*, 14 maart 2011. In maart 2011 werd Philippe Undjia, minister van Rurale ontwikkeling, wegens fraude ontslagen en in mei 2011 kon Laure-Marie Kawanda, minister van Transport en Communicatie opstappen na een serie schipbreuken op de Congorivier. In mei 2011 waren deze vier ministers nog niet vervangen. Zie Radio Okapi, *Le gouvernement congolais compte quatre ministères sans titulaires*, 4 mei 2011.

⁵⁹ Radio Okapi, *La MP enregistre ses nouveaux adhérents*, 8 april 2011.

⁶⁰ Reuters, *FACTBOX-Key political risks to watch in Congo*, 3 mei 2011.

⁶¹ RFI, *RDC : l'opposition craint des représailles après les attaques de Kinshasa*, 3 maart 2011. Le Soir, *Si Joseph Kabila n'avait pas quitté sa résidence plus tôt dimanche, il aurait probablement été liquidé, révèle Le Soir !*, 4 maart 2011 en Le Potentiel, *126 « inciviques » suspectés de l'attaque sur la résidence de Joseph Kabila*, 8 maart 2011. Zie ook Radio Okapi, *Attaque de la résidence de Kabila: la VSV dénonce les tortures et les arrestations arbitraires*, 8 maart 2011.

Volgens een persbericht van de *Police Nationale Congolaise* (PNC) hadden de aanvallers het gemunt op :

1. de installaties van de ex-GLM⁶² waar zich een van de residenties van de president bevindt, met als doel een aanslag op diens leven te plegen ;
2. de centrale logistieke basis van het kamp Kokolo waar zich het wapenmagazijn van de FARDC bevindt, met als doel het buit maken van wapens en munitie ;
3. de internationale luchthaven N'Djili en het vliegveld Ndolo om tegen hen gerichte luchtaanvallen te voorkomen;
4. de RTNC om subversieve boodschappen te verspreiden ;
5. de gevangenen Ndolo en Makala om hun manschappen aan te vullen.

Verkiezingen

In juli 2010 werd de wet op de nieuwe kiesraad, de *Commission Electorale Nationale Indépendante* (CENI) van kracht.⁶³ Artikel 10 van deze wet schrijft voor dat de CENI zeven leden telt waarvan vier zijn aangesteld door de meerderheid in de *Assemblée Nationale* en drie door de oppositie. Artikel 11 van deze wet regelt de samenstelling van het bureau van de CENI. Het bureau telt zeven leden: een voorzitter, een vicevoorzitter, een rapporteur, twee adjunct rapporteurs, een penningmeester en een adjunct penningmeester. Artikel 12 bepaalt dat de leden van de CENI worden gekozen uit onafhankelijke en bekwame personen, die bekend staan om hun morele integriteit en eerlijkheid. Deze leden worden voorgedragen door de *Assemblée Nationale*.

In oktober 2010 stelde de oppositie drie leden voor, in november van dat jaar kwam de voormalige AMP met een lijst van vier leden. Daarop stond wel een lid van de PALU, maar geen vertegenwoordiger van de UDEMO, dat daarop met een eigen lijst uitkwam.⁶⁴ Bij het kiezen van de leden stond in het bijzonder hun onafhankelijkheid, zoals voorgeschreven in de wet, ter discussie.⁶⁵ Eerst op 15 januari 2011, na veel geschuif met kandidaten, werden de zeven leden van de CENI voorgedragen door de *Assemblée Nationale*, waarna deze op 3 februari 2011 door president Kabila werden benoemd.⁶⁶

⁶² ex-Groupe Litho Moboti.

⁶³ Loi organique n° 10/013 du 28 Juillet 2010 portant organisation et fonctionnement de la commission électorale.

⁶⁴ La Prospérité, *L'AMP présente sa liste des membres de la CENI*, 10 november 2010, Radio Okapi, *CENI, l'Udemo dépose sa propre liste*, 10 november 2010 en Le Potentiel, *Fini la spéculation sur les 4 candidats de l'AMP au bureau de la CENI*, 12 november 2010.

⁶⁵ Le Potentiel, *La crédibilité de la CENI en jeu*, 15 november 2010.

⁶⁶ Radio Okapi, *Elections: les 7 membres de la Ceni nommés par une ordonnance présidentielle*, 4 februari 2011. Op 26 februari 2011 legden de volgende leden de eed af voor het Hoogerechtshof: Daniel Ngoy Mulunda (PPRD), Katanga, Flavien Misoni (MSR), Noord-Kivu, Matthieu Mpita Pinto (PALU), Bandundu, Mme Muhimuzi Élysée, Zuid-Kivu, Jacques

Vier leden behoren tot de voormalige AMP, de overige leden tot de oppositie. Voorzitter is Daniel Ngoy Mulunda⁶⁷, vicevoorzitter is Jacques Ndjoli.⁶⁸ In de CENI is de *société civile* niet vertegenwoordigd in het bestuur. Bij de CEI was dit wel het geval.

Het land is opgedeeld in electorale eenheden: 145 landelijke eenheden en 21 stadseenheden, samen 166 eenheden. De steden zijn daarnaast onderverdeeld in *communes* (wijken), zo heeft Kinshasa 24 *communes*.

De grondwettelijke termijn van drie jaar voor de overgang van 11 naar 26 provincies is verlopen.⁶⁹ (zie ook paragraaf 2.1.1) De *Loi organique n° 10/011 du 18 mai 2010 portant fixation des subdivisions territoriales à l'intérieur des provinces*, maakt het mogelijke de verkiezingen ook zonder de territoriale herindeling te organiseren.⁷⁰

Begin april 2011 werd een wetsvoorstel ingediend ter herziening van de kieswet van 2006.⁷¹ De aanpassingen betroffen onder meer de wijze van stemmen, de invoering van een kiesdrempel en van (stedelijke) kiesdistricten en het opleidingsniveau van de kandidaten.⁷²

Na de herziening van de kiesregisters in Kinshasa in 2009 ging in 2010 de tweede fase van de herziening van de kiesregisters van start. Deze vond plaats in de provincies Bas-Congo en Maniema. Daar de CENI uiterst traag op gang kwam, werd de herziening van de kiesregisters aanvankelijk nog uitgevoerd door de CEI, de oude kiesraad.⁷³

Ndjoli (MLC), Equateur, Laurent Ndaye Kondo (ODR), Oost-Kasaï en Mme Carole Kabanga (CD), Bas-Congo.

⁶⁷ Daniel Ngoy Mulunda is een predikant van de methodistenkerk, afkomstig uit Katanga en een vertrouweling van de familie Kabila. Ngoy Mulunda is tevens voorzitter van de NGO PAREC. Zie Radio Okapi, *Ceni: Ngoy Mulunda, l'homme et son parcours*, 4 maart 2011.

⁶⁸ Le Potentiel, *CENI prêtrement devant la CSJ*, 28 februari 2011.

⁶⁹ Dit is een bepaling in de grondwet van 2006, maar bij de grondwetsherziening van 2011 is de invoering van de nieuwe provincie-indeling losgekoppeld van de grondwet.

⁷⁰ <http://www.leganet.cd/> Zie verder hierover het vorig ambtsbericht.

⁷¹ « Proposition de loi modifiant et complétant la loi n°006/006DU 9/03/2006 portant organisation des élections présidentielle, législatives, provinciales, urbaines, municipales et locales ».

⁷² Le Potentiel, *Les députés rejettent la proposition d'une nouvelle loi électorale*, 12 april 2011 en Radio Okapi, *Divergences à l'Assemblée nationale autour du projet de loi portant révision de la loi électorale en RDC*, 12 mei 2011.

⁷³ Le Phare, *Sans plus trop attendre la CENI dont tarde la mise en place, le président de la CEI est allé lancer à Kindu la révision du fichier électoral*, 3 november 2010.

Begin maart 2011 ging de herziening van de kiesregisters in de provincies Katanga en West-Kasaï van start, de eerste herziening die werd uitgevoerd door de CENI.⁷⁴ Op 30 juni 2011 moet het kiesregister compleet zijn.

Na de herziening van de grondwet maakte de CENI op 30 april 2011 de nieuwe verkiezingskalender bekend.⁷⁵ Deze ziet er als volgt uit:

- 28 november 2011: presidentsverkiezingen en parlementsverkiezingen;
- 25 maart 2012: provinciale verkiezingen;
- 4 juli 2012: verkiezingen van senatoren van de provinciale parlementen;
- 21 juli 2012: verkiezingen van de gouverneurs en vicegouverneurs;
- 5 februari 2013: verkiezingen van de raadsleden van *Secteurs* en *Chefferies*;
- 1 mei 2013: verkiezingen van gemeenteraadsleden, *chefs de secteur* en *bourgmestres*.⁷⁶
- 24 juni 2013: verkiezingen van burgemeesters (*maires*).

Het organiseren van de verkiezingen is door de reusachtige afmetingen van het land, de klimatologische omstandigheden (regens, stof) en de moeilijke bereikbaarheid van bepaalde plaatsen een enorme logistieke operatie waarbij vele tienduizenden Congolezen zijn betrokken. MONUSCO verzorgt logistieke en technische steun en levert deskundigen. De UNDP heeft een speciaal programma ontwikkeld om de verkiezingen te ondersteunen: PACE (*Programme d'Appui au Cycle Electoral*).

De UNDP onderhoudt ook de contacten met de internationale donoren, regelt de betalingen en levert alle apparatuur, de *kits*. De *kits* (metalen koffers) bevatten een laptop, een camera, een apparaat om vingerafdrukken vast te leggen en een energiebron (accu of zonnepaneel).

Op 31 december 2010 had MONUSCO meer dan 1.600 ton verkiezingsmateriaal verspreid over 12 verkiezingscentra en 175 kleinere verkiezingscentra in het land.⁷⁷ De verkiezingen zullen meer dan 700 miljoen USD kosten. De regering betaalt daarvan 60%, buitenlandse donoren 40%. Eind maart 2011 was 30% van het benodigde bedrag gedekt. Donoren hadden op dat moment 167 miljoen dollar toegezegd; daarbij waren toezeggingen van de Europese Unie en België van

⁷⁴ Radio Okapi, *CENI : lancement de la révision des listes électorales au Katanga et au Kasaï*, 9 maart 2011.

⁷⁵ Radio Okapi, *Calendrier électoral: «Il n'y a aucune violation de la constitution», selon Daniel Ngoy Mulunda*, 2 mei 2011. Zie ook International Crisis Group, *Africa Report N° 175, The Electoral Dilemma*, 5 mei 2011.

⁷⁶ In de DRC is een *bourgmestre* een voorzitter van een *commune*, een stadsdeel; een *maire* is een burgemeester van een stad.

⁷⁷ UN Security Council, S/2011/20, 17 januari 2011.

respectievelijk 47.5 miljoen en 12.5 miljoen euro. Voor de logistieke steun van MONUSCO is 90 miljoen dollar nog niet aan het budget toegevoegd; MONUSCO heeft een totale vloot van 70 vliegtuigen en helikopters, waarvan 25 vliegtuigen en helikopters nodig zijn voor de verkiezingen. Het was eind maart 2011 niet zeker of MONUSCO daarvan bij de verkiezingen gebruik kan maken. De eerste daad van de CENI was een financieel beroep op de regering en buitenlandse donoren.⁷⁸

Werkten bij de verkiezingen van 2006 nog 600 buitenlanders voor de *Electoral Division* van MONUSCO, bij de komende verkiezingen zijn dat er minder dan 100. Het verkiezingsproces wordt (wel) nauwlettend gevolgd door de internationale gemeenschap. Er vinden tweemaal per maand bijeenkomsten van het *comité technique* plaats onder het voorzitterschap van Ngoy van de CENI. Daarbij zijn alle EU-donoren betrokken evenals de PNUD (UNDP) en MONUSCO. Een *comité de pilotage*, waarin ook ambassadeurs, de vicepremier en de ministers van Veiligheid en Binnenlandse Zaken zitting hebben, zal een keer per maand bijeenkomen.

Het mandaat van de *Electoral Division* van MONUSCO beperkt zich tot het verlenen van logistieke en technische steun, MONUSCO is niet betrokken bij het vaststellen van de vereisten waar de verkiezingen aan zouden moeten voldoen, noch bij het toezicht op de handhaving daarvan.

In de aanloop van de verkiezingen hebben de oppositiekandidaten niet dezelfde toegang tot de media als Kabila. In alle 11 provincies zijn de gouverneurs van de PPRD, ze zijn door de president aangewezen. Dit terwijl Kabila destijds maar in 5 van de 11 provincies had gewonnen. Ze zorgen voor obstructie van bijeenkomsten van de oppositie, bijvoorbeeld van een partijbijeenkomst van Kamerhe in Goma. In het Grand Hotel in Kinshasa was er een urenlange stroomstoring tijdens een politieke bijeenkomst van de oppositie, waardoor deze moest worden afgelast. Bij de op 24 april 2011 geplande partijbijeenkomst van de UDPS van Tshisekedi in het Tata Raphaël voetbalstadion in Kinshasa was het door tegenwerking van de autoriteiten een paar dagen voor de bijeenkomst nog onzeker of deze wel plaats kon vinden.⁷⁹

⁷⁸ Le Potentiel, *La CENI démarre avec un appel des fonds conséquents lancé au gouvernement et aux partenaires extérieurs pour les élections de 2011*, 5 maart 2011.

⁷⁹ L'Avenir, *meeting de l'UDPS, le stade Tata Raphaël sera ouvert*, 21 april 2011.

Internationaal Strafhof

Het proces tegen Thomas Lubanga loopt nog steeds.⁸⁰ Datzelfde geldt voor het proces tegen Mathieu Ngudjolo en Germain Katanga⁸¹ en het proces tegen MLC-leider Jean-Pierre Bemba.⁸²

Callixte Mbarushimana, een Rwandese leider van de FDLR tegen wie het Hof op 28 september 2010 een arrestatiebevel had uitgevaardigd, werd op 11 oktober 2010 in Parijs gearresteerd en op 25 januari 2011 overgebracht naar Den Haag. In Noord- en Zuid Kivu zou Mbarushimana verantwoordelijk zijn geweest voor onder meer moord, foltering en verkrachting.⁸³

Het Strafhof vaardigde in de verslagperiode geen nieuwe arrestatiebevelen uit tegen personen afkomstig uit de DRC. De arrestatiebevelen van het Internationaal Strafhof tegen Bosco Ntaganda en Joseph Kony bleven in de verslagperiode van kracht.

Relaties met buurlanden

De DRC onderhoudt over het algemeen redelijk goede relaties met haar buurlanden.

De relatie met Uganda was de afgelopen tijd goed. De DRC en Uganda waren het in de verslagperiode eens over de strategie om rebellengroepen aan beide zijden van de grens aan te pakken. Uganda beloofde individuen, die vanuit Ugandees grondgebied de DRC proberen te destabiliseren, te arresteren.⁸⁴

Op economisch terrein werd de samenwerking verder uitgebreid. Zo werd de Congolese plaats Kasindi van elektriciteit voorzien die afkomstig is van de Ugandese centrale in Jinja.⁸⁵

⁸⁰ Lubanga was tussen 2001 en 2005 leider van de *Union des Patriotes Congolais* (UPC). Het Internationaal Strafhof heeft hem aangeklaagd wegens het rekruteren en inzetten van kindsoldaten in Ituri in 2002 en 2003.

⁸¹ Ngudjolo was leider van het *Front des Nationalistes et Intégrationnistes* (FNI) en Katanga was commandant bij de *Front de Résistance Patriotique en Ituri* (FRPI). De feiten waarvan zij worden beschuldigd vonden in 2002 en 2003 plaats in Ituri. <http://www.icc-cpi.int> (geraadpleegd op 8 februari 2011).

⁸² Bemba is in 2009 aangeklaagd voor misdaden die tussen 2002 en 2003 op Centraal-Afrikaans grondgebied waren gepleegd door MLC-troepen. Nadat Bemba tevergeefs had geprobeerd om het Hof niet ontvankelijk te verklaren werd zijn proces op 22 november 2010 hervat.

⁸³ <http://www.icc-cpi.int/>

⁸⁴ ACP, *La RDC et l'Ouganda dégagent une identité de vues sur les stratégies envisagées pour l'élimination des forces négatives*, 6 december 2010 en ACP, *Selon le ministre congolais de la Défense, tous les bastions des groupes armés sont sous contrôle de l'armée*, 18 oktober 2010.

⁸⁵ Le Potentiel, *L'organisation de la Cepgl pour l'Energie des pays des Grands Lacs (Egl) plaide pour la finalisation de la ligne haute tension Goma-Butembo-Beni*, 6 januari 2011.

Daarnaast tekenden de DRC en Uganda een overeenkomst om een luchtverbinding tussen beide landen te openen.⁸⁶ De exploitatie van een gemeenschappelijk olieveld in het Albertmeer wordt voorgezet. Maar waar van Congolese zijde voortdurend wordt heronderhandeld over contracten met exploitanten, is Uganda al bijna gereed met de bouw van raffinaderijen.⁸⁷ In maart 2011 sloot Uganda een overeenkomst met Tullow Oil voor de exploitatie.⁸⁸

Er werd nog geen overeenstemming bereikt over de vergoeding van de door het Ugandese leger op Congolees grondgebied veroorzaakte schade.⁸⁹ De Ugandese regering wil deze schade niet afwentelen op de Ugandese belastingbetaler, maar verhalen op de daders.⁹⁰ Onduidelijk is hoe Uganda dit zou willen aanpakken.

De betrekkingen tussen Rwanda en de DRC waren in de verslagperiode goed. De DRC en Rwanda boekten naar eigen zeggen vooruitgang in de strijd tegen gewapende groepen.⁹¹ Tijdens een conferentie op provinciaal niveau in december 2010 spraken Noord-Kivu en West-Rwanda af de strijd aan te gaan tegen de illegale handel in drugs, mineralen en edelstenen.⁹² Daarnaast namen zij zich voor om maatregelen te nemen ter verbetering van hygiëne en gezondheid en de samenwerking in de privésector.⁹³

Ook op het terrein van de elektriciteitsvoorziening werd samengewerkt; daarbij werd gebruik gemaakt van centrales in Ruzizi, Gisenyi en Goma.⁹⁴

⁸⁶ ACP, *Démarrage bientôt du trafic aérien entre la RDC et l'Ouganda*, 25 november 2010.

⁸⁷ Le Potentiel, *Persistance de flou artistique dans le dossier d'exploitation commune par la RDC et l'Ouganda du pétrole du LAC Albert*, 11 november 2010.

⁸⁸ Jeune Afrique, *L'Ouganda fait main basse sur le pétrole du Lac Albert*, 14 maart 2011.

⁸⁹ Zie vorig ambtsbericht. Zie verder Le Phare, *La Ccjt plaide pour une fin de l'impunité et la réparation par l'Ouganda des dégâts causés en Rdc*, 7 februari 2011 en APA, « *Guerre de 6 jours* » : les laïcs catholiques de Kisangani demandent réparation au Rwanda et à l'Ouganda, 13 januari 2011.

⁹⁰ Daily Monitor, *Government wants Shs2.5 billion for talks on Congo plunder*, 3 januari 2011.

⁹¹ ACP, *Kigali et Kinshasa se félicitent des avancées en faveur de la paix dans les Grands Lacs*, 18 oktober 2010 en ACP, *La RDC et le Rwanda déterminés à neutraliser ensemble les forces négatives qui sèment l'insécurité dans les deux pays*, 8 november 2011.

⁹² Daarbij dient men wel te bedenken dat Rwanda door organisaties als Global Witness wordt beschuldigd van de illegale handel in mineralen: het land zou dubbelspel plegen. Zie Le Potentiel, *Un nouvel et accablant rapport de Global Witness sur le commerce illicite des minerais à l'Est de la RDC charge le Rwanda*, 20 december 2010. Zie ook: Radio Okapi, *Sommet de Lusaka: certification des ressources forestières, Kabila en appelle à la bonne volonté des pays voisins*, 15 december 2010.

⁹³ MMC, *La rencontre bipartite entre la province du Nord-Kivu (Rdc) et la province de l'Ouest (Rwanda) a vécu à Goma*, 20 december 2010.

⁹⁴ Le Potentiel, *Réunion de la Sinelac à Kinshasa : la coopération énergétique entre le Rwanda, la Rdc et le Burundi se porte à merveille*, 1 februari 2011.

Zie verder het Algemeen Ambtsbericht van december 2010 voor de samenwerking in het kader van de *Communauté Economique des Pays des Grands Lacs* (CEPGL).

De relatie met Congo-Brazzaville was in de verslagperiode enigszins gespannen. Zo is Ondjani, de Enyele opstandelingenleider, nog steeds niet door Brazzaville uitgeleverd. Hetzelfde geldt voor Faustin Munene, de uit het Congolese leger gedeserteerde generaal, die tot levenslang is veroordeeld voor het organiseren van de inval van ex-FAZ⁹⁵ militairen op 31 december 2010 in Bas-Congo.⁹⁶ Ondjani en Munene zouden bovendien samenwerken. Ten slotte zouden de gewapende mannen die op 27 februari 2011 de residentie van Kabila aanvielen uit Brazzaville zijn gekomen.

Tussen Angola en de DRC bestaat onenigheid over de demarcatie van de landgrenzen.⁹⁷ Eveneens is er verschil van mening over de zeegrens van het continentale plat voor de kust van de DRC en Angola. De dagelijkse olieproductie van Angola op dit plat bedraagt twee miljoen vaten. De DRC veronderstelt dat een kwart van deze Angolese productie, 500.000 vaten, afkomstig is uit Congolese bodem; de regering baseert zich op de conventie van Montego Bay, waarin de zeegrens is vastgelegd op 200 mijl uit de kust. De Congolese regering heeft op 12 mei 2009 een verzoek tot arbitrage ingediend bij de Verenigde Naties; de oliereserves in het betwiste gebied worden geschat op vier miljard USD.⁹⁸ Volgens uitgelekte berichten van de Amerikaanse ambassade zouden Congolese functionarissen betrokken zijn geweest bij een dubieuze verkoop van een deel van de Congolese olievelden.⁹⁹

In de afgelopen periode vonden weer vele gedwongen uitzettingen van Congolezen uit Angola plaats. Volgens waarnemers van internationale organisaties, onder wie de Speciale Rapporteur van de VN, Margot Wallström, zouden daarbij mensenrechten zijn geschonden; vooral vrouwen zouden vernederende

⁹⁵ Forces Armées Zaïroises

⁹⁶ Radio Okapi, *RDC-Congo-Brazzaville: tête-à-tête J. Kabila-D. Sassou à Kinshasa*, 15 april 2011.

⁹⁷ UN Security Council, S/2009/623, 4 december 2009, p. 6.

⁹⁸ *L'Avenir*, *Le contentieux pétrolier entre la RDC et l'Angola soumis à l'arbitrage de l'Onu, révèle l'ambassadeur angolais à Kinshasa*, 3 november 2010, *Afrique Echo Magazines*, *La Rdc, futur grand pays pétrolier?*, 12 november 2010, *Le Potentiel*, *Le flou entretenu autour de la frontière maritime RDC-Angola pousse le Sénat à exiger des explications du gouvernement*, 17 november 2010, *Le Potentiel*, *Plateau continental : l'Angola s'accapare du pétrole congolais*, 20 november 2010 en *Le Potentiel*, *La guerre du pétrole n'aura pas lieu entre la RDC et l'Angola sur le plateau continental congolais, tranche Muzito devant le Sénat!*, 22 december 2010.

⁹⁹ *Le Potentiel*, *Les enjeux cachés des relations tumultueuses entre l'Angola et la RDC*, 16 februari 2011.

behandelingen hebben ondergaan; ook zouden op grote schaal verkrachtingen hebben plaatsgevonden.¹⁰⁰

Ook waren er in deze verslagperiode weer berichten over Angolese acties op de grens tussen Angola en de DRC. Angolese militairen achtervolgden daar rebellen van de FLEC (*Front de libération de l'enclave de Cabinda*).¹⁰¹

Op de regionale topconferentie in Lusaka, Zambia, deed president Kabila een beroep op de buurlanden van de DRC om gezamenlijk de illegale mijnbouw aan te pakken. Naar analogie van het Kimberley Certificaat tegen de zogenaamde bloeddiamanten zou er volgens Kabila een certificaat moeten komen voor mineralen.¹⁰²

Sancties

Tot 15 februari 2008 was Resolutie 1771 van de VN Veiligheidsraad van kracht. Onder deze resolutie konden alle politieke en militaire leiders die gebruik maakten van kindsoldaten, evenals alle individuen die zich schuldig maakten aan ernstige schendingen van het internationaal recht een reisverbod krijgen. Ook konden hun financiële tegoeden worden bevroren.¹⁰³

Op 31 maart 2008 werd, door middel van Resolutie 1807, het wapenembargo ten aanzien van de Congolese staat opgeheven, maar bleef het bestaan ten aanzien van personen en niet-gouvernementele organisaties.¹⁰⁴

¹⁰⁰ Le Phare, *Tembo /Bandundu : déjà 112 Congolais expulsés de l'Angola, des fouilles intimes dénoncés*, 21 oktober 2010, ACP, *Scandale aux frontières entre la RDC et l'Angola : des femmes expulsées d'Angola victimes des fouilles recto-vaginales!*, 28 oktober 2010, Le Palmarès, *Pour le constat des viols des femmes congolaises expulsées d'Angola, le gouvernement américain indigné fait pression sur les autorités de Luanda*, 1 november 2010, Le Potentiel, *Viols massifs des Congolaises par des militaires angolais*, 8 november 2010, Radio Okapi, *Kinshasa 7000 Congolais expulsés d'Angola sur fond de violations des droits humains entre septembre et octobre, selon Ocha*, 10 november 2010, Forum des As, *Expulsés de l'Angola, les Congolais de la Rdc subissent des traitements dégradants, atteste l'Ocha*, 5 januari 2011 en Radio Okapi, *Situation dramatique des Congolaises victimes des violences sexuelles expulsées d'Angola*, 7 februari 2011.

¹⁰¹ Radio Okapi, *Des militaires angolais signalés dans plusieurs localités du Bas-Congo*, 4 mei 2011.

¹⁰² Radio Okapi, *Sommet de Lusaka: certification des ressources forestières, Kabila en appelle à la bonne volonté des pays voisins*, 15 december 2010. Overigens ontbreken Uganda en Rwanda op de lijst van landen die zich hebben aangesloten bij het Kimberley certificaat. Zie http://en.wikipedia.org/wiki/Kimberley_Process_Certification_Scheme. In 2011 volgde de DRC Israël op als voorzitter van het Kimberley proces, zie Le Potentiel, *La RDC va succéder à Israël à la présidence en 2011 du processus de Kimberley pour la certification du diamant*, 28 oktober 2010.

¹⁰³ UN Security Council, S/RES/1771, 10 augustus 2007.

¹⁰⁴ MONUC, *UN Security Council lifts arms embargo on DRC government*, 2 april 2008.

Op 30 november 2010 werd door middel van VN-resolutie 1952 het wapenembargo voor de DRC verlengd tot 30 november 2011.¹⁰⁵ De resolutie verbiedt wapenleveranties of het geven van technische of financiële assistentie aan personen of groeperingen en stelt dat landen die voornemens zijn om wapens te leveren aan de DRC vooraf de *United Nations Sanctions Committee on the DRC* dienen te verwittigen.¹⁰⁶ Het sanctiecomité beheert een lijst met personen waartegen sancties zijn afgekondigd. Hierop staan momenteel vierentwintig personen en zes rechtspersonen (vijf bedrijven en een NGO)¹⁰⁷, nadat hier per 1 december 2010 de FDLR-leiders Gaston Iyamuremye, Gaston Nsanzubukire, Leodomir Mugaragu en de ex-CNDP kolonel Innocent Zimurinda aan waren toegevoegd.¹⁰⁸

2.3 Veiligheidssituatie

Gedurende de gehele verslagperiode bleken de Congolese autoriteiten in grote delen van het land niet bij machte om het grondgebied te controleren, de veiligheid van burgers te garanderen en het monopolie op geweld te handhaven. In zowel Noord- als Zuid-Kivu stond de veiligheidssituatie onder druk door militaire operaties van het Congolese leger tegen de FDLR, waarbij de FDLR overging tot grootschalige wraakacties.

Ook andere rebellenbewegingen, waaronder verschillende Mai-Mai groeperingen, zorgden voor een hoge mate van onveiligheid. In Noord-Kivu leidden gevechten tussen de FARDC en de ADF/NALU tot een stroom van ontheemden.

In de districten Haut- en Bas-Uélé in de provincie Orientale vonden nog steeds aanvallen van de LRA plaats, ondanks militaire acties van de FARDC, en in het district Ituri vochten militias (FRPI en FPJC) met de FARDC en voerden ze aanvallen uit op dorpen.

In het oosten van de DRC is de veiligheidssituatie sinds begin 2011 licht verbeterd. De in de FARDC geïntegreerde voormalige gewapende groeperingen, zoals de CNDP en PARECO hebben hun zin gekregen; ze hebben bij Kabila bedongen dat ze niet overgeplaatst zouden worden en een hogere rang zouden krijgen. In het licht van de naderende verkiezingen zouden ze omwille van een tijdelijke vrede daarmee zijn afgekocht.

¹⁰⁵ L’Avenir, *Prolongation inutile de l’embargo sur les armes en RDC par le Conseil de Sécurité de l’ONU*, 1 december 2010.

¹⁰⁶ UN Security Council, S/RES/1896 (2009), 30 november 2009.

¹⁰⁷ United Nations Security Council, *List of individuals and entities subject to the measures imposed by paragraphs 13 and 15 of Security Council resolution 1596 (2005) as renewed by paragraph 3 of resolution 1952 (2010)*, geactualiseerd op 1 december 2010.

¹⁰⁸ <http://www.un.org/News/Press/docs/2010/sc10099.doc.htm> Security Council adds four individuals to assets freeze, travel ban list, 1 december 2010.

In alle gebieden waar FARDC-eenheden gestationeerd en actief waren, werd de veiligheidssituatie nog steeds gekenmerkt door ernstige misdragingen van soldaten tegen de burgerbevolking. Daarbij speelde de in de FARDC geïntegreerde voormalige rebellenbeweging CNDP een belangrijke rol.

In de provincie Equateur verbeterde de veiligheidssituatie na eerdere gewelddadige confrontaties tussen enkele etnische groepen, waaronder de Enyele. Er werden nauwelijks nieuwe incidenten gemeld.

In de hierboven niet genoemde provincies van het land bleef de veiligheidssituatie stabiel op enge incidenten na. Hierop zal later worden ingegaan.

Een zeer belangrijke motor achter de verschillende conflicten in de DRC is de controle over natuurlijke hulpbronnen.¹⁰⁹ De exploitatie van onder andere goud, diamanten, houtskool, tin en coltan¹¹⁰ stelt militieiders in staat hun troepen soldij te betalen, iets waarop in het regeringsleger geïntegreerde soldaten niet zonder meer kunnen rekenen.

Alle gewapende groepen in Noord- en Zuid-Kivu profiteren direct van mijnactiviteiten,¹¹¹ maar ook (ex-CNDP) eenheden van de FARDC, bezetten mijnbouwgebieden en verdienen geld aan de mijnbouw door illegale belastingen te heffen, diensten te leveren aan particuliere ondernemingen of door zelf aan het delven van grondstoffen deel te nemen.¹¹² Bovendien wordt bij het delven van grondstoffen de lokale bevolking door gewapende groepen en het Congolese leger

¹⁰⁹ Zie bijvoorbeeld http://en.wikipedia.org/wiki/Conflict_minerals.

¹¹⁰ Coltan wordt veel gebruikt bij de fabricage van laptops en telefoons. Zie *The Guardian*, *The True Cost of Your New Christmas Laptop? Ask the Eastern Congolese*, 13 december 2010. Vooral in de VS lobbyen burgers tegen het gebruik van grondstoffen uit conflictgebieden. Op 15 juli 2010 nam het Amerikaanse Congres de Dodd–Frank Wall Street Reform and Consumer Protection Act aan. Daarin is bepaald dat fabrikanten zijn gehouden aan te geven of hun grondstoffen afkomstig zijn uit de DRC of de buurlanden. De Dodd–Frank Act werd op 21 juli 2010 door president Obama getekend en treedt voor de DRC per 1 januari 2012 in werking. Zie Radio Okapi, *Loi Obama sur les minerais de sang: l’embargo est effectif, selon Yves Bawa*, 22 april 2011. Het Enough Project oefent druk uit op fabrikanten van electronica. Zie *Getting to Conflict Free: Assessing corporate action on conflict minerals*, december 2010 en *Certification: The Path to Conflict-Free Minerals from Congo*, 5 mei 2011. Zie ook Global Witness, *Congo’s mineral trade in the balance*, mei 2011. Zie ook NRC, *Gezocht: nieuwe ‘schone’ mobiel*, 9 april 2011.

¹¹¹ Van de gewapende groeperingen is de FDLR het meest actief in de exploitatie van grondstoffen. Met name in sommige delen van Zuid-Kivu ontplooit de groep grootschalige economische activiteiten. Andere groepen profiteren vooral van de handel in mineralen door het heffen van belastingen. Zie het rapport van Global Witness, *The hill belongs to them: the need for international action on Congo’s conflict minerals trade*, december 2010.

¹¹² UN Security Council, S/2010/596, 29 november 2010.

ingezet als dwangarbeiders. Burgers moeten daarbij veelal onder extreem zware en gevaarlijke omstandigheden werken en worden het slachtoffer van geweld en intimidatie wanneer zij weigeren de opbrengsten af te staan.¹¹³

MONUSCO

Sinds 1999 bevindt zich in de DRC de VN-vredesmacht *Mission de l'Organisation des Nations Unies en République Démocratique du Congo* (MONUC), die op 28 mei 2010 middels de VN-Veiligheidsraad Resolutie 1925 werd omgedoopt tot *Mission de l'Organisation des Nations Unies pour la stabilisation en République démocratique du Congo* (MONUSCO). De VN-vredesmacht is geplaatst onder Hoofdstuk VII van het Handvest van de Verenigde Naties.

In het mandaat van MONUSCO, dat loopt tot 30 juni 2011, heeft de bescherming van de burgerbevolking de hoogste prioriteit. Zo moet MONUSCO acties van het Congolese leger ondersteunen die bedoeld zijn om burgers te beschermen tegen schendingen van mensenrechten; ook moet MONUSCO acties ondersteunen die leiden tot de vervolging van degenen die mensenrechten hebben geschonden; verder moet MONUSCO in samenwerking met de Congolese overheid en internationale Ngo's ervoor zorgen dat ontheemden veilig kunnen terugkeren.

Daarnaast verleent MONUSCO logistieke steun bij militaire operaties tegen de FDLR, de LRA en andere gewapende groepen, werkt zij mee aan de integratie van voormalige rebellen in het Congolese leger en ondersteunt zij de demobilisatie en terugkeer van leden van gewapende groepen.

Voorts ondersteunt MONUSCO de Congolese overheid bij de hervorming van de veiligheidssector, het leger, de politie en het justitiële apparaat. Tevens zal MONUSCO de overheid helpen bij het opzetten van bataljons van de FARDC en de militaire politie. Ook zal MONUSCO de overheid ondersteunen bij het vestigen dan wel herstellen van het overheidsgezag in de bevrijde gebieden. Verder verleent MONUSCO technische en logistieke steun bij de organisatie van de verkiezingen.

De grootste concentratie MONUSCO-troepen is gestationeerd in Oost-Congo (in de Kivu-provincies en Orientale). Eind december 2010 bestond de VN-missie uit 17.129 militairen, 714 militaire waarnemers, 1,262 politieagenten en 4.329 man overig personeel.¹¹⁴

¹¹³ Global Witness, *The hill belongs to them*, december 2010.

¹¹⁴ Democratic Republic of the Congo – MONUC – Facts and figures, <http://www.un.org/en/peacekeeping/missions/monuc/facts.shtml> (geraadpleegd op 16 februari 2011).

MONUSCO verleent slechts steun aan FARDC brigades die geen mensenrechtenschendingen hebben gepleegd. Ook stelt MONUSCO de voorwaarde dat alle militairen de mensenrechten zullen respecteren. Alle bataljons worden gescreend op schendingen, er wordt een database opgesteld van alle commandanten; degenen onder hen die zijn betrokken bij schendingen komen op een zwarte lijst.¹¹⁵

De aan voorwaarden gebonden steun van MONUSCO heeft ertoe geleid dat de FARDC steeds vaker zijn eigen lijn trekt; daardoor heeft MONUSCO nog minder invloed op het problematische gedrag van het leger.¹¹⁶ Zo zouden FARDC-militairen tussen 18 en 22 september 2010 een groot aantal dorpen in de omgeving van Pinga, op het grondgebied van Walikale, hebben geplunderd.¹¹⁷

In de verslagperiode liep de in februari 2010 begonnen operatie *Amani Leo* ('Vrede Vandaag') nog door. Daarnaast ging eind 2010 de operatie *Protection Shield* in Zuid-Kivu van start. Deze operatie, waarbij grondtroepen, luchteenheden en *special forces* zijn betrokken, moet een eind maken aan de activiteiten van de FDLR en de FRF. Ook wordt er gepatrouilleerd op het Tanganyikameer om de aanvoer van ravitaillering vanuit Burundi af te sluiten.¹¹⁸ In december 2010 vonden daarnaast de operaties *Usalama Wa Umma* (Secure the People) en *Hatua Yamana* (Formidable Reach) in Noord-Kivu.

Voorts ondersteunde MONUSCO de Congolese regering bij het opzetten van in- en verkoopcentrales (*comptoirs*) van mineralen om de illegale exploitatie daarvan tegen te gaan. *Comptoirs* werden opgezet in Isanga, op het grondgebied van Walikale, in Rubaya, op het grondgebied van Masisi en Mugogo, op het grondgebied van Rutshuru. Ook leidde MONUSCO 40 politieagenten op ter beveiliging van deze *comptoirs*.¹¹⁹

MONUSCO is voor de bescherming van de burgerbevolking onder meer afhankelijk van helikopters. Begin 2011 kon MONUSCO niet langer beschikken over tien militaire gevechtshelikopters en had zij nog slechts de beschikking over tien multi-purpose helikopters en vier verkenningshelikopters. Dat is onvoldoende om gewapende groeperingen af te stoppen en burgers te beschermen. MONUSCO deed in haar rapport van 17 januari 2011 dan ook een beroep op VN-lidstaten om in deze lacune te voorzien.¹²⁰

¹¹⁵ Deze *screening* heeft tot een afname van mensenrechtenschendingen van de door de FARDC ondersteunde bataljons geleid. Zie het VN-rapport A/HRC/16/27, 10 januari 2011.

¹¹⁶ UN Security Council, S/2010/596, 29 november 2010.

¹¹⁷ VN-rapport A/HRC/16/27, p.19, 10 januari 2011.

¹¹⁸ Radio Okapi, *Sud-Kivu: la Monusco poursuit l'opération Protection Shield contre les groupes armés*, 24 november 2010.

¹¹⁹ UN Security Council, S/2011/20, 17 januari 2011.

¹²⁰ UN Security Council, S/2011/20, 17 januari 2011.

Desalniettemin verklaarde de militaire woordvoerder van MONUSCO in maart 2011 dat de FDLR en de LRA door de militaire operaties van MONUSCO en de FARDC flink onder druk stonden.¹²¹

FARDC

Het Congolese leger, de *Forces Armées de la République Démocratique du Congo*, werd na de tweede Congolese oorlog in juli 2003 gevormd uit de gewapende groepen die elkaar destijds bestreden (het toenmalige regeringsleger, de RCD, MLC en Mai-Mai groepen). Sinds 2003 werden bovendien verschillende ex-gewapende groepen aan het leger toegevoegd. De integratie van deze groepen in een verenigd leger verliep in verschillende fases, waardoor ook nu nog binnen de FARDC verschillende soorten brigades bestaan.

Het Congolese leger kampt met structurele problemen, zoals gebrek aan training en discipline en wijdverbreide corruptie. Soldaten worden slecht of helemaal niet betaald en er zijn doorgaans geen kazernes of kampen aanwezig in de gebieden waar ze worden gestationeerd. Voor hun levensonderhoud en dat van hun gezin zijn ze grotendeels op zichzelf en de lokale bevolking aangewezen.

Zowel de geïntegreerde als de niet-geïntegreerde brigades van FARDC maken zich op grote schaal schuldig aan ernstige mensenrechtenschendingen, waaronder seksueel geweld. Ontevreden soldaten gaan vaak over tot plunderingen, verkrachting of roofovervallen.¹²²

Ook is er weinig eenheid binnen het leger: Congolese eenheden werden eerder opgeleid door België, Zuid Afrika, Angola, de VS en China. Begin 2010 presenteerde het ministerie van Defensie een reorganisatieplan. Fase I (die loopt tot 2011) voorziet in de reorganisatie, opleiding en uitrusting van FARDC eenheden in gebieden waar nog altijd wordt gevochten, zoals in Noord- en Zuid-Kivu.

Verder dient het leger zich in deze periode voor te bereiden op het overnemen van taken van MONUSCO. Fase II (2011-2016) voorziet in de plaatsing van FARDC eenheden in het gehele grondgebied van de DRC en de oprichting van snel inzetbare legereenheden.¹²³

¹²¹ Le Potentiel, *Grâce aux multiples opérations militaires : les Fdlr et la Lra sous pression de la Monusco et des Fardc*, 4 maart 2011.

¹²² Zo bezondigde de FARDC zich op 1 januari 2011 in Fizi aan plundering, verkrachting, foltering, willekeurige arrestatie en afpersing van burgers. Zie UN Security Council, S/2011/20, 17 januari 2011.

¹²³ UN Security Council, S/2010/164, 30 maart 2010.

In de eerste helft van 2011 vindt in de Kivu's een herstructurering van de regimenten plaats. Bij de herstructurering worden er hoofdkwartieren ingericht in Mubanbiro, Rumangabo, Kanyabayonga, Beni en Walikale. Men wil regimenten inrichten van 1.200 militairen. Het doel is de bestaande structuren af te breken, maar dat stuit op weerstand in de militaire zones 22 en 23 (Masisi) waar generaal Bosco Ntaganda het voor het zeggen heeft. Deze reorganisatie wordt snel doorgevoerd, daarbij worden MONUSCO en EUSEC¹²⁴ niet geraadpleegd. De FARDC zet eigen instructeurs in, maar die beschikken over onvoldoende kennis en middelen. Als de commandanten weigeren manschappen af te staan kunnen de nieuwe regimenten niet worden opgezet.

Volgens een opgave van de EUSEC telde de FARDC in februari 2011 ongeveer 150.000 militairen, waarvan de persoonlijke gegevens, militaire rang, foto en vingerafdrukken zijn ingevoerd in een centrale database.¹²⁵ Bij de registratie van de gegevens zijn officieren betrokken die de rangen hebben gecontroleerd op basis van in het verleden afgegeven documenten. Als er geen erkende rang is, wordt voorlopig vermeld 'commandant'. In eerste instantie hebben alle voormalige strijders (CNDP, Mai-Mai) die zijn ingelijfd de rang van 'commandant' gekregen. In april 2010 is een commissie in het leven geroepen om voorstellen te doen voor de echte rang van die 'commandanten'.

In deze verslagperiode is verder gewerkt aan de uitgifte van militaire identiteitskaarten. Dat is niet alleen belangrijk voor de militair zelf, maar ook voor het leger als geheel. Voor de militair, omdat hij anders geen identiteitsbewijs heeft; hij mag als militair immers niet stemmen en heeft dus geen kiezerspas, de enige identiteitskaart die er op dit moment is. Voor het leger omdat er voor het eerst militairen *echt* geteld zijn. Ook de locatie waar de militair gelegerd is wordt vastgelegd, zodat het geld per militair naar een specifieke locatie kan worden gestuurd. Eind september 2010 waren alle militairen geïdentificeerd, behalve de 20.000 oud-strijders van de CNDP¹²⁶ en de Mai-Mai in de Kivu's.¹²⁷ In februari 2011 waren tot dan toe 60.000 identiteitskaarten uitgegeven in respectievelijk Kinshasa, Bas-Congo, Oost- en West-Kasaï en Katanga.¹²⁸

¹²⁴ EUSEC is een EU-missie die bijstand verleent bij de hervorming van de veiligheidssector in de DRC. De missie is begonnen op 8 juni 2005, haar mandaat loopt tot 30 september 2012. Zie ook <http://www.consilium.europa.eu/showPage.aspx?id=909&lang=nl>

¹²⁵ ACP, *Le recensement biométrique réalisé par l'EUSEC sur les effectifs des FARDC révèle un total de 150.000 éléments de l'armée congolaise*, 18 februari 2011.

¹²⁶ Eind oktober 2010 boycotten voormalige CNDP-strijders de uitgifte van militaire identiteitskaarten om daarmee te protesteren tegen het uitblijven van duidelijkheid over hun militaire rang. Zie UN Security Council, S/2011/20, 17 januari 2011.

¹²⁷ Radio Okapi, *Réforme des FARDC: l'Eusec juge son bilan positif*, 29 september 2010.

¹²⁸ ACP, *Le recensement biométrique réalisé par l'EUSEC sur les effectifs des FARDC révèle un total de 150.000 éléments de l'armée congolaise*, 18 februari 2011.

De ex-CNDP militairen weigerden in eerste instantie hun militaire pas, omdat ze hogere rangen wilden. Op 31 december 2010 ondertekende Kabila een beschikking waarin de rangen worden opgewaardeerd. Maar de ex-CNDP militairen weigerden daarna opnieuw hun pas. Zij willen niet dat men weet hoeveel militairen in hun gebied zitten. In de Defensiebegroting is er geld voor 186.000 militairen. Volgens de telling zouden er ongeveer 150.000 militairen zijn. Maar het is bekend dat in de Kivu's ten tijde van de telling mensen van straat werden geplukt en 1000 Franc¹²⁹ kregen om te worden meegeteld. Het werkelijke aantal militairen ligt vermoedelijk rond de 125.000.

De commandanten hebben belang bij het opschroeven van de aantallen, zij ontvangen 7 dollar per maand voor iedere militair, het zogenaamde *fonds de ménage*. Overigens wordt dit geld doorgaans niet besteed aan voedsel voor de militairen. Ook kan een commandant een hogere rang claimen als hij (zogenaamd) meer manschappen heeft.

EUSEC ziet toe op de uitbetaling van soldij. Op grond van de centrale database worden uitbetalingslijsten gemaakt. Er wordt regelmatig geverifieerd met Kinshasa of de database nog klopt.

De CDC's (*chefs de bureau comptable*) betalen een keer per maand uit aan de hand van de lijsten, waarop personeelsnummer, naam, achternaam en rang staan. Militairen tekenen voor ontvangst. Handtekeningen kunnen worden gecontroleerd met een kaartlezer. EUSEC controleert van tijd tot tijd ter plaatse de betalingen, maar heeft geen toegang tot de zones 22 en 23¹³⁰. Daar overhandigt de boekhouder het geld aan de commandant; als hij zich verder ergens mee bemoeit zou hij daarmee zijn leven riskeren.

Verder is er een begin gemaakt met het (her)opstarten van een algemene opleiding. In de eind 2010 opgerichte school voor onderofficieren in Kitona zullen in de loop van 2011 ook gespecialiseerde opleidingen voor infanterie en artillerie worden gegeven, als er tijdig studenten kunnen worden geworven. De renovatie van de militaire academie in Kananga zou in 2011 zijn beslag moeten krijgen.¹³¹ Voorts heeft EUSEC in februari 2011 een logistiek handboek uitgebracht dat een bijdrage moet leveren aan een modern, professioneel en goed uitgerust nationaal leger.¹³²

¹²⁹ 1000 Franc is ongeveer 1 USD.

¹³⁰ In deze zones zwaait generaal Ntinda de scepter.

¹³¹ ACP, *Pour l'année 2011, l'Eusec envisage la réhabilitation de l'académie militaire de Kananga*, 18 januari 2011.

¹³² Radio Okapi, *Les FARDC dotées d'une doctrine logistique, fruit d'un accord avec EUSEC*, 4 februari 2011.

Bij Bukavu (Zuid-Kivu) worden drie militaire kampen gebouwd die plaats bieden aan ruim 2000 militairen en hun gezinnen.¹³³ De bestaande militaire kampen lijken wel vluchtelingenkampen, terwijl de officieren in mooie huizen wonen.

De nieuwe *loi militaire* moet nog worden goedgekeurd door het parlement; nu is de opbouw van het leger nog een omgekeerde piramide¹³⁴, maar in de wet wordt vastgelegd hoeveel generaals er zijn, hoeveel officieren, enz. Ook wordt de begroting in de wet geregeld. Door grote persoonlijke belangen van hoge militairen zou met de invoering van de wet geen haast worden gemaakt.

EUSEC maakt zich ook zorgen over het ontbreken van controle op wapens. Soldaten nemen wapens gewoon mee naar huis; in wapendepots, bijvoorbeeld in het centrum van Bukavu, liggen wapens en munitie door elkaar; niemand registreert wat er binnen komt en wat er uitgaat. EUSEC gaat met Ngo's om de tafel zitten om te kijken hoe men de wapendepots onder controle kan krijgen, een goed registratiesysteem kan invoeren en de wapens en munitie apart op kan slaan. Pas als dergelijke depots bestaan, kan EUSEC de bevolking overtuigen geen wapens in huis te hebben.

Ondanks de genoemde initiatieven voor de hervorming van het leger blijven sommige belangrijke problemen voornamelijk onopgelost. In Oost-Congo houdt de FARDC –en in het bijzonder de daarin geïntegreerde voormalige rebellen- zich op grote schaal bezig met lucratieve mijnactiviteiten.¹³⁵ Bij een normaal leger kunnen bataljons en manschappen door de legerleiding worden overgeplaatst. Maar de overplaatsing van 'CNDP' bataljons (die nu nog rond de mijnen zitten) stuit op politieke bezwaren. Hoge officieren verdienen officieel minder dan 100 USD per maand, militair zijn is dan ook geen *full time* bezigheid.¹³⁶

President Kabila heeft publiekelijk toegegeven dat het bestaan van criminele netwerken binnen de FARDC, die zich (vooral) bezighouden met illegale mijnbouw, op gespannen voet staat met het veiligheidsmandaat van het leger.

¹³³ Dit is een van de voorbeelden van het ISSSS-programma. Nederland levert hieraan een financiële bijdrage.

¹³⁴ Veel officieren, weinig manschappen.

¹³⁵ Alleen al in de belangrijkste tinmijn van Bisie (Walikale) zouden militairen maandelijks 1,14 à 2,25 miljoen USD omzetten. Daarnaast zouden zij in andere mijnen in Bisie, die zij niet zelf exploiteren, maandelijks 45.600 tot 90.000 USD aan belastingen heffen. Daarnaast zouden zij veel geld verdienen bij de wegversperringen. Zie Global Witness, *The hill belongs to them*, december 2010.

¹³⁶ Le Potentiel, *RDC : l'armée reste un problème de fond*, 2 maart 2011. Het levenspeil van de Congolese bevolking staat haaks op de natuurlijke rijkdommen van het land. Op een lijst van de UNDP van 169 landen, neemt de DRC plaats 168 in. Zie UN Human Rights Council, A/HRC/16/27, p.11, 10 januari 2011.

Bovendien verbiedt artikel 27 van de *Code minier*¹³⁷ ambtenaren (waaronder militairen) mijnbouw te bedrijven. President Kabila heeft de militairen bevolen zich te onthouden van deze activiteiten, maar in de praktijk kunnen militaire procureurs de artikelen 63, 64, 65 en 113¹³⁸ van de *Code pénal militaire*¹³⁹ niet toepassen.¹⁴⁰

Het Congolese leger heft belasting op de opbrengst uit de mijnbouw, plundert mineralen, laat zich betalen voor ‘bescherming’, heft tol op de toegangswegen van en naar de mijnen en gebruikt achtergehouden soldijgelden voor de handel in mineralen.¹⁴¹ Bij het exploiteren van de mijnen zou ook de tweede man van het Congolese leger, generaal-majoor Gabriel Amisi Kumba, alias Tango Fort, betrokken zijn. Volgens mensenrechtenorganisaties heeft hij militaire hand- en spandiensten verleend aan de onderneming Geminaco, die een goudmijn exploiteert. In ruil daarvoor zou hij een belangrijk percentage van de opbrengst ontvangen.¹⁴²

De gevolgen van deze illegale activiteiten zijn ernstig:

1. De FARDC kent geen prioriteit toe aan de bescherming van burgers;
2. Binnen de FARDC is er geen eenduidige gezagsstructuur en insubordinatie komt veelvuldig voor;
3. De FARDC verwaarloost de militaire operaties tegen gewapende groepen en werkt daar uiteindelijk zelfs mee samen.

Een andere lucratieve vorm van inkomsten voor militairen biedt de exploitatie van houtskool in het Virunga National Park. Daarbij worden ook ontheemden ingezet. Verder is de FARDC betrokken bij wapenhandel, illegale visvangst en het stropen van wild in het Virungapark.¹⁴³

Zakelijke belangen van de militairen verklaren ook voor een deel hoe het komt dat een troepenmacht van 32.000 FARDC militairen in Noord-Kivu, die voor circa

¹³⁷ Wet op de Mijnbouw.

¹³⁸ Deze artikelen zien op plundering en het niet opvolgen van dienstbevelen.

¹³⁹ Wetboek van Militair Strafrecht.

¹⁴⁰ UN Security Council, S/2010/596, 29 november 2010.

¹⁴¹ Ibid. In dit rapport staan vele voorbeelden van (hoge) militairen die bij illegale mijnactiviteiten zijn betrokken: kolonel Chuma, generaal Ntaganda, generaal Vainqueur Mayala, commandant Morgan, commandant Tembo, kolonel Pili Pili Kantitima, kolonel Bindu, generaal Patrick Masunza, commandant Mweso, kolonel Claudio Mucho, kolonel Sultani Makenga, kolonel Baudoin Nakabaka, kolonel Bernard Byamungu, kolonel Gwigwi Busogi, kolonel Baudoin Ngaruye, kolonel Innocent Zimurinda, commandant Abamungu, commandant Willy Nyangezi, generaal Amisi.

¹⁴² BBC Afrique, *RDC/Mine : une enquête de la BBC épingle un général*, 13 november 2010.

¹⁴³ UN Security Council, S/2010/596, 29 november 2010.

25% uit ex-rebellen bestaat, niet gemotiveerd dan wel in staat is ongeveer 6.000 rebellen, van wie slechts de helft goed is bewapend, definitief uit te schakelen.

Het leger, dat wordt gesteund door MONUSCO, is er niet in geslaagd de FDLR te verslaan, de veiligheid te garanderen in gebieden waarin rebellen niet langer de macht uitoefenen of represailles van de FDLR tegen burgers te voorkomen.

Het leger heeft weliswaar de FDLR verdreven bij sommige mijnen, maar andere gewapende groepen en het leger zelf hebben hun plaats ingenomen.¹⁴⁴ Op 9 september 2010 verbood president Kabila voorlopig alle mijnbouw in Oost-Congo, maar dit leidde voorsnog tot (nog meer) chaos en smokkel.¹⁴⁵

Militairen trokken zich van het verbod weinig aan.¹⁴⁶ Met ingang van 10 maart 2011 werd het verbod op mijnbouw opgeheven. Volgens de minister van Mijnbouw, Matthieu Kabwelulu had de DRC voldoende vorderingen gemaakt om de mineralen vanaf de winning tot de export te kunnen volgen.¹⁴⁷

De mensenrechtenorganisatie *ASADHO*¹⁴⁸ stelde dat opheffing van het mijnbouwverbod vergezeld dient te gaan met sancties tegen militairen en politiefunctionarissen die tijdens het verbod gewoon doorgingen met de mijnbouw.¹⁴⁹

DDR en DDRRR

In de DRC zijn verschillende ontwapeningsprogramma's gaande. Het *Disarmament, Demobilisation, Repatriation, Reinsertion and Resettlement* (DDRRR) programma is gericht op niet-Congolese strijders die zich in de DRC bevinden.

Volgens cijfers van de VN werden in het kader van het DDRRR-programma in 2010 1.165 buitenlandse ex-strijders, onder wie 1.034 FDLR-strijders, gerepatrieerd. Ook zijn er 1.175 familieleden van ex-strijders gerepatrieerd.

¹⁴⁴ UN Security Council, S/2010/596, 29 november 2010.

¹⁴⁵ Le Potentiel, *Contrebande dans les mines de l'Est*, 26 oktober 2010.

¹⁴⁶ L'Observateur, *Des militaires exploitent les minerais, malgré l'interdiction*, 25 oktober 2010 en MMC, *Nord-Kivu : « Désormais aucun militaire n'est autorisé à l'exploitation minière », martèle Julien Paluku en séjour à Walikale*, 14 maart 2011.

¹⁴⁷ Le Phare, *Levée de la mesure d'interdiction de l'exploitation minière dans les provinces du Nord-Kivu, du Sud-Kivu et du Maniema*, 3 maart 2011

¹⁴⁸ Association africaine de défense des droits de l'homme.

¹⁴⁹ Radio Okapi, *RDC : la suspension de l'exploitation minière n'a pas atteint ses objectifs, selon l'Asadho*, 11 maart 2011. Zie ook Radio Okapi, *Nord-Kivu : « Désormais aucun militaire n'est autorisé à l'exploitation minière », martèle Julien Paluku en séjour à Walikale*, 14 maart 2011.

Daarnaast hebben zich 847 Congolese FDLR-strijders voor het DDR programma aangemeld. Daarmee zijn in totaal 1.881 FDLR-strijders in 2010 gedemobiliseerd. Het aantal FDLR-officieren dat zich over heeft gegeven, is gestegen.¹⁵⁰

Het is nog steeds gevaarlijk voor FDLR-strijders om zich over te geven. In 2009 waarschuwde de commandant van de FDLR, generaal Mudacamura, dat zij die de organisatie verlieten zouden worden geëxecuteerd. Dit was geen loos dreigement, zo werd luitenant-kolonel Jean-Marie Vianney Ntahombukiye, alias Milano Igiraneza, op 10 april 2010 geëxecuteerd toen hij zich wilde overgeven aan de FARDC.¹⁵¹

De uitvoering van het DDRRR-programma wordt bemoeilijkt doordat ook Congolese en Rwandese burgers alsmede Congolese ex-strijders zich uitgeven voor FDLR-strijders om zo in aanmerking te komen voor de aan de FDLR-strijders in het vooruitzicht gestelde premies.¹⁵²

Het DDRRR-programma in Bukavu, Zuid-Kivu, heeft buitenposten in Bunigiri, Mwenga, Baraka, Uvira en Lulimba. Daarnaast is er een tijdelijke buitenpost in Lubimbwe, dichtbij Walungu in het Ninja National Park. Op deze buitenposten wordt informatie ingewonnen over de FDLR, men stuurt dag- en wekrapporten naar Bukavu.

Er komen ook telefoontjes binnen van lokale *chefs* en van strijders die terug willen naar Rwanda. De buitenposten fungeren tevens als *transit camps*. Vooral op de as Kabare-Mwenge geven veel strijders zich over. Dat is niet altijd eenvoudig, vaak worden hun vrouwen en kinderen gegijzeld. Strijders wenden soms een ongewapend bezoek aan de lokale markt, waar de FDLR suiker, zeep en toiletpapier koopt, voor om zich over te geven. Als het kan nemen ze hun gezin mee. Er is een *transit camp* in Bukavu en een *transit camp* over de grens in Cyangugu, Rwanda. Vandaar worden repatrianten met de bus naar Mutobu bij Goma gebracht. In Rwanda worden zij opgevangen door de *Rwandan repatriation commission*.

Door een conflict tussen de commandant van de FOCA¹⁵³ en zijn plaatsvervanger was er in november 2010 een grote instroom in het DDRRR-programma vanuit Shabunda. Strijders en gezinnen, in totaal 120 personen, meldden zich aan voor terugkeer. Onder hen waren verscheidene Congolese vrouwen, die in sommige gevallen een geboorteakte bij zich hadden.

¹⁵⁰ ACP, 1.165 *ex-combattants étrangers rapatriés en 2010*, 19 januari 2011.

¹⁵¹ UN Security Council, S/2010/596, 29 november 2010.

¹⁵² Ibid.

¹⁵³ De FOCA is de militaire tak van de FDLR.

Daar de maximale capaciteit van het *transit camp* in Bukavu 40 personen is, duurde het een paar dagen voordat deze instroom was verwerkt.

Het *Disarmament, Demobilisation and Reintegration* (DDR) programma is gericht op strijders met de Congolese nationaliteit. Het programma is onderdeel van het *Multi-country Demobilisation and Reintegration Program* (MDRP) voor het Grote Merengebied. Op 30 juni 2009 kwam na zeven jaar een einde aan het MDRP.¹⁵⁴ Met steun van de Afrikaanse Ontwikkelingsbank werd aansluitend op het MDRP het *Transitional Demobilization and Reintegration Program* (TDRP) gestart, dat zal lopen van 2009 tot 2012. Het TDRP bestaat vooral uit technische en financiële ondersteuning van de nationale DDR-programma's.¹⁵⁵

Het DDR-programma in de DRC wordt uitgevoerd door de *Unité d'Exécution du Programme National de Désarmement et Démobilisation* (UEPNDDR), die in 2007 door de regering werd ingesteld en samenwerkt met onder andere MONUSCO en UNICEF.¹⁵⁶

Op 23 april 2009 lanceerde de minister van Defensie officieel de tweede fase van het *Programme National de Désarmement, Démobilisation et Réinsertion* (PNDDR). Dit programma is beëindigd in 2010.¹⁵⁷

Toch gaat de integratie van gewapende groepen in de FARDC nog steeds door. In maart 2011 zijn meer dan 200 Maï-Maï Kapopo geïntegreerd. Nadat ze uniformen en voedsel hadden gekregen, deserteerden ze een paar dagen later alweer. Sommige harde kernstrijders willen niet integreren en vechten tegen *autodefense* groepen¹⁵⁸. Die groepen worden van wapens voorzien door de FARDC en lokale gemeenschappen, onder andere in de *Hauts Plateaux* en het gebied rond Kitoga. Van integratie in de burgermaatschappij, wat het idee achter DDR was, is niet of nauwelijks sprake. De zogenaamde integratie in het leger wordt door gewapende groepen meestal aangegrepen om uit te rusten en de batterijen op te laden.

De NGO PAREC (Oecumenisch programma voor vrede en verzoening) had eind 2010 naar eigen zeggen 5.764 lichte wapens, 31 zware wapens en 3.584 explosieven ingenomen en overgedragen aan de FARDC.¹⁵⁹ Volgens een bron verkopen soldaten hun (oude of zeer slechte) wapens voor 50 USD om met het geld weer nieuwe wapens te kopen.

¹⁵⁴ http://www.mdrp.org/PDFs/MDRP_Final_Report.pdf

¹⁵⁵ <http://tdrp.net/en/drc.html>

¹⁵⁶ De UEPNDDR vervangt de *Commission Nationale de Désarmement, Démobilisation et Réinsertion* (CONADER). UN Security Council, S/2008/693, 10 november 2008, p. 11.

¹⁵⁷ <http://tdrp.net/en/drc.html>

¹⁵⁸ Autodefense groepen zijn dorpsmilities die alleen het eigen dorp verdedigen.

¹⁵⁹ UN Security Council, S/2010/596, 29 november 2010.

Er wordt *petit commerce* bedreven.¹⁶⁰ Er is geen vooruitgang geboekt bij de ontwapening, het programma zou een druppel op een gloeiende plaat zijn.

In de volgende paragrafen wordt per regio de veiligheidssituatie besproken.

Kivu's

In de Kivu-provincies was de veiligheidssituatie in de verslagperiode slecht. Na de geheime onderhandelingen tussen de presidenten Kabila van de DRC en Kagame van Rwanda in november 2008 om een eind te maken aan de burgeroorlog in de Kivu's, vechten soldaten van de FARDC en de FDLR nog altijd om de controle over land en mijnen. Geen van hen is sterk genoeg om te winnen, maar beide beschikken over genoeg middelen om eindeloos door te vechten.

Burgers staan bloot aan extreem geweld, de humanitaire situatie verslechtert. Etnische spanningen zijn verergerd door de aanstaande terugkeer van Congolese vluchtelingen die in de jaren '90 naar Rwanda waren gevlucht.¹⁶¹

Op 31 december 2010 bevonden zich tenminste 1.2 miljoen ontheemden in de Kivu's. Op dezelfde datum waren in de 18 maanden daarvoor meer dan 700.000 ontheemden teruggekeerd naar hun dorpen.

In 2010 vonden 200 aanvallen plaats waarbij mensenrechten werden geschonden tegenover 179 in 2009.¹⁶²

Amani Leo

De in februari 2010 opgestarte gezamenlijke militaire operatie van de FARDC en MONUSCO gericht tegen de FDLR, *Amani Leo*, liep tijdens de verslagperiode door. Deze operatie is bedoeld om de militaire winst van *Kimia II*¹⁶³ te consolideren en het gezag van de regering te herstellen in gebieden die waren bevrijd van gewapende groepen.¹⁶⁴ Volgens MONUSCO was de sterkte van de FDLR van zo'n 6.000 soldaten in 2009 teruggebracht tot ongeveer 2.500 begin 2011.¹⁶⁵

¹⁶⁰ De FDLR koopt wapens en ammunitie van de FARDC. 1 patroon kost 1FC (1000FC = 1 dollar), een AK-47 kost 20 dollar. Dat is dan wel een AK-47 die in China of een ander derde land is gefabriceerd en niet erg bedrijfszeker is.

¹⁶¹ International Crisis Group, Africa Report N° 165, *Congo: No Stability in Kivu despite Rapprochement with Rwanda*, 16 november 2010.

¹⁶² HIG, *Snapshot report*, 25 februari 2011.

¹⁶³ De gezamenlijke operatie van de FARDC en MONUC die liep van mei tot november 2009.

¹⁶⁴ UN Security Council, S/2010/164, 30 maart 2010, p. 2.

¹⁶⁵ AFP, *Est RDC: reddition d'un chef rebelle hutu rwandais chargé du recrutement*, 16 februari 2011.

Operatie Ruwenzori

Op 25 juni 2010 startte de FARDC de operatie *Ruwenzori*, gericht tegen de ADF/Nalu, zonder steun van MONUSCO. Als gevolg van deze operatie raakten (in eerste instantie) 100.000 burgers ontheemd.

Nadat de gevechten in hevigheid afnamen, keerden sommige burgers in augustus 2010 terug. De eerste fase van deze operatie verliep weinig succesvol: de FARDC leed betrekkelijk zware verliezen. Tijdens de tweede fase, die op 3 september 2010 van start ging, slaagde de FARDC erin de belangrijkste bases van de ADF/Nalu in te nemen.¹⁶⁶ Maar ondanks de toegenomen militaire druk is deze beweging (nog) niet uiteengevallen.¹⁶⁷ De operatie *Ruwenzori* wordt nog altijd geassocieerd met 60.000 ontheemden en mensenrechtenschendingen door de ADF/Nalu en de FARDC.¹⁶⁸

Operatie Usalama Wa Umma

Tussen 18 en 22 december 2010 voerden MONUSCO en de FARDC de operatie *Usalama Wa Umma* (Secure the People) uit in de omgeving van Kimua en Luvungi, op de grens tussen het grondgebied van Masisi en Walikale.¹⁶⁹

Operatie Hatua Yamana

Tussen 29 december 2010 en 7 januari 2011 voerden MONUSCO en de FARDC de operatie *Hatua Yamana* (Formidable Reach) uit in de omgeving van Kimua en Ngenge, een FDLR-bolwerk.¹⁷⁰

Operatie Protection Shield

Tussen 18 en 30 november 2010 voerde MONUSCO de operatie *Protection Shield* uit in de omgeving van Baraka-Fizi-Minembwe in Zuid-Kivu. Deze operatie was het antwoord op verhoogde activiteiten in dit gebied door de FDLR, de FRF en de FNL. Deze militaire missie ondersteunde tevens FARDC operaties tegen de FDLR in de Hauts Plateaux van Uvira in Zuid-Kivu.¹⁷¹

Allianties

Nieuwe allianties tussen restanten van Congolese gewapende groepen en de FDLR werden gemeld in Noord-Kivu. Groepen die gisteren elkaars vijanden waren sluiten volgens bronnen van de ene op de andere dag een alliantie. Militairen van kolonel Emmanuel Nsengiyumva, een Congolese Tutsi-officier, zouden samenwerken met groepen Kayumba/Karegeya, de Mai-Mai Cheka, de Mai-Mai

¹⁶⁶ Inclusief de hoofdkwartieren van de ADF/Nalu in Mwalika, Abbia en Nadui. Zie Conference de Presse Monusco, 12 januari 2011.

¹⁶⁷ UN Security Council, S/2010/596, 29 november 2010.

¹⁶⁸ UN Security Council, S/2011/20, 17 januari 2011.

¹⁶⁹ Ibid.

¹⁷⁰ Ibid.

¹⁷¹ Ibid.

Yakutumba, de groep Soki, de FPLC en de FDLR.¹⁷² Eind februari 2011 werd Nsengiyumva gedood.¹⁷³

De veiligheidssituatie in de Kivu's stond in de gehele verslagperiode sterk onder druk door mensenrechtenschendingen door de FDLR en de FARDC (inclusief de brigades die gevormd werden door onlangs geïntegreerde ex-CNDP'ers). Brandstichting, plundering, ontvoering en verkrachting kwamen in bijna alle gebieden van de Kivu's voor.¹⁷⁴

Hieronder volgen enige voorbeelden van incidenten, dit is een niet-limitatieve opsomming.

Noord-Kivu

In november 2010 vonden gevechten plaats tussen de FARDC en de Mai-Mai in Kiribata, ten zuidwesten van Lubero.

FARDC-soldaten maakten zich in die periode schuldig aan afpersing en willekeurige arrestatie van de bevolking in de omgeving van Kitchanga, op het grondgebied van Masisi en aan plunderingen in Kabassenge op het grondgebied van Rutshuru.¹⁷⁵

In december 2010 vielen nieuw gevormde militie dorpen op het grondgebied van Lubero en Beni aan.

In dezelfde periode vielen niet-geïdentificeerde gewapende groepen¹⁷⁶ dorpen aan op het grondgebied van Masisi waaronder Buhangala, Mianja, Bukombo, Loashi en Katala en ontvoerde de FDLR negen personen in Kafunzi in dezelfde omgeving.¹⁷⁷ In Nyakabingu op het grondgebied van Masisi voerde de ANR willekeurige arrestaties uit. De FARDC maakte zich schuldig aan plundering en afpersing op het grondgebied van Rutshuru.¹⁷⁸

Door confrontaties tussen de FARDC en lokale militie in Kirikiri, Byanze, Lubango en Manga op het grondgebied van Lubero en in Lubango en Manga op het grondgebied van Lubero raakten honderden personen ontheemd.¹⁷⁹

¹⁷² Radio Okapi, *La CEPGL redoute une coalition des groupes armés à l'est de la RDC*, 22 januari 2011.

¹⁷³ Radio Okapi, *Rutshuru: ex-officier CNDP, le major Nsengiyumva tué dans les opérations à Binza*, 28 februari 2011.

¹⁷⁴ HIG, *Snapshot report*, 25 februari 2011.

¹⁷⁵ Ocha, *Bulletin d'Information Humanitaire*, 30 november 2010.

¹⁷⁶ Sommige bronnen spraken over Mai-Mai Mongol, andere over de FDLR.

¹⁷⁷ Ocha, *Bulletin d'Information Humanitaire*, 7 december 2010.

¹⁷⁸ Ocha, *Bulletin d'Information Humanitaire*, 14 december 2010.

¹⁷⁹ Ibid.

Op 15 december 2010 werd een FARDC-officier, die gepoogd zou hebben een meisje van zes te verkrachten in Kitchanga, door de bevolking aangehouden en overgedragen aan de autoriteiten. Op het grondgebied van Walikale wierpen Maï-Maï Kifuafua wegversperringen op bij Karete en Kampala, de FARDC deed hetzelfde in Musenge en Nyanzira.¹⁸⁰

In december 2010 staken voorts parkwachters van het ICCN hutten in brand van mensen die illegaal in het Virunga park verbleven en weigerden te vertrekken. De FDLR/PARECO plunderde het dorp Kaseghe op het grondgebied van Lubero, bij het meer van Kamandi stak de FARDC hutten in brand waarvan de bewoners verdacht werden onderdak te verschaffen aan de FDLR en PARECO.¹⁸¹

In januari 2011 registreerde de NGO *Heal Africa* 14 gevallen van seksueel geweld in Kitchanga. Na schotenwisselingen tussen de FARDC en de FDLR zouden FARDC militairen Kalambairo ten westen van Masisi hebben geplunderd. De Maï-Maï Cheka voerde verkrachtingen uit in Katanga, op het grondgebied van Walikale.¹⁸² Op 20 januari 2011 viel een coalitie van de FDLR en de Maï-Maï een basis van de FARDC in Mutakato op het grondgebied van Walikale aan, plunderde het dorp en ontvoerde 21 dorpingen.¹⁸³ Nadat de FARDC zich had teruggetrokken uit een deel van het grondgebied van Lubero werden dorpen als Kimaka, Buleusa, Bukumbirwa, Kateku, Lushowa en Mirki aangevallen door gewapende groepen.¹⁸⁴

In februari 2011 waren gewapende groepen actief op het grondgebied van Rutshuru en in de omgeving van Pinga, op het grondgebied van Walikale. Incidenten werden onder meer gemeld in de dorpen Ngwenda en Kuko. Nadat de FARDC zich had teruggetrokken uit de omgeving van Pinga, werden dorpen bezet door (vermoedelijk) de FDLR, die hutten in brand stak in Kateku, Katiriza, Kilambo, Rusamambo, Kanunde en Kimaka. De ADF ontvoerde 15 personen in Mayimaya, ten noorden van Beni. Op het grondgebied van Walikale dwongen FARDC militairen, die op weg waren naar Goma, 100 dorpingen om hun bezittingen te dragen. Na tussenkomst van MONUSCO werden deze dorpsbewoners ter hoogte van Kashebere vrijgelaten. Op het grondgebied van Rutshuru viel de FDLR de dorpen Kahumiro en Kisharo aan. Deze aanvallen gingen gepaard met moorden en plunderingen.¹⁸⁵

¹⁸⁰ Ocha, *Bulletin d'Information Humanitaire*, 21 december 2010.

¹⁸¹ Ocha, *Bulletin d'Information Humanitaire*, 28 december 2010.

¹⁸² Ocha, *Bulletin d'Information Humanitaire*, 11 januari 2011.

¹⁸³ Ocha, *Bulletin d'Information Humanitaire*, 25 januari 2011.

¹⁸⁴ Vermoedelijk behorend tot de FDLR. Ocha, *Bulletin d'Information Humanitaire*, 1 februari 2011. Zie ook Radio Okapi, *Lubero: le calme revient dans les localités incendiées par les FDLR*, 3 februari 2011.

¹⁸⁵ Ocha, *Bulletin d'Information Humanitaire*, 16 en 22 februari 2011.

In maart 2011 voerden FARDC militairen plunderingen uit in het dorp Kanyambi, ten westen van Lubero, en de dorpen Bingi en Mulito. In Mutanda, Bukombo, Tongo en Kanyabayonga werden 32 verkrachtingen geregistreerd. In Matanda, Kibabi en Karuba op het grondgebied van Masisi werden 19 verkrachtingen geregistreerd. In Kalevya, op het grondgebied van Lubero, werden een FARDC kamp en 29 huizen in brand gestoken door de FDLR. De ADF/Nalu perste houtexploitanten af in de dorpen Matunguru, Makembi, Lese en Makoyoba op het grondgebied van Beni. In Masisi raakten twee personen gewond door politiekogels in Kiakabingu, ten zuiden van Kitchanga, toen ze weigerden de bagage van politieagenten te dragen. De FARDC dwong burgers bagage te dragen in Muhanga. In Kitchanga vielen FDLR en FARDC dorpen binnen. In Walikali vond een toename van verkrachtingen plaats. De FDLR plunderde de dorpen Kanzole, Misemya, Mufuti en Mulindi en ontvoerde 63 personen, die nog niet zijn teruggevonden. Mai-Mai Kifuafua, die wachtten op hun integratie in de FARDC, stalen de oogst van vrouwen. Daarnaast hieven Mai-Mai Kifuafua tol bij Karete, op de as Itebero-Hombo en in Kasoni.¹⁸⁶

In april 2011 werden huizen in Luofu, op het grondgebied van Lubero, in brand gestoken door de FDLR. In Beni nam de criminaliteit toe, gewapende bandieten vielen huizen binnen en vielen voorbijgangers op straat aan. In Zuid-Lubero persten gewapende bandieten geld af op de weg bij Kanyambi en Timbo-Timbo. FARDC militairen hieven tol bij Kabirangiro, op het grondgebied van Masisi. In Kivuye, bij Masisi, werd een nieuw politieteam geïnstalleerd dat op willekeurige wijze ontheemden arresteerde. In Kishanga plunderde de FDLR huizen, nam vee mee en stak huizen in brand in Burutsi, Muyuwano en Bushashu. In Walikali raakten 1000 mensen ontheemd als gevolg van confrontaties tussen de FARDC en de FDLR. De FDLR ontvoerde vijf personen in Kagheri, op het grondgebied van Lubero, en eiste 5.000 USD voor hun vrijlating.¹⁸⁷

Zuid-Kivu

Bij gevechten tussen de FARDC en de FDLR op 13 november 2010 in Kirumba, Kikozi en Kajemwe op het grondgebied van de *Hauts Plateaux* van Uvira sloegen dorpingen op de vlucht. Nadat de vijandelikheden waren gestaakt, keerden zij terug. Hetzelfde gebeurde na gevechten in oktober 2010 tussen de FARDC en de FRF in Chakira, Nyamara en Nyamizungu op het grondgebied van de *Hauts Plateaux* van Fizi. In de dorpen Mikenge, Kamombo en Kitumba¹⁸⁸ vonden ernstige mensenrechtenschendingen plaats. FARDC-militairen en de FDLR zouden zich schuldig hebben gemaakt aan verkrachting, moord en afpersing van burgers.

¹⁸⁶ Ocha, *Bulletin d'Information Humanitaire*, 9, 16, 23 en 30 maart 2011.

¹⁸⁷ Ocha, *Bulletin d'Information Humanitaire*, 6 en 13 april 2011.

¹⁸⁸ Gelegen op het rondgebied van de *Hauts Plateaux* van Fizi.

Op het grondgebied van Shabunda voerde de FDLR aanvallen uit op de dorpen Mapimo, Busingi, Kabukiki, Buloba en Kibombo.¹⁸⁹ Op de vlakte van Ruzizi, waar onder meer confrontaties tussen de FARDC en de FNL plaatsvonden, vluchtten mensen uit angst te worden gelyncht op beschuldiging van tovenarij. Sommigen moesten deze heksenjacht met de dood bekopen.¹⁹⁰

In december 2010 vonden gevechten plaats tussen de FARDC en de FRF in Bijombo, op het grondgebied van Uvira, en tussen de FARDC en een coalitie van de FDLR en de Mai-Mai in Yungu, Talama en Kahingizi. In Bijombo arresteerde de FARDC burgers, met name Banyamulenge, die werden verdacht van steun aan de FRF. Tegen betaling van 600 USD per persoon konden zij zich vrijkopen. In deze periode waren *Local Defense* groepen in de hele provincie actief.¹⁹¹ Inwoners van de dorpen Wameli, Kiseku, Chamombe, Kyankombe, Kakombe, Mumpaka, Kabala, Myanzi, Kyende, Kaluzele, Mizango, Makakala en Mapimo op het grondgebied van Shabunda werden beroofd van hun vee en verdere bezittingen door de FDLR die op doortocht was vanuit het park Kahuzi Biega.

Bij wegversperringen van de FARDC tussen Kilimbi en Lulenge, op het grondgebied van Fizi, persten soldaten de bevolking geld en bezittingen af. Degenen die niets bij zich hadden werden gedwongen water te halen en hout te kappen voor het leger.¹⁹² Gevechten werden gemeld tussen de FARDC en de Mai-Mai Yakutumba.¹⁹³

Op 1 januari 2011 werden in het centrum van de stad Fizi ernstige mensenrechtenschendingen gepleegd door de FARDC, nadat een FARDC-soldaat was gelyncht door de lokale bevolking. Er werden onder meer 36 gevallen van verkrachting geregistreerd.¹⁹⁴ Tussen 19 en 23 januari 2011 zouden 53 personen, onder wie ook mannen en kinderen, zijn verkracht in Nakatete en Kitumba nabij het dorp Bwala, ten zuiden van Fizi.¹⁹⁵

In februari 2011 werden 2.672 ontheemde gezinnen opgevangen door 831 gastgezinnen in Penekusu, op het grondgebied van Shabunda. De ontheemde gezinnen waren afkomstig uit Baliga en Bamaguba, waar ze waren aangevallen

¹⁸⁹ Ocha, *Bulletin d'Information Humanitaire*, 1 december 2010.

¹⁹⁰ Ocha, *Bulletin d'Information Humanitaire*, 7 december 2010.

¹⁹¹ Ocha, *Bulletin d'Information Humanitaire*, 14 december 2010.

¹⁹² Ocha, *Bulletin d'Information Humanitaire*, 21 december 2010.

¹⁹³ Ocha, *Bulletin d'Information Humanitaire*, 28 december 2010.

¹⁹⁴ Ocha, *Bulletin d'Information Humanitaire*, 11 januari 2011. Zie ook Radio Okapi, *Fizi-centre: la situation sécuritaire toujours précaire*, 7 januari 2011. De daders werden op 21 februari 2011 veroordeeld tot 10 tot 20 jaar gevangenisstraf. Zie Ocha, *Bulletin d'Information Humanitaire*, 22 februari 2011. Zie ook Radio Okapi, *Viols des femmes à Fizi, 10 à 20 ans de servitude pénale contre 9 accusés*, 21 februari 2011.

¹⁹⁵ Ocha, *Bulletin d'Information Humanitaire*, 1 februari 2011.

door de FDLR. Bij een aanval van een onbekende gewapende groepering in de *Moyens Plateaux de Fizi* werden volgens *Médecins sans Frontières* 12 vrouwen en 6 mannen verkracht.¹⁹⁶ In Nduma, op het grondgebied van Shabunda, werden 28 huizen door de FDLR in brand gestoken, in het zuidelijker gelegen Kakumba zouden tenminste 82 personen door de FDLR zijn gegijzeld.¹⁹⁷ In Katana, op het grondgebied van Kabare, zouden 300 huizen zijn geplunderd; 50 burgers zouden zijn ontvoerd om de geplunderde bezittingen te vervoeren. FARDC-soldaten zouden zijn herkend als daders. *Médecins sans Frontières* zou ter hoogte van Bwala, op de *Moyens et Hauts Plateaux de Fizi*, 56 nieuwe slachtoffers van verkrachtingen hebben behandeld. Volgens een andere NGO zouden na een aanval door de FDLR 21 verkrachtingen zijn geregistreerd in Kakumbu, op het grondgebied van Shabunda.¹⁹⁸

In maart 2011 vielen FARDC militairen, die zich te voet verplaatsten naar Fizi en Baraka, burgers lastig. Fietsen en motoren werden in beslag genomen, geld en goederen gestolen, mensen gedwongen om bagage te dragen; sommigen werden gemarteld. Op de *Hauts Plateaux* van Fizi en Itombwe raakten mensen ontheemd als gevolg van confrontaties tussen de FARDC en Maï-Maï groepen die zich verzetten tegen integratie, evenals door de voortdurende confrontaties tussen de FARDC en de FRF. De veiligheidssituatie in Matila, op het grondgebied van Shabunda, verslechterde na confrontaties tussen de PIR¹⁹⁹ en de Maï-Maï Raia Mutomboki. De FDLR viel het dorp Nduma, op het grondgebied van Shabunda, aan. Vijftien inwoners werden gedwongen de buit te vervoeren.²⁰⁰

In april 2011 sloegen als gevolg van confrontaties tussen de FARDC en de Maï-Maï de inwoners van Bwala, Kasakwa, Kiliilcha, Itota, Kananda, op het grondgebied van Fizi, op de vlucht.²⁰¹

Hieronder worden de ontwikkelingen in de Kivu-provincies per gewapende groepering uitgewerkt.²⁰²

FDLR

In de Kivu-provincies bevonden zich aan het begin van de verslagperiode ongeveer 3.200 strijders van de *Forces Démocratiques de Libération du Rwanda* (FDLR). De FDLR vormt hiermee de grootste illegale gewapende groepering in de Kivu's. Het grootste deel van de FDLR-strijders bevond zich in Zuid-Kivu.

¹⁹⁶ Ocha, Bulletin d'Information Humanitaire, 8 februari 2011.

¹⁹⁷ Ocha, Bulletin d'Information Humanitaire, 22 februari 2011.

¹⁹⁸ Ocha, Bulletin d'Information Humanitaire, 1 maart 2011.

¹⁹⁹ Police d'intervention rapide.

²⁰⁰ Ocha, *Bulletin d'Information Humanitaire*, 2, 10, 16, 23 en 30 maart 2011.

²⁰¹ Ocha, *Bulletin d'Information Humanitaire*, 6, 13 en 20 april 2011.

²⁰² Zie ook UN News Service, *DRC: Who's who among armed groups in the east*, 15 juni 2010.

De kleinere groep in Noord-Kivu was geconcentreerd in de Rutshuru-, Masisi- en Lubero-territoria. In 2010 demobiliseerde MONUSCO maandelijks gemiddeld 134 FDLR-strijders.²⁰³

De FDLR ging door met rekruteren, maar de nieuwe rekruten konden de verliezen niet compenseren. Bovendien hadden deze rekruten opleiding noch ervaring.²⁰⁴ De FDLR bestaat in 2011 voornamelijk uit Congolese strijders die, gelet op hun leeftijd, niet betrokken zijn geweest bij de genocide in Rwanda van 1994.

De FDLR werkte samen met APCLS, FPLC, FRF, FNL, RUD²⁰⁵, Maï-Maï Yakutumba, Maï-Maï Sheka en PARECO. Vooral kleine gewapende groepen werken samen met de FDLR omdat die wapens heeft. De FDLR beschikt over een grote voorraad wapens, maar vele daarvan zouden zijn verouderd. In het hoofdkwartier van de FDLR in Ntoto zou zich een (vermoedelijk in onbruik geraakte) luchtafweergeschut van het type SAM-7 Strela bevinden. Daarnaast zou de FDLR beschikken over Z1 *antipersonnel* mijnen.²⁰⁶

De onveiligheid die de FDLR in de verslagperiode veroorzaakte, hing samen met de militaire operaties in het kader van *Amani Leo*. Tijdens de operaties was weliswaar sprake van gevechten tussen de FARDC en de FDLR, maar belangrijker voor de veiligheidssituatie waren de represailles van de FDLR.

Die vallen systematisch de burgers –die zij van ‘verraad’ betichten- aan als die onvoldoende worden beschermd.²⁰⁷ Die aanvallen worden gekenmerkt door moordpartijen, massale verkrachtingen, systematische plunderingen, ontvoeringen en dwangarbeid.²⁰⁸ In 2010 nam het aantal ontvoeringen toe.²⁰⁹

Het aantal FDLR-strijders is tijdens de verslagperiode verder afgenomen. Begin februari 2011 werd hun aantal op 2.500 geschat²¹⁰, maar de commandostructuur is intact gebleven, evenals het vermogen om mensenrechtenschendingen te begaan. FDLR-strijders kunnen schuilen in afgelegen streken in de Kivus en in delen van Maniema en Noord Katanga.²¹¹ Zij smeden voortdurend wisselende allianties met andere milities.²¹²

²⁰³ UN Security Council, S/2010/596, 29 november 2010.

²⁰⁴ Ibid.

²⁰⁵ RUD is een afsplitsing van de FDLR.

²⁰⁶ UN Security Council, S/2010/596, 29 november 2010.

²⁰⁷ HIG, *Snapshot report*, 25 februari 2011.

²⁰⁸ Zie bijv. Monusco, *Rapport préliminaire*, 24 september 2010.

²⁰⁹ UN Security Council, S/2010/596, 29 november 2010.

²¹⁰ MONUSCO News, *Over 1800 FDLR armed rebels in DR Congo surrender to UN peacekeepers in 2010*, 3 februari 2011.

²¹¹ UN Security Council, S/2011/20, 17 januari 2011.

²¹² De CEPGL maakte gewag van een nieuwe alliantie bestaande uit de FDLR, de gewapende groepen Kayumba/Karegeya, Nsengiyumva, Soki, Maï-Maï Yakutumba. Maï-Maï Cheka en

Sommige van deze groeperingen staan vijandig tegenover Kigali, zoals de FPLC van Gad Ngabo en de FRF van Michel Rukunda. Daardoor blijft de FDLR een potentiële rechtvaardiging van militair ingrijpen door Rwanda op Congolese bodem.²¹³

Tijdens de verslagperiode was de FDLR onder meer verantwoordelijk voor raketaanslagen in Walikale.²¹⁴ In Noord- en Zuid-Kivu viel de FDLR dorpen aan waarbij plunderingen en verkrachtingen plaatsvonden.²¹⁵ Hetzelfde gebeurde in Noord-Katanga bij de grens met Zuid-Kivu en bij het Tanganyikameer.²¹⁶ Ook werd de FDLR gesignaleerd in het Virunga park.²¹⁷

Verscheidene Ngo's zijn van mening dat de militaire operaties tegen de FDLR alleen maar leiden tot mensenrechtenschendingen en een voortdurende stroom ontheemden. Volgens deze organisaties is er geen militaire oplossing voor dit conflict.²¹⁸ In de verslagperiode smeedde de FDLR allianties met diverse groepen, in sommige gevallen voormalige vijanden.

De in november 2009 in Duitsland gearresteerde leiders van de FDLR, Ignace Murwanashyaka²¹⁹ en Straton Musoni, worden vervolgd in Duitsland. Zij worden verdacht van (verantwoordelijkheid voor) oorlogsmisdrijven en misdaden tegen de menselijkheid.²²⁰ De tweede vicevoorzitter van de FDLR, generaal Gaston 'Rumuli' Iyamuremye werd aangesteld tot voorzitter en leidt de FDLR vanuit Oost-Congo.

de FPLC. Zie Radio Okapi, *La CEPGL redoute une coalition des groupes armés à l'est de la RDC*, 22 januari 2011.

²¹³ ICG, *After MONUC, should MONUSCO continue to support Congolese military campaigns?*, 19 juli 2010. Zie ook APA, *La formation d'une nouvelle coalition des groupes armés à l'Est de la RDC est de plus en plus redoutée par les pays de la CEPGL*, 24 januari 2011.

²¹⁴ NGO GRAADE, *Briefing humanitaire par rapport au décès de 22 personnes tuées par roquettes par des FDLR en territoire de Walikale*, 19 november 2010.

²¹⁵ L'Observateur, *Insécurité, viols et violences sexuelles, pillages des richesses*, 7 december 2010, Radio Okapi, *Une nouvelle incursion de la coalition Mai-Maï Pareco FDLR signalée Lubero*, 28 december 2010, Radio Okapi, *Fizi: les FDLR attaquent et pillent les populations*, 24 januari 2011 en Radio Okapi, *Walikale-Masisi: menacées par les FDLR, les populations demandent plus de sécurité*, 25 januari 2011.

²¹⁶ Radio Okapi, *Katanga: traque contre les FDLR, 19 rebelles et 3 militaires des FARDC tués*, 10 januari 2011 en Radio Okapi, *Katanga: le gouvernement provincial dénonce la présence des FDLR dans le Tanganyika*, 30 december 2010.

²¹⁷ Radio Okapi, *Rutshuru: des combattants FDLR signalés dans le parc national des Virunga*, 9 januari 2011.

²¹⁸ UN Security Council, S/2010/288, 30 juni 2010.

²¹⁹ Murwanashyaka was tevens commandant van de gewapende tak van de FDLR, de *Forces combattantes abacunguzi* (FOCA).

²²⁰ RFI, *L'Allemagne prête à juger pour crimes les chefs rebelles rwandais hutus*, 17 december 2010 en BBC News, *Rwanda : Ignace Murwanashyaka and Straton Musoni tried*, 4 mei 2011.

Op 10 oktober 2010 arresteerde de Franse politie een andere belangrijke leider van de FDLR, Callixte Mbarushimana, die werd gezocht door het Internationaal Strafhof.²²¹

Het Hof kondigde begin november 2010 aan ook degenen te zullen vervolgen die verantwoordelijk zijn voor het plunderen van natuurlijke hulpbronnen, zoals de leiders van de FDLR.²²² Op 1 december 2010 voegde de VN Veiligheidsraad drie commandanten van de FDLR toe aan de bestaande sanctielijst²²³: brigadegeneraal Gaston Iyamuremye, luitenant-kolonel Felicien Nsanzubukire en brigadegeneraal Leodomir Mugaragu.²²⁴ In februari 2011 gaf een lid van het opperbevel van de FDLR, luitenant-kolonel Samuel Bisengimana, alias Sam Kunda-Mutina, zich over.²²⁵

CNDP

Hoewel de CNDP, de voormalige rebellenorganisatie van Laurent Nkunda die in de afgelopen jaren vooral in Noord-Kivu streed tegen de FARDC en de FDLR, al in de vorige verslagperiode werd geïntegreerd in de FARDC en officieel dus niet meer gesproken kan worden van een afzonderlijke rebellenorganisatie, bleef de groep in de verslagperiode een belangrijke rol spelen voor de veiligheidssituatie in de Kivu-provincies.

De integratie van de CNDP in de FARDC heeft op zeer onduidelijke wijze plaatsgevonden. Zo is niet bekend hoeveel ex-CNDP manschappen er daadwerkelijk actief zijn binnen de FARDC.²²⁶ Hoewel veel CNDP-eenheden zijn gemengd met eenheden van geïntegreerde FARDC-brigades, zijn de oude commandostructuren vrijwel intact gebleven. Hierdoor blijft de CNDP functioneren als een apart leger binnen de FARDC. Er zijn verscheidene ‘spookbataljons’ onder officieren als Steve Rukara, Eric Badege en Eustache. Deze bataljons bestaan voornamelijk uit goed bewapende en goed uitgeruste Tutsi soldaten.

²²¹ New York Times, *France Arrests Rwandan Over Atrocities in Congo*, 13 oktober 2010. Callixte Mbarushimana werd bovendien op 21 december 2010 door een Franse rechtbank in beschuldiging gesteld voor zijn (beweerde) aandeel in de genocide van 1994. Zie UN Security Council, S/2011/20, 17 januari 2011.

²²² Le Phare, *Les commandants des FDLR visés par les poursuites que compte entamer la CPI pour de nouvelles formes de crimes*, 3 november 2010.

²²³ Op grond van VN resolutie 1956 (2005) kunnen tegoeden worden bevroren en kan een reisverbod worden opgelegd.

²²⁴ Franceonu.org, *L'ONU sanctionne des leaders FDLR et un commandant CNDP intégré aux FARDC*, 2 december 2010.

²²⁵ AFP, *Est RDC: reddition d'un chef rebelle hutu rwandais chargé du recrutement*, 16 februari 2011.

²²⁶ Volgens officiële cijfers zouden ruim 6.000 CNDP'ers in de FARDC zijn geïntegreerd, maar schattingen op basis van deelname aan *Kimia II* leveren een aantal op dat veel hoger is.

Ze worden door de plaatselijke bevolking vaak gehouden voor Rwandese legereenheden.²²⁷ Veel ex-CNDP manschappen hadden vóór de integratie geen enkele vorm van militaire training gehad en kregen die evenmin tijdens de integratie. Ex-CNDP commandanten die in het verleden veel mensenrechtenschendingen hadden begaan kregen het commando over geïntegreerde FARDC-eenheden.²²⁸

Vanaf september 2010 rekruteerden generaal Ntaganda -en aan hem loyale officieren zoals kolonel Zimurinda en kolonel Ngaruye- honderden jonge mannen en jongens, die werden gedwongen zich aan te sluiten bij de bataljons van de FARDC die onder de parallelle commandostructuur van Ntaganda vallen. Jongeren werden door militairen uit scholen en huizen gesleurd; degenen die verzet pleegden, werden afgeranseld en in de gevangenis gesmeten waarna ze gedwongen werden gerekruteerd.

Deze rekruteringen vonden plaats in Ufumandu, Kitchanga, Kalembe en Mpati op het grondgebied van Masisi (Noord-Kivu), in Bwiza en Nyanzale op het grondgebied van Rutshuru (Noord-Kivu) en in Ziralo op het grondgebied van Kalehe (Zuid-Kivu). De nieuwe rekruten krijgen een training in Bwiza, Muheto, Nyamitaba en Ufumandu.²²⁹

Binnen het officierskorps van de FARDC zijn twee CNDP-stromingen, de aanhangers van de voormalige leider Nkunda²³⁰ en de aanhangers van Bosco Ntaganda²³¹. De 'Nkundisten' worden gesteund door Tutsi business clans in Goma, Rutshuru en Masisi.

De andere groep die onder leiding staat van generaal Bosco Ntaganda, plaatsvervangend commandant van de operaties in Noord-Kivu²³², controleert de helft van het gebied rond Masisi. Er wordt met harde hand geregeerd, verdwijningen en moorden zijn aan de orde van de dag; Bosco Ntaganda wordt gesteund door Kigali. Het Ntaganda kamp is er niet op uit een nationaal politiek belang na te streven en wil de betrekkingen met Kinshasa niet op het spel zetten.

²²⁷ UN Security Council, S/2010/596, 29 november 2010.

²²⁸ UN Human Rights Council, A/HRC/14/24/Add.3, 14 juni 2010, p. 10.

²²⁹ Human Right Watch, *Rogue Leaders, Rebels forcibly recruit youth*, 20 december 2010.

²³⁰ Generaal Laurent Nkunda was tot vlak voor de integratie van de CNDP in de FARDC de leider van de CNDP. Op 22 januari 2009 werd hij door de Rwandese autoriteiten gearresteerd en onder huisarrest geplaatst in Rwanda (zie het algemeen ambtsbericht DRC juni 2009).

²³¹ Bosco Ntaganda was de militaire commandant van de CNDP die op 5 januari 2009 Nkunda afzette.

²³² Rapport van Human Rights Watch 'Always on the Run', 14 september 2010.

Eind 2010 sloot de CNDP zich zelfs aan bij de *Alliance pour la Majorité Présidentielle* (AMP).²³³

In september 2010 kondigde de chef-staf van het Congolese leger, generaal Didier Etumba, aan dat de regering vastbesloten was om de leden van de voormalige gewapende groepen over te plaatsen naar andere provincies. Daarop belegde generaal Ntaganda een vergadering met oud-officieren van de CNDP. Deze officieren tekenden een brief waarin ze stelling namen tegen overplaatsing en eisten dat het vredesakkoord van 23 maart 2009, dat onder meer de terugkeer van de Congolese vluchtelingen uit Rwanda en de bevestiging van hun rang garandeerde, alsnog zou worden nageleefd. Gedreigd werd met militaire acties, samen met het Rwandese leger, indien de voorgenomen overplaatsing met geweld zou worden afgedwongen.²³⁴

De voorgenomen overplaatsing zorgde ervoor dat de interne geschillen (tijdelijk) werden bijgelegd. De CNDP sloot de rijen en intensiverde de rekruteringen om overplaatsing buiten de Kivu's te voorkomen.²³⁵

Ook door andere gebeurtenissen stond de positie van Bosco Ntaganda, tegen wie het Internationaal Strafhof in Den Haag in 2006 een arrestatiebevel heeft uitgevaardigd,²³⁶ in de verslagperiode in de belangstelling.²³⁷ Ntaganda werd onder meer in verband gebracht met de illegale uitvoer van goud en mineralen.²³⁸

De Congolese autoriteiten hebben nog niet gereageerd op een verzoek van Aanklager Luis Moreno Ocampo tot uitlevering van Bosco Ntaganda.²³⁹ Dat generaal Ntaganda -hij is zo ongeveer de verpersoonlijking van door ex-CNDP strijders gepleegde schendingen van mensenrechten- niet werd uitgeleverd, is een van de redenen dat de Amerikaanse regering besloot om de DRC te schrappen van

²³³ Radio Okapi, *Nouvel allié de l'AMP, le CNDP tient toujours à l'accord de paix*, 15 december 2010.

²³⁴ UN Security Council, S/2010/596, 29 november 2010.

²³⁵ Ibid.

²³⁶ Dit vanwege oorlogsmisdaden die hij in 2002 en 2003 in Ituri zou hebben gepleegd (waaronder het inzetten van kindsoldaten). Zie website ICC, *Warrant of arrest against Bosco Ntaganda unsealed*, 29 april 2009, <http://www.icc-cpi.int> (geraadpleegd 5 januari 2010).

²³⁷ Volgens Human Rights Watch was Ntaganda in 2010 nog steeds betrokken bij mensenrechtenschendingen. Ook zou hij de hand hebben gehad in moordaanslagen op en willekeurige arrestaties van tegenstanders. Zie Human Rights Watch, *World Report 2011*, 24 januari 2011.

²³⁸ Radio Okapi, *Affaire du Jet cloué à l'aéroport de Goma: sept expatriés*, 14 februari 2011, MMC, *Réaction du ministre Lambert Mende au sujet du démantèlement à Goma du réseau international de trafiquants d'or*, 10 februari 2011, Le Potentiel, *Mystère sur l'avion saisi à Goma*, 9 februari 2011.

²³⁹ Radio Okapi, *Kampala: Luzolo Bambi soutient le renforcement de la CPI*, 2 juni 2010.

de lijst van preferentiële handelspartners in het kader van de *African Growth and Opportunity Act* (AGOA).²⁴⁰

Mai-Mai

Gedurende de verslagperiode waren ook militieleden van diverse Mai-Mai groeperingen actief. De term ‘Mai-Mai’ wordt gebruikt voor traditionele lokale verdedigingsmilities die vooral actief zijn in de Kivu-provincies, maar ook voorkomen in Orientale, Maniema en Katanga. Van oudsher werkten zij samen met het regeringsleger tegen buitenlandse ‘indringers’, zoals de CNDP en andere door Rwanda gesteunde rebellen.

In 2009 waren er meer dan 22 Mai-Mai groepen. Sommige daarvan integreerden in het regeringsleger, terwijl andere groepen, die boos waren over de voorkeursbehandeling die de CNDP had gekregen, alleen wilden integreren als ze in hun eigen dorpen konden blijven wonen. De Mai-Mai groeperingen tellen naar schatting 8 à 12.000 strijders.

In de Kivu’s werkte een aantal Mai-Mai groepen samen in de alliantie PARECO (*Patriotes Résistants Congolais*). Hierin zitten zowel Congolese Hutu’s als Hunde en Nande.²⁴¹

Enkele van de belangrijkste Mai-Mai groepen zijn²⁴²:

Mai-Mai Cheka.

De Mai-Mai Cheka staan onder bevel van kolonel Cheka. 50 à 200 strijders houden zich op in de omgeving van Mubi en Njigala op het grondgebied van Walikale. Ze heffen belasting en zetten mijnondernemingen in de Bisie mijn onder druk.

Mai-Mai Mongol.

De Mai-Mai Mongol staan onder bevel van Bigembe Nturinkukiko, Felicien Miganda en Dieudonné Shobora. 500 à 1.500 strijders houden zich op op het grondgebied van zuid Masisi. De Mai-Mai Mongol bestaan uit Hutu’s en zijn gedeeltelijk geïntegreerd in de FARDC.

Mai-Mai Kifuafua.

De Mai-Mai Kifuafua staan onder bevel van kolonel Delphin Mbaende, Didier Bitaki en kolonel Akilimali. 300 à 1.000 strijders houden zich op op het grondgebied van zuid Masisi. De Mai-Mai Kifuafua bestaan voornamelijk uit Hunde en Tembo en zijn gedeeltelijk geïntegreerd in de FARDC.

²⁴⁰ Radio Okapi, *Obama exclut la RDC de la liste des partenaires commerciaux des USA*, Lambert Mende réagit, 22 december 2011.

²⁴¹ Rapport van Human Rights Watch ‘Always on the Run’, 14 september 2010.

²⁴² <http://congosiasa.blogspot.com/2010/06/list-of-armed-groups-in-kivus.html>.

Mai-Mai Simba.

De Mai-Mai Simba staan onder bevel van kolonel Marhegane. 100 à 200 strijders houden zich op in de omgeving van Miti op het grondgebied van Kabare. De Mai-Mai Simba zijn een afsplitsing van de voormalige Mudundu groep.

Mai-Mai Yakutumba.

De Mai-Mai Yakutumba staan onder bevel van kolonel Yakutumba. 150 à 250 strijders houden zich op in de omgeving van Baraka op het grondgebied van Fizi. De Mai-Mai Yakutumba bestaan voornamelijk uit Bembe. Hun ideologie kenmerkt zich door een sterke afkeer van Tutsi's.

Mai-Mai Zabuloni.

De Mai-Mai Zabuloni staan onder bevel van kolonel Zabuloni. 50 à 150 strijders houden zich op op de vlakte van Rusizi op het grondgebied van het Uvira Plateau. De Mai-Mai Zabuloni beschikken niet over een coherente ideologie. De Mai-Mai Zabuloni bestaan voornamelijk uit Fuliro.

Mai-Mai Kirikicho.

De Mai-Mai Kirikicho staan onder bevel van kolonel Kirikicho. 500 à 200 strijders houden zich op het plateau van het grondgebied van Kalehe. De Mai-Mai Kirikicho hebben niet deelgenomen aan het integratieproces. Ze zijn slecht georganiseerd en gedisciplineerd.

Mai-Mai Nyakiriba.

De Mai-Mai Nyakiriba staan onder bevel van kolonel Nyakiriba. 100 à 200 strijders houden zich op in de omgeving van Kasika op het grondgebied van Mwenga. De Mai-Mai Nyakiriba zijn niet bijzonder actief.

Mai-Mai Kapopo.

De Mai-Mai Kapopo staan onder bevel van kolonel Kapopo. 200 à 400 strijders houden zich op in de omgeving van Miki op het grondgebied van Mwenga. De Mai-Mai Kapopo zijn niet bijzonder actief.

Mai-Mai Kyatende.

De Mai-Mai Kyatende staan onder bevel van 'generaal' Kyatende. 50 à 200 strijders houden zich op op het grondgebied van zuid Shabunda. Kyatende is de voormalige manager van een voetbalploeg uit Bukavu.

PARECO.

PARECO staat onder bevel van generaal Ntasibanga. 300 à 1.000 strijders houden zich op het grondgebied van Lubero/Masisi.

APCLS

De APCLS (*Alliance des Patriotes pour un Congo Libre et Souverain*) is een afgescheiden PARECO-Hunde factie, geleid door ‘generaal’ Janvier Buingo Karairi. De APCLS telt 400 à 600 strijders, het is een van sterkste Mai-Mai groepen in Noord-Kivu. De APCLS heeft de controle over het gebied tussen Kilambo, Mutongo en Misao in het westen en tussen Buboia, Butsindo en Buhato in het oosten. De alliantie onderhoudt goede betrekkingen met de plaatselijke bevolking die het beschermt tegen invallen van de voormalige CNDP, die het op hun grond hebben voorzien. Zij ontvangt financiële steun van politici uit Goma en Kinshasa. De APCLS heeft een alliantie gesmeed met de FDLR. Ofschoon de ACPLS geen controle uitoefent over de mijnen, heeft zij het wel voor het zeggen in Mutongo, waar het goud uit Walikale wordt verkocht. Ook geplunderde goederen worden daar –tegen halve prijs- verkocht.²⁴³

Andere Mai-Mai groepen opereerden zelfstandig of gingen gelegenheidscoalities aan met de FDLR, PARECO of de FARDC. De commandolijnen van Mai-Mai groepen zijn onduidelijk. In conflictsituaties komt het geregeld voor dat burgers zich, vaak ongetraind en slecht bewapend, bij Mai-Mai groepen aansluiten om hun dorp of territorium te verdedigen.²⁴⁴

Mai-Mai groepen werpen zich op als beschermers van de dorpsgemeenschappen, die hun kinderen aan hen toevertrouwen. Sommige Mai-Mai denken dat kinderen over magische krachten beschikken en dat ze door rituelen en drugs onkwetsbaar zijn. Meisjes worden door de Mai-Mai gebruikt om te vechten en te koken, ze worden vaak seksueel misbruikt.²⁴⁵

Er was in de verslagperiode sprake van aanvallen van verschillende Mai-Mai groeperingen en in de gehele verslagperiode waren leden van de groeperingen

²⁴³ UN Security Council, S/2010/596, 29 november 2010.

²⁴⁴ Joint OHCHR/MONUC Human Rights Office in the DRC, *Consolidated report on investigations conducted by the United Nations Joint Human Rights Office (UNJHRO) into grave human rights abuses committed in Kiwanja, North Kivu, in November 2008*, 7 september 2009, p. 9. IPIS, *Mapping Conflict Motives: Eastern DRC*, 4 maart 2008.

²⁴⁵ Institute for Security Studies, *The Implications of MONUC's Withdrawal on Child Soldiering in the DRC*, 8 juni 2010.

verantwoordelijk voor ernstige schendingen van de mensenrechten.²⁴⁶ Zo waren de Maï-Maï verantwoordelijk voor het rekruteren van kindsoldaten.²⁴⁷

Vanwege het vluchtige karakter van Maï-Maï groeperingen en de opportunistische allianties die zij met andere groepen sluiten, kan niet exact worden aangegeven welke groep verantwoordelijk was voor welke aanvallen.

Overige groeperingen

ADF/Nalu

In het grensgebied tussen Ituri en Noord-Kivu bevinden zich enkele honderden rebellen van de Ugandese *Allied Democratic Forces* (ADF) en de *National Army for the Liberation of Uganda* (NALU).

Deze twee groeperingen, bestaande uit Congolese en Ugandese strijders, hebben hun krachten gebundeld en zijn vooral actief in Noord-Kivu. De ADF is een islamistische gewapende groepering, die onder leiding staat van Jamil Mukulu, een imam die vanuit Londen opereert.

Het politieke doel van de ADF is de stichting van een islamitische staat in Uganda. ADF-strijders zouden onder meer zijn opgeleid door instructeurs uit Pakistan en Marokko.²⁴⁸

In de verslagperiode was de ADF/Nalu verantwoordelijk voor moorden, plunderingen en brandstichting.²⁴⁹ Daarnaast voerde de ADF/Nalu standrechtelijke executies uit en ontvoerde mensen.

FPLC

De FPLC (*Forces Patriotiques pour la Libération du Congo*) is in 2008 opgericht in reactie op aanvallen van de CNDP in Kiwanja. De FPLC staat onder bevel van Gad Ngabo en beschikt over ongeveer 300 strijders. In de FPLC zitten Hutu's, Tutsi's, Nande en Hunde. In 2010 werd de FPLC gesteund door verscheidene Maï-Maï groepen, de FDLR en de RUD-Urunana.²⁵⁰

²⁴⁶ UN Security Council, S/2010/596, 29 november 2010. Zie bijv. Radio Okapi, *Butembo: les miliciens Maï Maï Pareco font la loi à Bakununu, selon la société civile*, 8 december 2010 en Radio Okapi, *Beni: la société civile dénonce les tracasseries sur les civils*, 1 februari 2011.

²⁴⁷ Radio Okapi, *Masisi: les ex-officiers du CNDP et les Maï-Maï accusés de recruter des jeunes à Kitchanga*, 23 november 2010.

²⁴⁸ UN Security Council, S/2010/596, 29 november 2010.

²⁴⁹ Radio Okapi, *Onze corps des ex-otages des ADF-Nalu découverts à Beni*, 13 februari 2011 en Radio Okapi, *Résurgence de l'insécurité dans l'Est de la RDC causée par les groupes armés étrangers LRA, FDLR et ADF-Nalu*, 14 februari 2011.

²⁵⁰ UN Security Council, S/2010/596, 29 november 2010.

FRF

In Zuid-Kivu is de Banyamulenge-groep FRF (*Forces Républicaines Fédéralistes*) actief. De voorzitter van de FRF is ‘kolonel’ Venant Bisogo, de chef-staf is ‘kolonel’ Michel Makanika Rukunda. Tijdens de operatie *Amani Leo* heeft de FARDC de FRF teruggedrongen naar de dichte wouden bij Bijombo.

In de loop van 2010 telde de FRF ongeveer 30 Burundezen. De FRF²⁵¹ onderhoudt zowel banden met een Burundese oppositiepartij, de *Mouvement Social Démocrate* (MSD), als met ex-CNDP officieren binnen de FARDC, die de FRF van wapens voorzien.²⁵² Voorts zouden contacten met de FPLC zijn aangehaald. Daarbij zou de dissidente Rwandese ex-generaal Kayumba Nyamwasa hebben bemiddeld. In november 2010 kwamen tien soldaten om bij een confrontatie tussen de coalitie FDLR-FRF-FNL en de FARDC.²⁵³ De FRF heft illegaal belastingen bij wegversperringen.²⁵⁴

Op 31 januari 2011 kwam een delegatie van de FRF aan in Bukavu om met de FARDC te onderhandelen over integratie. Volgens Rukunda zou de regering bereid zijn sommige eisen van de FRF in te willigen. Er zouden zich 500 FRF strijders in Minembwe bevinden.²⁵⁵

FPC

In juli 2009 richtte generaal Kakule Lafontaine het *Front des Patriotes Pour le Changement* (FPC) op. Samen met Congolese FARDC militairen wilde hij de ex-CNDP binnen de FARDC bestrijden. Begin maart 2010 gaf Lafontaine, op dat moment commandant van de groep PARECO-Fap, zich over.²⁵⁶ Het FPC vocht door, maar op 28 februari 2011 gaf Jacques Safari Bulio, commandant van het FPC, zich over.²⁵⁷

Orientale: Haut- en Bas-Uélé

Ook in deze verslagperiode zorgde Joseph Kony's *Lord's Resistance Army* (LRA) voor onveiligheid in Haut- en Bas-Uélé.

²⁵¹ Volgens MONUSCO zouden minderjarigen 40% van de FRF-strijders uitmaken. Zie Ocha, Bulletin d'Information Humanitaire, 1 februari 2011.

²⁵² Zo zou kolonel Sultani Makenga, de tweede man van Amani Leo in Zuid-Kivu, wapens hebben verkocht aan kolonel Makanika van de FRF, zie UN Security Council, S/2010/596, 29 november 2010.

²⁵³ Radio Okapi, *Uvira: accrochages entre FARDC et la coalition FDLR-FRF-FNL, 10 soldats tués*, 9 november 2010.

²⁵⁴ UN Security Council, S/2010/596, 29 november 2010.

²⁵⁵ L'Observateur, *Minembwe/Sud Kivu: Près de 500 éléments FRF intégrés dans l'armée nationale, 4 februari 2011*.

²⁵⁶ Le Potentiel, *Congo-Kinshasa: Le général Maï-Maï «Lafontaine» intègre les FARDC*, 3 maart 2010.

²⁵⁷ Radio Okapi, *Goma: le colonel Safari du FPC abandonne la lutte armée pour rejoindre les FARDC*, 2 maart 2011.

De LRA maakte zich schuldig aan tal van wreedheden, waaronder verminkingen, en ontvoerde kinderen om er strijders en seks-slavinnen van te maken.²⁵⁸ Volgens de VN vermoordde de LRA tussen januari en september 2010 233 personen en ontvoerde er 279. Ten opzichte van het jaar 2009 –toen 1.098 burgers werden vermoord en 1.624 ontvoerd– betekent dit een flinke afname. Deze afname is deels te danken aan de gezamenlijke operaties *Rudia II* en *Iron Stone* van de FARDC en MONUSCO en deels aan het vertrek van LRA-commandanten naar de Centraal Afrikaanse Republiek en Zuid-Sudan. Naar schatting bevonden zich eind 2010 nog 268.000 ontheemden in de provincie Orientale.²⁵⁹

De LRA zet geregeld wegen af, waarna vrachtwagens worden geplunderd en inzittenden van auto's en bussen worden beroofd van geld en bezittingen. Vervolgens ontvoert men een paar personen die de buit voor de LRA het bos in moeten dragen. Zij worden niet zelden zwaar mishandeld of gedood.²⁶⁰

In Haut-Uélé vonden LRA-aanvallen in de omgeving van Bangadi, Ngilima en Niangara plaats, in Bas-Uélé viel de LRA aan in het noordelijk deel van het grondgebied van Ango.

De FARDC en de UPDF²⁶¹ voerden gezamenlijk militaire operaties tegen de LRA uit. In Dungu is met steun van MONUSCO een gezamenlijke inlichtingencel operationeel.²⁶²

Op 30 november 2010 ging de MONUSCO operatie *Rudi Umbrella* van start in Haut-Uélé. Bij deze operatie werden tevens bases opgezet en dag- en nachtpatrouilles uitgevoerd. Tussen 27 december 2010 en 13 januari werd in Bas-Uélé de operatie *Kimiana Lombango* (Swift Peace) uitgevoerd.²⁶³

In december 2010 werden verkrachtingen door FARDC-soldaten gemeld in Dungu en Faradje in de Haut-Uélé. In Gbere en Ombalaga nabij Faradje vonden aanvallen van de LRA plaats waardoor 1000 mensen op de vlucht sloegen. De FARDC droeg de inwoners van Lema en Takadje, op het grondgebied van Faradje, op te vluchten voor hun eigen veiligheid. Ontheemden in dit gebied werden door FARDC-militairen van hun geld en voedsel beroofd.²⁶⁴ De aanwezigheid van Mbororo veehouders op het grondgebied van Niangara in de Haut-Uélé zorgde voor

²⁵⁸ Zie bijv. Radio Okapi, *Faradje: nouvelle incursion de la LRA, deux morts*, 4 januari 2011.

²⁵⁹ UN Security Council, S/2010/596, 29 november 2010.

²⁶⁰ Ibid.

²⁶¹ Uganda People's Defence Force.

²⁶² UN Security Council, S/2011/20, 17 januari 2011.

²⁶³ Ibid.

²⁶⁴ Ocha, *Bulletin d'Information Humanitaire*, 21 december 2010.

spanningen. Ze werden lastig gevallen door militairen en stonden slecht in aanzien bij de plaatselijke bevolking.²⁶⁵

In januari 2011 werden de dorpen Birichay en Ozawa in de Haut-Uélé aangevallen door onbekende gewapende groepen, die vier jonge meisjes ontvoerden.²⁶⁶ De LRA voerde voortdurend aanvallen uit in het gebied tussen Dungu en Faradje.²⁶⁷ Daarbij werden dorpen getroffen als Udu, Udukwa en Limvo.²⁶⁸ Bij 31 aanvallen van de LRA in januari 2011 zouden 17 doden zijn gevallen en 25 personen zijn ontvoerd, onder wie 18 kinderen.²⁶⁹

In februari 2011 was het betrekkelijk rustig in Haut- en Bas-Uélé. Er vonden slechts zeven aanvallen van de LRA plaats waarbij vijf doden vielen; acht volwassenen en drie kinderen werden ontvoerd.

In maart 2011 zou bij Douani, dichtbij de grens met Zuid-Sudan, een confrontatie tussen de UPDF, *Uganda People's Defence Force*, en de LRA hebben plaatsgevonden. In Gangu, 102 km ten oosten van Dungu, werden acht personen aangevallen en beroofd door een groepje van vijf LRA rebellen. Het dorp Mapusa, ten westen van Gangala, werd door de LRA aangevallen. Daarbij vielen vijf doden. Zeven LRA-strijders vielen het centrum van Dungu binnen en ontvoerden een meisje. In totaal vonden in maart 2011 19 aanvallen van de LRA plaats; daarbij vielen 36 doden en werden 9 volwassenen en 22 kinderen ontvoerd.²⁷⁰

In april 2011 viel een groep van 19 LRA-strijders het dorp Sambia, op het grondgebied van Faradje, aan. Zij plunderden verscheidene huizen en winkels en ontvoerden 12 kinderen.

Op 24 mei 2010 bekrachtigde president Obama met zijn handtekening een wet die een einde moet maken aan de terreur van de LRA.²⁷¹ Maar ondanks alle inspanningen zit er weinig schot in de strijd tegen de LRA. Die heeft zich grotendeels teruggetrokken in Zuid Darfur, waar de LRA-strijders buiten bereik van VN-troepen zijn. En hoewel MONUSCO thans zes bases heeft, is ze niet in staat acties in Bas-Uélé uit te voeren.

²⁶⁵ Ocha, *Bulletin d'Information Humanitaire*, 28 december 2010.

²⁶⁶ Ocha, *Bulletin d'Information Humanitaire*, 18 januari 2011.

²⁶⁷ Ocha, *Bulletin d'Information Humanitaire*, 25 januari 2011.

²⁶⁸ Ocha, *Bulletin d'Information Humanitaire*, 8 februari 2011.

²⁶⁹ Ocha, *Action Humanitaire en Province Orientale*, januari 2011.

²⁷⁰ Ocha, *Bulletin d'Information Humanitaire*, 9, 16 en 23 maart 2011.

²⁷¹ De *Lord's Resistance Army Disarmament and Northern Uganda Recovery Act of 2009* werd in mei 2009 aangenomen door het Congres, op 11 maart 2010 aangenomen door de Senaat en vervolgens goedgekeurd door het Huis van Afgevaardigden. Deze wet roept op tot de arrestatie en berechting van Joseph Kony en andere hoge leiders, de ontwapening en demobilisatie van de strijders en tot beëindiging van het geweld.

Ondanks logistieke steun van MONUSCO heeft de FARDC onvoldoende transport- en communicatiemiddelen om de LRA aan te pakken.²⁷² In de eerste drie maanden van 2011 werden twee maal zoveel volwassen en drie maal zoveel kinderen door de LRA ontvoerd als in het laatste kwartaal van 2010.²⁷³

Orientale: Ituri

De veiligheidssituatie in Ituri is tijdens de verslagperiode enigszins verbeterd. De belangrijkste milities in Ituri zijn het *Front de Résistance Patriotique en Ituri* (FRPI) en het *Front Populaire pour la Justice au Congo* (FPJC), dat in september 2008 werd gevormd uit de overblijfselen van verschillende milities in Ituri. Tijdens de operatie *Iron Storm* van de FARDC werden de FRPI en de FPJC verdreven uit Apa, Kule en Oku, maar beide groepen hielden nog stand in de Semlike vallei en de omgeving van Tchey, Tchekele en Mokato Ngazi. De leider van de FPJC, Sharif Manda, werd op 1 september 2010 door de Ugandese autoriteiten gearresteerd. De FPJC en de FRPI, die steeds verder gemarginaliseerd raakten, opereerden rond de meest verafgelegen goudmijnen.²⁷⁴

Kakado Barnaba (86 jaar), een van de leiders en tevens *féticheur*²⁷⁵ van de FRPI, werd in augustus 2010 tot levenslang veroordeeld voor oorlogsmisdrijven waaronder verkrachting, moord, plundering en kannibalisme.²⁷⁶

Op 30 november 2010 ging de gezamenlijke MONUSCO/FARDC operatie *Ituri Umbrella* van start in de omgeving van Bogoro, Marabo, Idohu, Aveba en Bukiringi op het grondgebied van zuid Irumu.²⁷⁷

In december 2010 zaaiden LRA-strijders dood en verderf in dorpen op het grondgebied van Irumu.²⁷⁸ In januari 2011 werden terugkerende vluchtelingen in de omgeving van Gety, ten zuiden van Bunia, door FARDC-militairen aan dwangarbeid onderworpen; ook moesten zij ‘boetes’ aan de FARDC betalen. Onder deze vluchtelingen bevonden zich FPJC-strijders.²⁷⁹ De bevolking van Mont Hoyo²⁸⁰, op het grondgebied van Irumu, werd door parkwachters gesommeerd het gebied te verlaten, maar de bewoners weigerden te

²⁷² UN Security Council, S/2010/596, 29 november 2010.

²⁷³ Ocha, Rapport mensuel Mars 2011.

²⁷⁴ Ibid.

²⁷⁵ Een *féticheur* is een medicijnman.

²⁷⁶ Radio Okapi, *Bunia: Kakado, le chef de la milice FRPI, condamné à perpétuité pour crimes de guerre*, 10 augustus 2010. Eerder hadden Kakado's advocaten aangedrongen op een berechting door het Internationale Strafhof. Zie Radio Okapi, *Bunia: le tribunal militaire se dit compétent pour juger le chef spirituel de la FPRI*, 10 mei 2010.

²⁷⁷ UN Security Council, S/2011/20, 17 januari 2011.

²⁷⁸ Ocha, *Bulletin d'Information Humanitaire*, 21 december 2010.

²⁷⁹ Ocha, *Bulletin d'Information Humanitaire*, 11 januari 2011.

²⁸⁰ Mont Hoyo is een toeristisch reservaat aan de rand van het Virunga park.

vertrekken.²⁸¹ Conflicten om landrechten tussen Hema veehouders en Lendu landbouwers hielden aan bij Bogoro, op het grondgebied van Irumu.²⁸²

In januari en februari 2011 was het redelijk rustig in Ituri. Wel werd er opnieuw strijd geleverd om Mokato Ngazi. Dorpen rond Aveba zouden zijn verlaten, na invallen van de FRPI. Militairen hieven illegaal tol op de assen Kpandroma-Buba, Kpandroma-Fataki en Kpandroma-Ndrele. Ook zou de FARDC –bij wijze van belastingheffing- een deel van de oogst in Chekele, op het grondgebied van Irumu, opstrijken.²⁸³

In maart 2011 kwamen in Bunia gedetineerde militairen in opstand na geruchten dat ze zouden worden overgeplaatst naar de gevangenis van Kisangani. Een groep van 30 à 40 militieleden viel zeven dorpen in de buurt van Komanda, op het grondgebied van Irumu, aan. Een meisje van 15 werd verkracht, een onderwijzer afgeslacht en negen huizen afgebrand; voedselvoorraden werden meegenomen.²⁸⁴

In april 2011 overvielen militieleden een FARDC post bij Bogi, in de buurt van Komanda, om hun wapen- en munitievoorraad aan te vullen. Nadat bekend werd dat MONUSCO bases in Fataki, Kasenyi en Aru zou sluiten, wierf de FPJC nieuwe militieleden.²⁸⁵

Er waren in de verslagperiode geen aanwijzingen van toegenomen etnische spanningen tussen de twee belangrijkste groepen in Ituri, de Hema en de Lendu. Wel ondervonden de Hema veel overlast van Rwandese veehouders, die vanuit Uganda hun gebied binnenkwamen.²⁸⁶

Katanga

De veiligheidssituatie in de grondstofrijke provincie Katanga was over het algemeen kalm, maar in Noord-Katanga plunderde de FDLR dorpen bij Kabobo, bij de grens met Zuid-Kivu. Volgens de FARDC probeerde de FDLR de waterkrachtcentrale van Bendera, die Kalemie van stroom voorziet, in te nemen. Als gevolg van de acties van de FDLR en de confrontaties tussen de FARDC en de FDLR raakten 54.000 personen, voornamelijk vrouwen en kinderen, ontheemd.²⁸⁷

²⁸¹ Ocha, *Bulletin d'Information Humanitaire*, 18 januari 2011.

²⁸² Ocha, *Bulletin d'Information Humanitaire*, 25 januari 2011.

²⁸³ Ocha, *Bulletin d'Information Humanitaire*, 2, 8 en 23 februari 2011.

²⁸⁴ Ocha, *Bulletin d'Information Humanitaire*, 2, 9, 16 en 23 maart 2011.

²⁸⁵ Ocha, *Bulletin d'Information Humanitaire*, 7 april 2011.

²⁸⁶ Radio Okapi, *Ituri: des éleveurs étrangers envahissent le groupement Ngazba, selon la société civile*, 3 maart 2011.

²⁸⁷ Radio Okapi, *Katanga: le gouvernement provincial dénonce la présence des FDLR dans le Tanganyika*, 30 december 2010, Radio Okapi, *Katanga: traque contre les FDLR, 19 rebelles et 3 militaires des FARDC tués*, 10 januari 2011 en Radio Okapi, *Haut Katanga : les besoins des 54 000 déplacés sont énormes, selon les humanitaires*, 18 april 2011.

Op 4 februari 2011 probeerde een gewapende groep het vliegveld Luano bij Lubumbashi in te nemen.²⁸⁸ Volgens geruchten zou het gaan om ex-gendarmes, de *Katangese tijgers*. Dit zorgde voor onrust in Kinshasa²⁸⁹ vanwege contacten tussen deze tijgers en generaal Faustin Munene, die verantwoordelijk wordt gehouden voor de inval van ex-FAZ militairen op 31 december 2010 in Bas-Congo.²⁹⁰

In Katanga vonden veel verkrachtingen plaats in de verslagperiode. In het district Tanganyika werden 991 gevallen in 2010 geregistreerd tegenover 763 in 2009.²⁹¹

In Kapanga maakten agenten van de ANR zich schuldig aan berovingen en het opleggen van buitensporig hoge boetes.²⁹²

Bas-Congo

De veiligheidssituatie in Bas-Congo bleef ten opzichte van de vorige verslagperiode grotendeels ongewijzigd.

De politiek-religieuze beweging Bundu dia Kongo heeft een registratieverzoek ingediend voor de oprichting van een nieuwe politieke partij, maar het verzoek is niet binnen de daarvoor gestelde termijn behandeld. (zie ook paragraaf 3.3.3). Verscheidene leiders van de partij in oprichting, de *Bundu dia Mayala*, die augustus 2010 waren opgepakt op beschuldiging van het organiseren van politieke activiteiten zonder vergunning, werden op 2 november 2010 wegens gebrek aan bewijs vrijgesproken.²⁹³ In december 2010 werden opnieuw leden van de *Bundu dia Mayala* gearresteerd.²⁹⁴

²⁸⁸ Le Monde, *RDC : un groupe armé a tenté de prendre l'aéroport de la province minière du Katanga*, 4 februari 2011 en Le Phare, *Attaque de l'aéroport de Luano au Katanga : manip ou coup monté*, 7 februari 2011.

²⁸⁹ In de periode 1976-1978 heerste rebellie in Katanga tegen Mobutu. De Katangese tijgers kregen medewerking van Angola om vanuit de Angolese provincie Lunda Norte tegen Mobutu te vechten. In die periode werd de eerste Maï-Maï beweging gecreëerd door Pierre Mulele en Antoine Gizenga, die later de Palu oprichtte. Pierre Mulele is een naast familielid van generaal Munene. Munene verbleef in de periode 1980-1984 in Angola, waar hij kolonel in het Angolese leger werd. Hij onderhield contacten met de Katangese tijgers. In 1984 ging Munene naar Tanzania, ontmoette daar Laurent Kabila en werd minister in diens kabinet.

²⁹⁰ Radio Okapi, *Seke Banza: 28 présumés ex-FAZ aux arrêts*, 5 januari 2011.

²⁹¹ Radio Okapi, *Kalemie: violences faites à la femme, le nombre des cas en augmentation dans le district de Tanganyika*, 6 januari 2011.

²⁹² Het opleggen van boetes is geen taak van een inlichtingendienst. Zie Radio Okapi, *Kapanga: la société civile accuse l'ANR de tracasser la population*, 13 maart 2011.

²⁹³ Radio Okapi, *Bas-Congo: poursuite du procès en chambre foraine des membres de Bundu dia Mayala à Boma*, 21 oktober 2010 en Radio Okapi, *Boma: le tribunal de paix acquitte cinq membres de Bundu dia Mayala*, 3 november 2010.

²⁹⁴ Radio Okapi, *Kinshasa: BDM dénonce un série d'arrestations de ses partisans*, 17 december 2010.

Op 31 december 2010 arresteerde de politie in Seke Banza een groep ex-militairen van de *Forces armée zaïroises* (FAZ), die voor een deel de rivier waren overgestoken vanuit Congo Brazzaville. Volgens het Openbaar Ministerie zou generaal Munene in Congo Brazzaville een opstandige beweging hebben opgericht, de *Armée de résistance populaire* (ARP). Munene, die in Brazzaville rebellen zou hebben gerekruteerd, werd bij verstek tot levenslang veroordeeld; 77 andere verdachten, onder wie de directeur van het televisiestation CCTV/Matadi, kregen 20 jaar gevangenisstraf.²⁹⁵ De autoriteiten is er veel aangelegen generaal Munene uitgeleverd te krijgen.²⁹⁶

Equateur

De jarenlange economische en politieke marginalisatie van Equateur, dat de thuisbasis vormt van Jean-Pierre Bemba, creëert in de provincie een voedingsbodem voor spanningen.

Nadat een conflict tussen de Enyele- en Munzaya-gemeenschappen in Dongo eind 2009 was uitgelopen op een strijd tegen het Congolese leger, sloegen zo'n 200.000 mensen op de vlucht. Ze trokken vooral naar Congo-Brazzaville en de Centraal-Afrikaanse Republiek.²⁹⁷ Een gezamenlijke operatie van MONUSCO en de FARDC, *Western Thrust*, herstelde langzaam maar zeker rust en orde en bracht de terugkeer van ontheemden op gang.²⁹⁸

Eind 2010 waren meer dan 70.000 ontheemden naar hun dorpen teruggekeerd.²⁹⁹ In de verslagperiode was de veiligheidssituatie betrekkelijk rustig. Wel roerden de Enyele opstandelingen³⁰⁰ zich zo nu en dan. In november 2010 zouden 200 burgers uit Dongo opnieuw de Ubangi rivier zijn overgestoken.³⁰¹

²⁹⁵ Radio Okapi, *Seke Banza: 28 présumés ex-FAZ aux arrêts*, 5 januari 2011, Radio Okapi, *Matadi: affaire général Munene, comparution du présumé recruteur des « rebelles »*, 8 februari 2011 en Radio Okapi, *Affaire des présumés infiltrés ex-Faz: la perpétuité pour le général Munene et 20 ans de prison pour 77 autres prévenus*, 5 maart 2011. In een pleidooi van de verdediging wordt verwezen naar een Angolees-Congolees complot om de Inga dam over te nemen.

²⁹⁶ Radio Okapi, *RDC-Congo-Brazzaville: tête-à-tête J. Kabila-D. Sassou à Kinshasa*, 15 april 2011.

²⁹⁷ Zie de ambtsberichten van januari en december 2010.

²⁹⁸ MONUSCO, *persconferentie*, 12 januari 2011. Zie ook Radio Okapi, *Equateur: la paix est revenue à Monzaya, pas la prospérité*, 2 maart 2011.

²⁹⁹ HIG, *Snapshot report*, 25 februari 2011.

³⁰⁰ De Enyele opstandelingen noemen hun beweging thans de *Mouvement de libération des indépendants et alliés*.

³⁰¹ Ocha, *Bulletin de l'Information Humanitaire*, 29 november 2010.

MONUSCO handhaafde ongeveer 350 troepen in Equateur. Ze voerden patrouilles uit, onder meer langs de Ubangi rivier tussen de DRC en de Republiek Congo.³⁰² Ontheemden die terugkeerden naar hun dorp troffen niet zelden militairen in hun huizen aan; daarop vertrokken ze opnieuw.³⁰³ In februari 2011 bevonden zich nog ongeveer 116.000 vluchtelingen uit Equateur in Congo Brazzaville.³⁰⁴ Van de 22.000 personen die eind 2009 uit de plaats Dongo waren gevlucht, waren in maart 2011 8.000 teruggekeerd.³⁰⁵

In maart 2011 beloofde de Enyele- en Munzaya-gemeenschappen in Dongo om af te zien van verder geweld.³⁰⁶ Desalniettemin voerden Enyele opstandelingen op 4 april 2011 een aanval uit in Mbandaka. Daarbij kwamen 10 leden van de veiligheidstroepen om, 21 opstandelingen, 3 burgers en 3 leden van MONUSCO. Door de aanval wisten 89 gevangenen, onder wie 49 militairen, uit de centrale gevangenis te ontsnappen.³⁰⁷

Kinshasa

Gedurende de verslagperiode vonden in Kinshasa geen noemenswaardige veiligheidsincidenten plaats. De straatcriminaliteit in Kinshasa is echter nog altijd hoog, er is sprake van een verdere toename. Gewapende bendes, *Kuluna*, maken zich schuldig aan inbraken, afpersingen, bedreigingen en ontvoeringen. In een weekend werden tien inbraken gepleegd, twee gewapende roofovervallen en twee moorden.³⁰⁸ Kolonel Daniel Mukalay, die is aangeklaagd in het proces Chebeya, is onder meer voorzitter van de ‘Kuluna commissie’. Overigens worden veel opgepakte *Kuluna* bij voorgeleiding vrijgelaten, ze blijken te jong om te worden berecht.³⁰⁹

³⁰² UN Security Council, S/2011/20, 17 januari 2011.

³⁰³ Ocha, *Bulletin d'Information Humanitaire*, 12 februari 2011.

³⁰⁴ Radio Okapi, *Brazzaville: le Pam cherche 30 millions USD pour les réfugiés de la RDC*, 26 februari 2011.

³⁰⁵ Ocha, *Bulletin d'Information Humanitaire*, 19 maart 2011.

³⁰⁶ Monusco, *Les communautés Enyele et Monzaya s'engagent à ne plus recourir à la violence*, 4 maart 2011. Zie ook Radio Okapi, *Equateur: la paix est revenue à Monzaya, pas la prospérité*, 2 maart 2011.

³⁰⁷ Ocha, *Bulletin d'Information Humanitaire*, 16 april 2011.

³⁰⁸ Radio Okapi, *Le phénomène «Kuluna» prend de l'ampleur à Kinshasa*, 9 mei 2011.

³⁰⁹ Radio Okapi, *Kinshasa: phénomène kuluna, OPJ et bourgmestres condamnent la relaxation des brigands arrêtés*, 12 mei 2011.

3 Mensenrechten

3.1 Juridische context

3.1.1 Verdragen en Protocollen

Gedurende de verslagperiode heeft zich geen wijziging voorgedaan met betrekking tot de verdragen waarbij de DRC partij is.

De belangrijkste verdragen waarbij de DRC partij is, zijn:

- de vier Geneefse Verdragen uit 1949 betreffende krijgsgevangenen, strijdkrachten ter land en ter zee en burgers in oorlogstijd (allen voor de DRC in 1961 in werking getreden);
- het eerste Additionele Protocol behorende bij de Geneefse Verdragen inzake de bescherming van slachtoffers van internationale gewapende conflicten en het tweede Additionele Protocol inzake bescherming van slachtoffers van niet-internationale gewapende conflicten (respectievelijk in 1982 en in 2003 voor de DRC in werking getreden);³¹⁰
- het Vluchtelingenverdrag van Genève en het bijbehorende Protocol van New York (respectievelijk voor de DRC in werking getreden in 1965 en 1975);³¹¹
- het Internationale verdrag voor preventie en bestraffing van genocide (in 1962 in werking getreden voor de DRC);
- het Verdrag inzake de uitbanning van alle vormen van rassendiscriminatie (CERD, voor de DRC in 1976 in werking getreden);
- het Internationale verdrag inzake burgerrechten en politieke rechten (CCPR), evenals het bijbehorende eerste Facultatief Protocol waarin het individueel klachtrecht bij het Mensenrechtencomité wordt vastgelegd (beide in werking getreden voor de DRC in 1977);
- het Internationale verdrag inzake economische, sociale en culturele rechten (CESCR, in werking getreden voor de DRC in 1977);
- het Verdrag inzake de uitbanning van alle vormen van discriminatie van vrouwen (CEDAW, in 1986 voor de DRC in werking getreden);
- het Verdrag tegen foltering en andere wrede, onmenselijke of ontorende behandeling of bestraffing (CAT, in 1996 voor de DRC in werking getreden);

³¹⁰ Ministerie van Buitenlandse Zaken, *Verdragenbank*, <http://www.minbuza.nl/verdragen> (geraadpleegd op 10 juni 2011).
http://www.minbuza.nl/nl/Producten_en_Diensten/Overige_diensten/Verdragen/Zoek_in_de_Verdragenbank?isn=007173#partijen

³¹¹ ICRC, *States party to main treaties*, as of 27 May 2011, (geraadpleegd op 10 juni 2011).
http://www.icrc.org/eng/resources/documents/misc/party_main_treaties.htm

- het Verdrag inzake de rechten van het kind (CRC, in werking getreden voor de DRC in 1990), alsmede de twee Optionele protocollen betreffende kinderen in gewapend conflict en betreffende de uitbanning van verkoop van kinderen, kinderprostitutie en kinderpornografie (beiden voor de DRC in 2002 in werking getreden);³¹²
- het Ottawa Verdrag tegen het gebruik van landmijnen (in werking getreden voor de DRC in 2002);
- het Statuut van Rome inzake het Internationaal Strafhof (in werking getreden voor de DRC in 2002).³¹³ In 2006 is de DRC toegetreden tot het Verdrag betreffende de privileges en immuniteiten van het Internationaal Strafhof.³¹⁴

Evenals alle leden van de Afrikaanse Unie heeft de DRC het Afrikaans Handvest voor de rechten van de mens en de volkeren geratificeerd (in werking getreden voor de DRC in 1987). De DRC heeft het Protocol bij voornoemd Handvest inzake de rechten van de vrouw in Afrika in 2006 geratificeerd.³¹⁵ Het Protocol bij dit Handvest betreffende de oprichting van een Afrikaans Hof voor de rechten van de mens en volkeren heeft de DRC getekend, maar nog niet geratificeerd. Het Afrikaans Handvest voor de rechten en het welzijn van het kind uit 1990 is op 2 februari 2010 door de DRC getekend.³¹⁶ De DRC heeft het Verdrag inzake specifieke aspecten van vluchtelingenproblematiek in Afrika van de Organisatie van Afrikaanse eenheid (thans Afrikaanse Unie) in 1973 geratificeerd.

3.1.2 Nationale wetgeving

De Congolese grondwet kent enkele bepalingen die van belang zijn voor de eerbiediging van de mensenrechten in de DRC. In de preambule bij de grondwet wordt expliciet verwezen naar de Universele Verklaring van de Rechten van de Mens, het Afrikaans Handvest voor de rechten van de mens en de volkeren, het Verdrag inzake de rechten van het kind en het Verdrag inzake de uitbanning van alle vormen van discriminatie van vrouwen.

³¹² http://www.icrc.org/eng/resources/documents/misc/partv_main_treaties.htm (geraadpleegd op 10 juni 2011).

³¹³ Ibid.

³¹⁴ Cabinet du Président de La République, *Journal Officiel de la République Démocratique du Congo*, 1 juli 2006, *Loi n° 06/017 du 12 juin 2006 autorisant l'adhésion de la République Démocratique du Congo à l'Accord sur les privilèges et immunités de la Cour Pénale Internationale*.

³¹⁵ Cabinet du Président de La République, *Journal Officiel de la République Démocratique du Congo*, 1 juli 2006, *Loi n° 06/015 du 12 juin 2006 autorisant l'adhésion de la République Démocratique du Congo au Protocole à la Charte Africaine des Droits de l'Homme et des Peuples, relatif aux Droits de la Femme en Afrique*.

³¹⁶ African Union, *OAU/AU treaties, conventions, protocols, charters*, <http://www.africanunion.org/root/au/Documents/Treaties/treaties.htm> (geraadpleegd op 3 mei 2011).

In artikel 61 van de grondwet wordt een aantal mensenrechten genoemd dat in geen enkel geval geschonden mag worden, ook niet als er sprake is van de staat van beleg of als de noodtoestand is uitgeroepen.

Het gaat onder andere om het recht op leven, het verbod op foltering en andere wrede, onmenselijke of ontorende behandeling of bestraffing, het verbod op slavernij en lijfeigenschap, het recht op strafrechtelijke verdediging en op beroep en vrijheid van godsdienst en geweten.³¹⁷ Ook bepaalt de grondwet dat elk individu is gevrijwaard van de verplichting opdrachten uit te voeren die inbreuk maken op de eerbiediging van de rechten van de mens, de politieke vrijheid en van de goede zeden. De bewijslast voor de illegaliteit van een opdracht ligt bij degene die weigert deze uit te voeren.³¹⁸

Sinds 19 december 2005 is er in de DRC een wet van kracht die amnestie regelt voor Congolezen die binnen of buiten de DRC zijn aangeklaagd, vervolgd of veroordeeld voor politieke vergrijpen gepleegd tussen 20 augustus 1996 en 30 juni 2003.³¹⁹ Bovendien kondigde president Kabila op 7 mei 2009 een nieuwe amnestiewet af voor strijders van de gewapende groeperingen die de *Acte d'Engagement* van 23 januari 2008³²⁰ hebben getekend.³²¹ De wet is van toepassing op feiten die sinds 30 juni 2003 gepleegd zijn in Noord- en Zuid-Kivu. Personen die zich schuldig hebben gemaakt aan oorlogsmisdaden, misdaden tegen de menselijkheid en genocide komen niet in aanmerking voor amnestie.³²²

Hoewel de DRC het Statuut van Rome inzake het Internationaal Strafhof heeft geratificeerd, is de nationale wetgeving hieraan nog niet aangepast.

³¹⁷ Constitution, artikel 61.

³¹⁸ Constitution, artikel 28.

³¹⁹ Oorlogsmisdrijven, genocide en misdrijven tegen de menselijkheid zijn van amnestie uitgezonderd. Cabinet du Président de La République, *Journal Officiel de la République Démocratique du Congo*, 28 december 2005, *Loi n° 05/023 du 19 décembre 2005 portant amnistie pour faits de guerre, infractions politiques et d'opinion*. Overigens zijn de personen die vast zitten voor de moord op president Laurent Kabila ook uitgesloten van amnestie, aangezien het Hooggerechtshof eerder heeft geoordeeld dat het hier een niet-politiek delict betreft.

³²⁰ De *Acte d'Engagement* werd in Goma getekend door 22 gewapende groepen (waaronder de CNDP) in het kader van het vredesproces voor de Kivu-provincies. Zie algemeen ambtsbericht DRC juli 2008.

³²¹ BBC News, *Amnesty law for DR Congo militias*, 7 mei 2009. Radio Okapi, *Assemblée nationale : le projet de loi sur l'amnistie envoyé au Chef d'Etat pour promulgation*, 7 mei 2009. Radio Okapi, *Kinshasa : loi d'amnistie, quelles en sont les grandes lignes ?*, 11 mei 2009.

³²² MONUC News, *DRC passes amnesty law*, 15 juli 2008. IWPR ICC Africa update, *La controverse enfle autour de l'amnistie*, 22 augustus 2008. UN Security Council, S/2008/728, 21 november 2008, p. 16.

Op 4 november 2010 werd een wetsvoorstel met betrekking tot de implementatie van het Statuut van Rome voorgelegd aan de commissie van politieke, administratieve en juridische zaken van de *Assemblée Nationale*.³²³ In een uitspraak van de militaire rechtbank van Bukavu op 9 maart 2011 werd verwezen naar het Statuut van Rome. De gepleegde misdrijven werden in het vonnis gekwalificeerd als misdaden tegen de menselijkheid.³²⁴

Hoge Raad

Op 5 augustus 2008 werd de *Loi n° 08/013 portant organisation et fonctionnement au Conseil supérieur de la magistrature* (Hoge Raad) door President Kabila bekrachtigd (zie ook paragraaf 3.3.5).³²⁵

Media

De wet met betrekking tot de oprichting van de *Conseil supérieur de l'Audiovisuel et de la Communication* werd op 10 januari 2011 bekrachtigd door president Kabila.³²⁶

3.2 Toezicht op naleving van mensenrechten

Nationaal

Het *Observatoire National des Droits de l'Homme* (ONDH) dat in lijn met de overgangsgrondwet in de transitieperiode ter ondersteuning van de democratie werd ingesteld, bestaat niet meer. De wet met betrekking tot de oprichting van de *Commission Nationale des Droits de l'Homme* (CNDH) die voor de ONDH in de plaats moet komen, is echter nog niet afgekondigd.

De DRC beschikte over een apart ministerie voor Mensenrechten, maar na de kabinetswijziging van 19 februari 2010 is er thans een ministerie van Justitie en Mensenrechten, de huidige minister is Luzolo Bambi Lessa. Deze riep in april 2010 de *Entité de liaison des droits de l'homme* in het leven, een samenwerkingsverband tussen overheid en mensenrechtenorganisaties. De *Entité de liaison des droits de l'homme* moet beleid evalueren, de oorzaken onderzoeken van schendingen van mensenrechten en oplossingen voorstellen.

³²³ UN Human Rights Council, A/HRC/16/27, p.16, 10 januari 2011.

³²⁴ Radio Okapi, *Bukavu: trois officiers des FARDC éclopent de 15 ans de prison pour viols et crimes contre l'humanité*, 10 maart 2011. Dit proces werd gevoerd met steun van MONUSCO, UNDP en *Avocats sans Frontières*.

³²⁵ Cabinet du Président de la République, *Journal Officiel de la République Démocratique du Congo*, 11 augustus 2008, *Loi n° 08/013 du 5 août 2008 portant organisation et fonctionnement au Conseil supérieur de la magistrature*.

³²⁶ Radio Okapi, *Promulgation de la loi sur le Conseil supérieur de l'Audiovisuel et de la Communication (CSAC)*, 19 januari 2011.

In deze *Entité* zijn politieke en militaire organisaties, Ngo's en de *Haut commissariat des Nations unies aux droits de l'homme* (OHCHR) vertegenwoordigd. Hoewel de Ngo's de noodzaak tot samenwerking met de overheid op het gebied van mensenrechten erkennen, benadrukken zij hun eigen onafhankelijkheid. Daarnaast stellen zij te zijn ondervetegenwoordigd in de *Entité de liaison des droits de l'homme*.³²⁷ De DRC telt een groot aantal Ngo's dat zich bezighoudt met verschillende thema's op het gebied van mensenrechten.³²⁸ Op 20 april 2011 schortte een collectief van mensenrechtenorganisaties³²⁹ zijn samenwerking met de overheid op. Naast de ondervetegenwoordiging vindt het collectief dat de overheid niet heeft voldaan aan de oproep om een onderzoek te verrichten naar alle verdachten in de zaak Chebeya.³³⁰

Internationaal

De internationale gemeenschap volgt de mensenrechtensituatie in de DRC op kritische wijze. Het gezamenlijke OHCHR-MONUSCO *Human Rights Office* speelt een belangrijke rol in de monitoring van mensenrechtenschendingen in de DRC. De *Protection Unit* van het Human Rights Office richt zich specifiek op het beschermen van slachtoffers en getuigen van mensenrechtenschendingen en van mensenrechtenactivisten. Er is een *protection network* opgezet van lokale medewerkers. Ze zijn uitgerust met draagbare telefoons om misstanden te melden. Voor de slachtoffers van mensenrechtenschendingen, die zich (tijdelijk) schuil moeten houden heeft de *Protection Unit* een netwerk van gastfamilies. Deze families krijgen een voedselbijdrage voor de duur van een maand. Zo'n 50 personen hebben hiervan in de afgelopen vijf jaar gebruik gemaakt. Ook verstrekt de *Protection Unit* individuele hulp in sommige gevallen. Verder brengen vertegenwoordigers van de Secretaris-generaal van de VN nu en dan thematische rapportages uit over de mensenrechtensituatie. In oktober 2009 bezocht Philip Alston, speciaal VN-rapporteur voor buitengerechtigde executies, de DRC.³³¹

³²⁷ Radio Okapi, *Kinshasa: l'Entité des droits de l'homme voit le jour*, 18 april 2010, Radio Okapi, *Lancement de l'entité des Droits de l'homme en RDC*, 19 april 2010 en Le Potentiel, *Congo-Kinshasa: Mise en place de l'entité de liaison des droits de l'homme – Les ONGDH pour un dialogue franc*, 20 april 2010.

³²⁸ Voorbeelden van deze mensenrechten-NGO's zijn de *Association Africaine des Droits de l'Homme* (ASADHO), *Réseau National des ONG des Droits de l'Homme de la RDC* (RENADHOC) en « *Voix des Sans Voix* » (VSV).

³²⁹ Het gaat om Les Amis de Nelson Mandela pour la défense des droits humains, Ligue des électeurs, Comité des observations des droits de l'Homme, Oeuvre sociale pour le développement, Les Anges du ciel Lomami Christophe, Synergie Congo culture et développement et de Comité droits de l'Homme.

³³⁰ Zo heeft er geen onderzoek plaatsgevonden naar aanleiding van de aanklacht van de weduwe Chebeya tegen John Numbi. Zie Le Potentiel, *Le Collectif des ONGDH suspend sa participation aux activités de l'Entité de liaison des droits de l'Homme*, 21 april 2011.

³³¹ General Assembly, A/HRC/14/24/Add.3, 14 juni 2010.

3.3 Naleving en schendingen

In de gehele DRC was gedurende de verslagperiode sprake van wijdverbreide en stelselmatige mensenrechtenschendingen. Het Congolese leger (FARDC), de Congolese Nationale Politie (PNC), de diverse veiligheidsdiensten (in het bijzonder de nationale inlichtingendienst *Agence Nationale de Renseignements*, ANR) en de Republikeinse Garde maakten zich schuldig aan ernstige mensenrechtenschendingen, waaronder buitengerechtelijke executies, verdwijningen, willekeurige arrestaties, mishandeling en marteling van burgers.³³² Daarnaast maakten gewapende groeperingen, waaronder FDLR, LRA en Mai-Mai groepen, zich schuldig aan ernstige schendingen van de mensenrechten.³³³ Volgens lokale Ngo's kan worden gesteld dat de algemene mensenrechtensituatie niet is verbeterd ten opzichte van de voorgaande verslagperiode.

In de verslagperiode vonden gewapende conflicten plaats in de Kivu's en in de provincie Orientale (in de districten Ituri, Haut-Uélé en Bas-Uélé). In deze gebieden was sprake van een slechte mensenrechtensituatie.³³⁴ Vrijwel alle strijdende partijen die bij deze conflicten betrokken waren, maakten zich schuldig aan grootschalige en ernstige schendingen van de mensenrechten (zie voor meer informatie paragraaf 2.3).

Eén van de belangrijkste aspecten van de mensenrechtenproblematiek in de DRC is de hoge mate van straffeloosheid (zie ook paragraaf 3.3.5). De politieke wil om tot vervolging van mensenrechtenschendingen over te gaan, ontbreekt nagenoeg. Het justitieel apparaat is corrupt en onvoldoende toegerust om daadwerkelijk vervolging in te stellen. Bovendien is de rechterlijke macht in de praktijk sterk afhankelijk van de uitvoerende macht, waardoor mensenrechtenschendingen zelden bestraft worden.³³⁵ Niettemin waren er tijdens de verslagperiode enkele positieve ontwikkelingen, zoals bijvoorbeeld de veroordeling begin 2011 van negen militairen, onder wie luitenant-kolonel Daniel Kibibi Mutware, wegens verkrachting.³³⁶

3.3.1 Vrijheid van meningsuiting

De grondwet voorziet in vrijheid van meningsuiting, persvrijheid en het recht op informatie.³³⁷ In de praktijk worden deze rechten echter door de autoriteiten beperkt.³³⁸

³³² U.S. Department of State, *Country reports on human rights practices 2010* – Democratic Republic of the Congo, 8 april 2011.

³³³ UN Human Rights Council, A/HRC/16/27, 10 januari 2011.

³³⁴ U.S. Department of State, *Country reports on human rights practices 2011* – Democratic Republic of the Congo, 8 april 2011.

³³⁵ Human Rights Watch, *Tackling Impunity in Congo: Meaningful Follow-up to the UN Mapping Report*, 1 oktober 2010.

³³⁶ Le Monde, *Neufs militaires condamnés pour viol en RDC*, 22 februari 2011.

³³⁷ Constitution, artikel 24.

In de verslagperiode stond de vrijheid van meningsuiting onder druk. Mensenrechtenactivisten en journalisten die zich kritisch uitlieten ten aanzien van de autoriteiten of aandacht vroegen voor bepaalde misstanden zoals mensenrechtenschendingen door het leger, corruptie en de illegale ontginning van grondstoffen, werden geregeld bedreigd, gearresteerd en/of gedetineerd door politie of veiligheidsdiensten (in het bijzonder door de *Agence Nationale de Renseignements*, ANR).³³⁹

Hoewel in het gehele land mensenrechtenactivisten en journalisten te lijden hadden onder repressieve acties van de autoriteiten, was de repressie het meest zichtbaar in Kinshasa en in de provincie Bas-Congo; verscheidene journalisten werden in hechtenis genomen, nadat ambtenaren klachten hadden ingediend wegens smaad op grond van publicaties over corruptie en slecht bestuur. Zo veroordeelde een rechtbank in Kinshasa in november 2010 de uitgever van *Africa News*, Achille Kadima Mulamba, tot acht maanden gevangenisstraf, nadat een ambtenaar in een artikel was beschuldigd van verduistering.³⁴⁰

Door de mysterieuze dood van Floribert Chebeya, directeur van de NGO *La Voix des Sans Voix*, die levenloos werd aangetroffen in zijn auto nadat hij ontboden was door John Numbi, het hoofd van de Congolese politie, nam de zorg over repressie toe. Die bezorgdheid groeide toen de man die stenen had gegooid naar de motorbrigade van president Kabila op onafhankelijkheidsdag, overleed in een militair kamp. Volgens de autoriteiten had hij zelfmoord gepleegd, maar familieleden zeiden dat hij was mishandeld in gevangenschap.³⁴¹

Op 12 november 2010 begon het proces in de zaak Chebeya, die wordt behandeld door het Militair Gerechtshof in Gombe, Kinshasa. Acht agenten van de PNC zijn in dit verband in beschuldiging gesteld van moord, ontvoering, verduistering van munitie, lidmaatschap van een criminele bende en terrorisme. Vijf van hen, die vastzitten in de Makala gevangenis in Kinshasa, zijn voorgeleid.³⁴² De andere drie, die voortvluchtig zijn, zullen worden berecht *in absentia*.³⁴³

³³⁸ Freedom House, *Countries at the Crossroads 2010- Democratic Republic of the Congo* (2010).

³³⁹ UN Human Rights Council, A/HRC/16/27, p.13, 10 januari 2011. CPJ, *Attacks on the Press 2010: Democratic Republic of Congo*, 15 februari 2011.

³⁴⁰ CPJ, *Attacks on the Press 2010: Democratic Republic of Congo*, 15 februari 2011.

³⁴¹ Ibid.

³⁴² Kolonel Mukalay, de hoofdverdachte, verklaarde zijn vele telefoontjes met generaal John Numbi tijdens de moord op mensenrechtenactivist Chebeya door te verwijzen naar de diefstal van een paar computers waarover hij met Numbi had moeten overleggen. Le Potentiel, *Procès Chebeya : John Numbi, Daniel Mukalay et Christian Ngoy face aux relevés d'appels*, 4 februari 2011.

³⁴³ UN Human Rights Council, A/HRC/16/27, p.13, 10 januari 2011.

Mensenrechtenorganisaties zijn boos dat er geen onderzoek is ingesteld naar de man met wie Chebeya op de dag van de moord een afspraak had: 2-sterren generaal John Numbi.³⁴⁴ Overigens zou Numbi uitsluitend door een ‘gemengde’ rechtbank kunnen worden berecht.³⁴⁵

Volgens *Journalistes en Danger* (JED) bedroeg het aantal meldingen van schendingen van de persvrijheid in 2010 87, ten opzichte van 75 meldingen in 2009. In 2010 werd een cameraman vermoord, 17 journalisten in hechtenis genomen, 27 journalisten aangehouden, 8 journalisten bedreigd en 13 journalisten onder druk gezet met administratieve, economische of juridische maatregelen.³⁴⁶ Volgens JED werden sinds begin 2011 ten minste 35 directe aanvallen op journalisten of media³⁴⁷ uitgevoerd door de autoriteiten, vooral door de ANR.³⁴⁸

Op 17 februari 2011 ondertekenden vijftig mensenrechtenorganisaties een communiqué waarin ze hun zorgen uitten over toenemende repressie. Vertegenwoordigers van deze organisaties stelden dat ze door de voortdurende dreigementen en intimidatie hun werk niet meer kunnen doen. Jonas Tshiombela en Robert Kabakela van de *Nouvelle Société civile congolaise* (NSCC) zeiden dat ze waren gevolgd en bedreigd, nadat de NSCC een petitie had ingediend om een Congo-tribunaal in te stellen. De NGO *Réseau action femme* verklaarde dat deze organisatie was geïnfiltrerd door geheim agenten.³⁴⁹

In deze verslagperiode vonden onder andere de volgende incidenten plaats.

Op 17 december 2010 werd Robert Shemahamba, journalist van het lokale radio- en tv-station van Mitumba, gearresteerd en vastgehouden door de ANR in Uvira, Zuid-Kivu. Shemahamba had een radiodebat geleid over de jaarrede van Kabila in de *Assemblée Nationale* op 13 december 2010.

³⁴⁴ Le Potentiel, *Le Collectif des ONGDH suspend sa participation aux activités de l'Entité de liaison des droits de l'Homme*, 21 april 2011.

³⁴⁵ Op 28 februari 2011 is een wetsvoorstel over gemengde (d.w.z. nationale en internationale rechters) rechtbanken ingediend. Een militair kan niet door een militair met lagere rang worden veroordeeld. De president van het Militaire Hoogerechtshof is een generaal met één ster. Generaal John Numbi heeft twee sterren en staat daardoor de facto boven de wet. Een *Cour mixte* heeft wél de bevoegdheid om Numbi te berechten.

³⁴⁶ Radio Okapi, *Liberté de la presse: 2010, l'ONG Jed dresse un bilan alarmant*, 11 december 2010.

³⁴⁷ Twaalf journalisten in hechtenis, acht bedreigingen, negen gevallen van censuur en zes gevallen van druk op de media.

³⁴⁸ Radio Okapi, *Journée mondiale de la presse: Jed dénonce la montée de l'intolérance politique en RDC*, 3 mei 2011.

³⁴⁹ IRIN, *DRC: Rights activists decry threats*, 21 februari 2011.

Shemahamba werd tot 27 december 2010 vastgehouden in twee verschillende ANR detentiecentra waar hij geen bezoek mocht ontvangen.³⁵⁰ Demonstraties voor zijn vrijlating werden hardhandig uiteengeslagen.³⁵¹

Dominique Kalonzo, correspondent van *Radio Maendeleo*³⁵², die ook aan bovengenoemd radiodebat deelnam, dook onder nadat ANR-agenten geprobeerd hadden hem te arresteren.³⁵³

Jean-Claude Katende en Georges Kapiamba, vertegenwoordigers van de mensenrechtenorganisatie ASADHO, werden begin februari 2011 met de dood bedreigd nadat ze in een persconferentie de regering hadden beschuldigd van repressie tegen leden van de oppositie.³⁵⁴

Modeste Shabani, directeur van Radio Sauti ya M'kaaji, in Kasongo, werd verscheidene malen bedreigd door de provinciale autoriteiten omdat hij een interview met Vital Kamerhe had uitgezonden. Toen Shabani op 1 april 2011 vanuit Kindu naar Kinshasa wilde vliegen, werd zijn ticket verscheurd door een agent van de DGM.³⁵⁵

Samy Mbeto, journalist van radio KILIMANJARO, in Tshikapa, West-Kasaï werd op 9 april gearresteerd en onmiddellijk afgevoerd naar de gevangenis, omdat hij in zijn uitzending gesproken had over politici die al bezig zijn met hun verkiezingscampagne. Mbeto werd vier dagen later vrijgelaten; hij mag de provincie niet verlaten en moet zich elke dinsdag en vrijdag melden bij het parket in Tshikapa.³⁵⁶

Floribert Issa Saïdi, cameraman- correspondent van Nyota TV en Wantashi TV in Lubumbashi, Katanga, werd op 11 april 2011 aangehouden in Kasongo, op 250 km van Kindu, Maniema, door agenten van de PNC. Zij pakten zijn camera af, om hem te beletten opnamen te maken van de aankomst op het vliegveld van een delegatie van de UNC.³⁵⁷

³⁵⁰ Amnesty International, *Human rights concerns in the run up to Presidential election campaigns*, 7 februari 2011.

³⁵¹ Reporters sans Frontières, *Will journalist Robert Shemahamba have to spend Christmas in an intelligence service cell?*, 27 december 2010.

³⁵² Letterlijk: Radio Vooruitgang.

³⁵³ Amnesty International, *Human rights concerns in the run up to Presidential election campaigns*, 7 februari 2011.

³⁵⁴ Ibid.

³⁵⁵ <http://www.jed-afrique.org>.

³⁵⁶ Ibid.

³⁵⁷ Ibid.

Bovengenoemde gevallen zijn voorbeelden, geen uitputtende opsomming, van incidenten die zich in de verslagperiode voordeden.

Op 10 januari 2011 werd de wet op de *Conseil supérieur de l'audiovisuel et de la communication* (CSAC) door president Kabila bekrachtigd.

De CSAC moet erop toezien dat politieke partijen en maatschappelijke organisaties gelijkkelijk toegang hebben tot de media.³⁵⁸

3.3.2 Vrijheid van vereniging en vergadering

De Congolese grondwet voorziet in de vrijheid van vereniging en vergadering. Ook de wetgeving die de organisatie en het functioneren van politieke partijen regelt voorziet in deze vrijheden.

De *Loi portant organisation et fonctionnement des partis politiques* verbiedt partijen, op straffe van ontbinding, iedere militaire, paramilitaire of daarmee gelijkgestelde activiteit. Zij garandeert de partijen vrije en gelijke toegang tot de publieke media. Politieke partijen dienen zich binnen zes maanden na oprichting bij het ministerie van Binnenlandse Zaken te laten registreren.³⁵⁹ De DRC kent vele politieke partijen, die vaak kritisch zijn ten opzichte van de huidige regering.

De grondwet garandeert het recht op vreedzame en onbewapende vergadering, zolang deze niet in strijd is met de wet, de openbare orde en de goede zeden. Ook de vrijheid van demonstratie wordt in de grondwet gegarandeerd.³⁶⁰ Demonstraties dienen vooraf schriftelijk bij de autoriteiten te worden aangekondigd. In de praktijk worden demonstraties geregeld door de lokale autoriteiten en de veiligheidsdiensten verboden of uit elkaar geslagen.³⁶¹

In de verslagperiode was sprake van een verslechtering van de politieke vrijheden. In de provincies zorgen (PPRD) gouverneurs voor obstructie van bijeenkomsten van de oppositie. Er zijn veel politiek gerelateerde pesterijen en plagerijen. In de provincies zijn er ook arrestaties en detenties; in Kinshasa worden geen arrestaties verricht.

In deze verslagperiode vonden onder andere de volgende incidenten plaats.

Op 15 december 2010 werden aanhangers van Kamerhe tijdens een bijeenkomst in Goma, Noord-Kivu, uiteengedreven door de PNC.

³⁵⁸ Radio Okapi, *Promulgation de la loi sur le conseil supérieur de l'audiovisuel et de la communication* (CSAC), 19 januari 2011.

³⁵⁹ Loi n° 04/002 du 15 mars 2004 portant organisation et fonctionnement des partis politiques, artikel 6, 19 en 34.

³⁶⁰ Constitution, artikel 25 en 26. De vrijheid van vergadering is vastgelegd in artikel 37.

³⁶¹ U.S. Department of State, *Country reports on human rights practices 2010 – Democratic Republic of the Congo*, 8 april 2011.

Daarbij zouden dertien aanhangers gewond zijn geraakt.³⁶² Een dag later werd Kamerhe belet een politieke bijeenkomst in Bukavu te houden.³⁶³

Op 4 januari 2011 werd een lid van de UNC bedreigd door agenten van de PNC en de ANR in Kilombo, Maniema, omdat ze inwoners had aangemoedigd zich te laten inschrijven in het kiesregister. Op 20 en 21 januari 2011 werden aanhangers van de UNC bedreigd en gearresteerd, omdat ze t-shirts droegen in de kleuren van hun partij.³⁶⁴

Op 13 januari 2011 werd Eugène Diomo Ndongala, voorzitter van de partij *Démocratie Chrétienne*, in Moanda, Bas-Congo, gearresteerd. Hij werd ervan beschuldigd een agent van de DGM te hebben geslagen; hij werd tot vijf maanden gevangenisstraf veroordeeld, maar werd op 3 februari 2011 in beroep vrijgesproken wegens gebrek aan bewijs.³⁶⁵

Op 27 januari 2011 ontbond de politie in Butembo, Noord-Kivu, bijeenkomsten van twee jongerenorganisaties die handtekeningen verzamelden voor een petitie tegen de grondwetsherziening. De ANR legde beslag op een deel van de handtekeningen, doorzocht huizen en arresteerde jongeren van deze organisaties. Op 3 februari 2011 werden alle opgepakte jongeren weer vrijgelaten.³⁶⁶

Op 30 januari 2011 werd een aanhanger van de MLC in Wendji Secli, Equateur, gearresteerd, omdat hij de bevolking had opgeroepen José Makila, de oud-gouverneur, te verwelkomen bij diens aankomst op het vliegveld van Mbandaka op 31 januari 2011. Op die dag werd de weg naar het vliegveld afgezet, zodat de aanhangers niet bij Makila konden komen. Een dag later werden de marktkramen van zes vrouwen, die voor Makila hadden geapplaudisseerd, in Mbandaka in brand gestoken.³⁶⁷

Op 11 februari 2011 werden aanhangers van de UDPS gearresteerd door de ANR, omdat ze kritiek op de *cinq chantiers* van president Kabila uitten. Toen andere aanhangers een dag later naar hen informeerden, werden zij in elkaar geslagen door de ANR. Later op de dag werden allen vrijgelaten.³⁶⁸

³⁶² BCNUDH, *Analyse de la situation des droits de l'homme au mois de décembre 2010*.

³⁶³ UN Security Council, S/2011/20, 17 januari 2011.

³⁶⁴ BCNUDH, *Analyse de la situation des droits de l'homme au mois de janvier 2011*.

³⁶⁵ Amnesty International, *Human rights concerns in the run up to Presidential election campaigns*, 7 februari 2011.

³⁶⁶ Ibid.

³⁶⁷ BCNUDH, *Analyse de la situation des droits de l'homme au mois de janvier 2011*.

³⁶⁸ BCNUDH, *Analyse de la situation des droits de l'homme au mois de février 2011*.

In maart 2011 meldde de BCNUDH³⁶⁹ 11 incidenten tegenover respectievelijk 22 en 19 in de maanden januari en februari 2011. De aanhangers van de UNC en de UDPS werden het meest op de korrel genomen.³⁷⁰

3.3.3 Vrijheid van godsdienst

De Congolese grondwet voorziet in de vrijheid van godsdienst.³⁷¹ De DRC kent geen staatsgodsdienst. In de praktijk respecteert de overheid het recht op vrijheid van godsdienst, zolang de openbare orde niet in gevaar wordt gebracht.³⁷² Er waren in de verslagperiode geen berichten van onderdrukking van religieuze uitingen.

Bundu dia Kongo

Bundu dia Kongo (BdK) is een politiek-religieuze groepering in de provincie Bas-Congo die ijvert voor de onafhankelijkheid van de rest van de DRC. Het streeft naar de restauratie van het oude Koninkrijk Kongo dat delen van het huidige Angola, de Republiek Congo en Gabon omvat.³⁷³ Er zijn drie verschillende takken: de gewapende tak (*Bundu dia Mayala*³⁷⁴); de religieuze tak en de wetenschappelijke tak, die zich bezig houdt met de zoektocht naar de oorsprong van de zwarte mens. Nadat leden van de BdK in 2008 tot geweld overgingen, werden ongeveer 200 BdK aanhangers door de politie gedood; daarbij werden tientallen lijken in de Congo rivier en in massagraven gegooid.³⁷⁵

In het grootste deel van de verslagperiode was het rond de BdK rustig. De leiders van de partij in oprichting, de *Bundu dia Mayala*, die in september 2010 waren opgepakt wegens het organiseren van verboden politieke activiteiten, werden begin november 2010 vrijgesproken.³⁷⁶ In december 2010 werden vier partijleden opgepakt door de ANR.³⁷⁷

Sinds de vergunning van de BdK als *Association sans but lucratif* (vereniging zonder winstoogmerk) op 21 maart 2008 werd ingetrokken,³⁷⁸ is de organisatie nog altijd verboden.

³⁶⁹ Bureau conjoint de l'ONU aux droits de l'Homme.

³⁷⁰ BCNUDH, *Analyse de la situation des droits de l'homme au mois de mars 2011*.

³⁷¹ Constitution, artikel 22.

³⁷² U.S. Department of State, *International Religious Freedom Report 2010, Democratic Republic of the Congo*, 17 november 2010.

³⁷³ Home Office, *Country Report*, juni 2009.

³⁷⁴ Dit is tevens de naam van de partij in oprichting.

³⁷⁵ Human Rights Watch, *World Report 2009*.

³⁷⁶ Radio Okapi, *Boma: le tribunal de paix acquitte cinq membres de Bundu dia Mayala*, 3 november 2010.

³⁷⁷ Radio Okapi, *Kinshasa : BDM dénonce un série d'arrestations de ses partisans*, 17 december 2010.

³⁷⁸ AFP, *Le gouvernement interdit une secte politico-religieuse*, 22 maart 2008.

Aanhangers komen daarom op verscheidene plaatsen in het geheim bijeen om te bidden en te vergaderen, hoewel sommige aanhangers ook openlijk voor hun mening uitkomen.

Hoewel er lidmaatschapskaarten in Kinshasa werden verkocht, beschikken aanhangers normaliter niet over zo'n kaart. De *Bundu dia Mayala* is nog altijd niet officieel erkend als politieke partij. De Secretaris-generaal van de *Bundu dia Mayala*, Me Fula Matingu, is van mening dat zijn organisatie krachtens artikel 15 van de wet op de politieke partijen als politieke partij moet functioneren, nu het Hooggerechtshof inzake het bezwaar tegen de afwijzing van de aanvraag tot een partijvergunning niet binnen de wettelijke termijn een uitspraak heeft gedaan.³⁷⁹ Nadat Nicolson Longo Nzita, vicevoorzitter van Bundu dia Mayala in november 2010 was vrijgesproken, kreeg hij van de rechter de partijvlag terug. Nzita vond dat de rechter met dit gebaar de legaliteit van de partij erkende.³⁸⁰

Het toezicht op de activiteiten van de zogenoemde *églises de réveil* (ontwakingskerken) schiet nog steeds tekort.³⁸¹ (Zie ook het ambtsbericht van januari 2010). Hoewel religieuze organisaties zich in de DRC dienen te laten registreren bij de regering, laten de autoriteiten niet-geregistreerde groeperingen ongehinderd hun gang gaan.³⁸² Het is daarom gemakkelijk om een *église de réveil* te stichten. Niet alleen in Kinshasa, maar ook in andere steden en zelfs op het platteland neemt het aantal *églises de réveil* nog altijd toe.

3.3.4 Bewegingsvrijheid

Artikel 30 van de Congolese grondwet bepaalt dat eenieder die zich op het Congolese grondgebied bevindt het recht heeft zich hierbinnen vrijelijk te bewegen. Ook heeft iedere ingezetene het recht het nationale grondgebied te verlaten en er naar terug te keren. De wet kan aan deze bepalingen wel voorwaarden verbinden. Het is niet bekend welke voorwaarden dit zijn.³⁸³

³⁷⁹ Radio Okapi, *Controverse autour de la légalité de l'organisation politique de Ne Mwanda Nsemi*, 21 juni 2010.

³⁸⁰ Radio Okapi, *Boma: le tribunal de paix acquitte cinq membres de Bundu dia Mayala*, 3 november 2010.

³⁸¹ Ontwakingskerken zijn moreel zeer uitgesproken kerken die vaak ook een winstoogmerk lijken na te streven. Veel van deze kerken houden diensten waarbij kinderen die beschuldigd zijn van hekserij – vaak gruwelijke – exorcisme-rituelen ondergaan. Zie voor meer informatie over *églises de réveil* paragraaf 3.4.4 (Hekserij en duivelsuitdrijvingen). Zie ook het algemeen ambtsbericht DRC juni 2009.

³⁸² U.S. Department of State, *International Religious Freedom Report 2010, Democratic Republic of the Congo*, 17 november 2010.

³⁸³ Constitution, artikel 30.

Nationaal

De infrastructuur in de DRC is zeer slecht ontwikkeld. Er bestaat een drukke asfaltweg van redelijke kwaliteit tussen de hoofdstad Kinshasa en de havenplaats Matadi. Verder is er een goede asfaltweg die Likasa (in de provincie Katanga) verbindt met de Zambiaanse grens. De overige wegen zijn doorgaans onverhard of overwoekerd en van slechte of zeer slechte kwaliteit, ook al zijn er sinds een aantal jaren een paar oude wegen hersteld. Er is geen sprake van een geïntegreerd nationaal wegennet.

Sinds enige tijd is weer vervoer mogelijk over de rivier de Congo tussen Kinshasa en Kisangani, ook voor personen. De frequentie van de afvaarten is echter beperkt. Voor het overige zijn reizigers aangewezen op binnenlandse vluchten. Diverse Congolese luchtvaartmaatschappijen onderhouden verbindingen tussen onder meer Kinshasa, Gbadolite, Gemena, Goma, Isiro, Kalemie, Kananga, Kisangani, Lubumbashi, Mbandaka en Mbuji-Mayi.

De prijs van een plaatsbewijs is zowel in absolute als in relatieve zin hoog. De meeste maatschappijen vliegen met oude, slecht onderhouden toestellen en er vinden geregeld vliegtuigongelukken plaats. Aangezien geen enkele maatschappij voldoet aan de internationale veiligheidseisen van de ICAO en IATA, staan alle Congolese luchtvaartmaatschappijen op de zogenaamde zwarte lijst van de Europese Commissie.³⁸⁴

In de Kivu-provincies lopen reizigers het risico slachtoffer te worden van de nog altijd voortdurende gewapende strijd. Er zijn veel illegale wegversperringen, bemand door militieleden of soldaten van de FARDC. Gezien de grootte van het grondgebied en de dagelijks wisselende locaties van gevechtshandelingen is het niet mogelijk om in het algemeen een inschatting te maken van de veiligheid voor reizigers. Bovendien lopen reizigers door het hele land het risico te worden afgeperst door politie en militairen.³⁸⁵

Internationaal

Vanuit Kinshasa verzorgen drie Europese luchtvaartmaatschappijen regelmatige vliegverbindingen met Europa, namelijk KLM/Kenya Airways vijf keer per week via Nairobi, Air France drie keer per week rechtstreeks naar Parijs en Brussels Airlines vijf keer per week rechtstreeks naar Brussel. Ook een aantal Afrikaanse maatschappijen (Ethiopian Airlines, Royal Air Maroc en TAAG Angola Airlines)

³⁸⁴ Europese Commissie, *Lijst van luchtvaartmaatschappijen met een exploitatieverbod in de EU*, http://ec.europa.eu/transport/air-ban/list_nl.htm (geraadpleegd op 13 mei 2011).

³⁸⁵ Zie bijvoorbeeld Radio Okapi, *Sud-Ubangi : la population se plaint des tracasseries policières 1a Likimi*, 8 juni 2010 en Radio Okapi, *Lukolela : la société civile accuse les militaires de la force navale de tracasser la population*, 12 juli 2010.

onderhoudt verbindingen met Europa. South African Airlines onderhoudt ook verbindingen met Zuid-Afrika vanuit Kinshasa en Lubumbashi.

Migratie-autoriteiten

De DGM (*Direction Générale de Migration*) is de Congolese autoriteit die belast is met grensbewaking en immigratie. De dienst valt onder de verantwoordelijkheid van het ministerie van Binnenlandse Zaken. De DGM is belast met de grensbewaking en controle van het inkomende en uitgaande personenverkeer, het in kaart brengen van in de DRC verblijvende buitenlanders en de afgifte van verblijfsvergunningen aan buitenlanders.³⁸⁶ De dienst is aanwezig bij grensovergangen, zoals op de internationale luchthaven N'Djili te Kinshasa, de zeehaven te Matadi en bij de aanlegplaats van de pont uit Brazzaville in Kinshasa. Er zijn ook DGM-kantoren gevestigd aan de overige grenzen en in het binnenland.

De DGM werkt in sommige gevallen samen met veiligheids- en inlichtingendiensten zoals de ANR. De agenten van zowel de ANR als de DGM zijn volgens de Congolese wet opsporingsambtenaren (*Officiers de la Police Judiciaire*, OPJ's) hetgeen betekent dat zij arrestaties mogen verrichten en mensen voor beperkte tijd vast mogen zetten. De DGM is verplicht om gezochte personen, die aan de grens worden gesignaleerd, over te dragen aan het parket, waarna vervolging kan worden ingesteld. Indien een terugkerende Congolees in de DRC wordt gezocht, bijvoorbeeld voor een commun delict, is het dus mogelijk dat hij of zij wordt gearresteerd op het vliegveld.³⁸⁷ Verschillende bronnen stellen dat de DGM personen die door de ANR gezocht worden, altijd overdraagt aan de ANR.

Er zijn in de verslagperiode geen gevallen bekend geworden van uitgeprocedeerde asielzoekers die bij terugkeer vanwege hun asielaanvraag problemen hebben ondervonden met de DGM of met andere autoriteiten. Wel zijn er gevallen bekend van uitgezette en gedwongen terugkerende asielzoekers die bij aankomst in de DRC enkele uren door de DGM zijn vastgehouden voor verhoor. Het is bovendien mogelijk dat teruggekeerde afgewezen asielzoekers uit Europa, overigens net als andere reizigers, op de luchthaven te maken krijgen met corruptie. DGM-beambten, die slecht betaald worden, proberen geregeld mensen geld afhandig te maken en gaan er van uit dat iedereen die uit Europa komt, inclusief terugkerende ex-asielzoekers, over geld beschikt. Indien een DGM-beambte vermoedt dat het om een terugkerende ex-asielzoeker gaat, komt het voor dat de beambte doet

³⁸⁶ Direction Générale de la Migration, <http://www.dgm.cd/presentation.php> (geraadpleegd op 14 maart 2011).

³⁸⁷ Country of Return Information Project, *Fiche Pays République Démocratique du Congo (RDC)*, juni 2009, 1.4.3.

voorkomen dat de terugkeerder hiermee problemen kan krijgen en vervolgens een hogere ‘bijdrage’ vraagt.³⁸⁸

Paspoorten

In de DRC is sinds 1 april 2009 een nieuw paspoort in omloop. Van dit biometrische paspoort bestaan vier varianten: een regulier paspoort, een dienstpaspoort, een diplomatiek paspoort en een paspoort voor pelgrims.

De paspoorten hebben een geldigheidsduur van vijf jaar en zijn niet verlengbaar.³⁸⁹ Zowel aanvraag als afgifte van het paspoort vinden plaats bij het ministerie van Buitenlandse Zaken in Kinshasa en bij de daartoe in het land ingerichte uitgiftekantoren, de zogenaamde *centres de capture des passeports*. Congolezen die buiten de DRC woonachtig zijn kunnen het paspoort aanvragen bij een diplomatieke vertegenwoordiging in het buitenland.

Met ingang van 1 januari 2010 hebben alle niet-biometrische paspoorten hun geldigheid verloren. Aanvragers dienen 20 USD voor een aanvraagformulier te betalen en 150 USD voor het paspoort. Het is niet meer nodig een nationaliteitsverklaring te overleggen, mits de aanvrager zijn *carte d'électeur* (kiezerspas) kan tonen. Ook het uittreksel uit het strafregister van het ministerie van Justitie wordt niet meer gevraagd.³⁹⁰

Ondanks de vereenvoudiging van de aanvraagprocedure blijft het verkrijgen van een paspoort lastig. Veel Congolezen kunnen zich de hoge aanschafkosten van het paspoort niet permitteren.

Volgens de Congolese autoriteiten bedraagt de wachttijd voor het verkrijgen van een paspoort binnen de DRC thans twee weken.³⁹¹ De ambassade van de DRC in Londen³⁹² vermeldt een wachttijd van twee tot zes maanden, de ambassade van de DRC in Bern een wachttijd van een tot twee maanden. De Congolese ambassade in Brussel publiceert lijsten van afgegeven paspoorten.³⁹³ Tijdens de verslagperiode werden de lijsten van januari 2011 en juni 2011 bekend gemaakt. Het ging om 492, respectievelijk 476 paspoorten. Het is dezerzijds niet bekend hoe lang de wachttijd in Brussel bedraagt.³⁹⁴

³⁸⁸ Country of Return Information Project, *Fiche Pays République Démocratique du Congo (RDC)*, juni 2009, 1.3.1 en 1.4.2.

³⁸⁹ Radio Okapi, *Kinshasa : les passeports biométriques sont enfin là !*, 1 april 2009.

³⁹⁰ Radio Okapi, *Bientôt la fin de la validité des anciens passeports*, 22 oktober 2009.

³⁹¹ De werkelijke wachttijd is niet bekend.

³⁹² <http://www.ambarc-londres.gov.cd/>.

³⁹³ <http://www.ambarc.eu/>.

³⁹⁴ Tijdens de vorige verslagperiode bedroeg de wachttijd negen maanden. Volgens berichten van de Congolese diaspora zouden veel Congolezen zich gedwongen zien naar de DRC te reizen

Aanvraag documenten

Vanaf de geboorte kunnen reisdocumenten worden aangevraagd. Het ophalen van identiteitsdocumenten (paspoort, identiteitskaart, kiezerspas en een verklaring van verlies van identiteitskaart) dient in persoon te gebeuren.

Slechts paspoorten kunnen vanuit het buitenland worden aangevraagd. Aanvragers moeten zich melden bij de Congolese ambassade waar zij zich dienen te identificeren. Op de ambassade worden de biometrische gegevens vastgelegd. De ambassade stuurt alle informatie op naar Kinshasa; de paspoorten worden teruggestuurd naar de ambassade, waar ze kunnen worden opgehaald door de aanvragers.

Een nationaliteitsverklaring wordt opgesteld in de DRC en kan slechts worden afgegeven door het ministerie van Justitie. Een nationaliteitsverklaring geeft recht op een Congolees paspoort.

Een verklaring omtrent goed gedrag van een in het buitenland verblijvende Congolees moet worden gecertificeerd door het Congolese ministerie van Buitenlandse Zaken, dat deze verklaring vervolgens doorstuurt naar de ambassade in het desbetreffende land.

Congolese ambassades zijn bevoegd om een ‘note verbale’ ten gunste van Congolezen binnen hun jurisdictie (rechtsgebied) af te geven.

Uitreisvergunning minderjarigen

Minderjarigen die het land willen verlaten hebben een uitreisvergunning van DGM nodig.³⁹⁵ Congolese minderjarigen die onder begeleiding van een ouder of voogd het land verlaten, hebben voor het verkrijgen van een uitreisvergunning een paspoort en een geboorteakte nodig. Wanneer een Congolese minderjarige zelfstandig het land wil verlaten, dient deze zijn/haar geboorteakte³⁹⁶ en een door een bevoegde instantie (bijvoorbeeld de gemeente) gelegaliseerde schriftelijke toestemming van zijn/haar ouders of verzorgers te overleggen.

om daar een paspoort aan te vragen. Zie <http://congomikili.com/kinshasa-affaire-passeport.html>.

³⁹⁵ Dit geldt niet alleen voor minderjarigen, maar ook voor houders van diplomatieke en dienstpaspoorten die op dienstreis gaan.

³⁹⁶ Indien de minderjarige niet in het bezit is van een geboorteakte, kan een verklaring van de rechtbank, de zogenaamde *Jugement Supplétif*, worden gebruikt.

Van Congolese minderjarigen die geadopteerd zijn, moeten voor het verkrijgen van een uitreisvergunning de identiteitspapieren van de adoptieouders overlegd worden, alsmede de rechterlijke uitspraak waarin de adoptie bekrachtigd wordt.³⁹⁷

Andere reisdocumenten

Behalve paspoorten zijn er ook andere reisdocumenten. Er bestaan speciale regels voor het reizen naar buurlanden, waarvoor de volgende documenten worden gebruikt:

- *Laissez-passer Individuel (LPI)*; dit kan door alle Congolezen worden gebruikt die de grens willen oversteken. Een LPI is 72 uur geldig.
- *Jeton de visite frontalière*; dit kan alleen door Congolezen worden gebruikt die in de grensstreek –d.w.z. binnen een straal van 10 kilometer van de grens- wonen. Dit document is 24 uur geldig.
- *Laissez-passer CCTS*; dit kan alleen door Congolezen worden gebruikt die bij de grens met de Republiek Congo of Angola wonen. Dit document is 72 uur geldig.
- *Laissez-passer Spécial*; dit kan alleen door Congolezen worden gebruikt die bij de grens met de Republiek Congo of Angola wonen en binnen het buurland verder wil reizen dan de grensstreek. Hiervoor dient een visum te worden aangevraagd dat 30 dagen geldig is.
- *L'Autorisation Spéciale de Circulation CEPGL*: dit wordt gebruikt bij het grensverkeer tussen personen uit de DRC, Rwanda en Burundi; het document is 1 jaar geldig voor inwoners van deze landen en drie maanden geldig voor buitenlanders die in een van deze landen wonen.
- *La Carte Spéciale CEPGL*; dit wordt gebruikt door functionarissen van het *Secrétariat Permanent* en andere organisaties binnen het CEPGL.
- *Visa transfrontalier*: dit wordt bij aankomst op het vliegveld afgegeven aan inwoners van Rwanda, Burundi, Kenya, Tanzania en de DRC. Het visum is zeven dagen geldig.
- *Permis de séjour Temporaire*: dit document is bestemd voor bewoners van de grensstreek die zeven dagen of langer aan de overzijde van de grens verblijven.
- *Laissez-passer Tenant lieu de passeport*: dit document wordt afgegeven aan Congolezen die geen paspoort hebben, maar naar een buurland reizen; dit document is 30 dagen geldig.

Daar geen van bovenstaande documenten foto's bevatten, zijn zij slechts geldig in combinatie met een identiteitsbewijs.³⁹⁸

³⁹⁷

Direction Générale de la Migration, *Communiqué officiel du 23 février 2009*, 26 maart 2009.

³⁹⁸

Prijzen van de diverse documenten variëren van 0,15 tot 83 USD.

Identiteitsbewijzen

Formeel bestaat in de DRC een identificatieplicht. Hoewel het geregeld gebeurt dat burgers door politie, leger of veiligheidsdiensten worden aangehouden en hen wordt gevraagd zich te legitimeren, wordt de identificatieplicht in de praktijk niet consequent gehandhaafd. Veel Congolezen beschikken namelijk niet over een geldig identiteitsbewijs, omdat er in de DRC al sinds de jaren '80 geen identiteitskaarten meer worden afgegeven.

Veel Congolezen gebruiken in het dagelijks leven hun kiezerspas (het bewijs van registratie als kiezer) als identiteitsbewijs. Men kan dit bewijs verkrijgen door zich bij de CEI (*Commission Electorale Indépendante*) als kiezer te laten registreren.

Dit kan alleen in de aanloop naar verkiezingen of wanneer de kiesregisters worden herzien. Voor het verkrijgen van een kiezerspas dient men één van de volgende documenten te overleggen: een oude kiezerspas, een nationale identiteitskaart, een paspoort, een nationaliteitsverklaring, een pensioenboekje, een militair boekje, een geldige leerlingen- of studentenpas of een geldig rijbewijs. Degene die over geen van deze documenten beschikt, kan zich melden met vijf personen die al ingeschreven staan in het kiesregister en die als getuigen kunnen optreden bij het vaststellen van de identiteit van de betreffende persoon.³⁹⁹

In het Congolese paspoort of op de kieskaart staat niet vermeld tot welke etniciteit de houder behoort. Op de kiezerspas staat wel vermeld uit welk district en uit welke *chefferie* de houder afkomstig is. Hierdoor is gemakkelijk af te leiden wat de etniciteit van een persoon is. Bovendien is de etniciteit van een persoon vaak af te leiden uit zijn of haar naam.

Biometrische gegevens

In het algemeen worden biometrische gegevens niet opgeslagen, er is geen centrale database met vingerafdrukken. Van de volgende personen en/of groepen worden biometrische gegevens opgeslagen:

Kiezers.

Bij inschrijving in het kiesregister wordt een pasfoto genomen, deze wordt opgeslagen in de database van de CENI. Er wordt tevens een vingerafdruk van de rechterduim opgeslagen en op de kiezerskaart geplaatst.

Aanvragers paspoort.

Bij aanvraag van een paspoort wordt een pasfoto genomen, deze wordt opgeslagen in de database van het ministerie van Buitenlandse Zaken.

³⁹⁹

<http://www.cei-rdc.cd/>

Er worden eveneens afdrukken van de tien vingers genomen bij het vaststellen van de nationaliteit door de ANR. Deze vingerafdrukken worden bewaard bij de ANR.

Leger.

Vingerafdrukken en pasfoto's van alle FARDC militairen worden opgeslagen in een centrale database van het leger.

Politie.

Vingerafdrukken en pasfoto's van alle PNC functionarissen worden opgeslagen in een centrale database van de politie. In april 2011 was dit reeds gebeurd in Kinshasa, Katanga en de beide Kasai's en was Bas-Congo aan de beurt.⁴⁰⁰

Rijksoverheid.

Vingerafdrukken en pasfoto's van alle rijksambtenaren worden opgeslagen in een centrale database van de overheid.⁴⁰¹

Benodigde documenten ter herkrijging van de Congolese nationaliteit

Men verliest de Congolese nationaliteit door vrijwillige verkrijging van een vreemde nationaliteit. Degene die de Congolese nationaliteit heeft verloren en deze wil herkrijgen dient de volgende documenten in tweevoud over te leggen:

- Een gelegaliseerde geboorteakte dan wel een ander geldig administratief of juridisch document waarin leeftijd en identiteit van aanvrager staan vermeld.
- Een door de bevoegde autoriteiten afgegeven akte waaruit blijkt dat aanvrager oorspronkelijk de Congolese nationaliteit bezat.
- Een nationaliteitsverklaring afgegeven door de bevoegde autoriteiten van het land waar aanvrager ingezetene is.
- Een bewijsstuk waaruit blijkt dat volgens de wet van het land waar aanvrager ingezetene is, ingezetenen van dat land hun nationaliteit verliezen door de vrijwillige verkrijging van een vreemde nationaliteit.
- Een door de bevoegde autoriteiten afgegeven document waaruit blijkt dat aanvrager op het moment van aanvraag zijn vaste woon- of verblijfplaats in de DRC had.
- Een verklaring van goed gedrag, niet ouder dan drie maanden, afgegeven door de bevoegde autoriteiten in het land waar aanvrager heeft verbleven.

⁴⁰⁰ In het kader van de hervorming van de politie is dit eind 2009 besloten. Zie Radio Okapi, *Police nationale congolaise: qui est qui?*, 31 oktober 2009 en Radio Okapi, *PNC: démarrage du recensement biométrique au Bas-Congo*, 28 april 2011.

⁴⁰¹ Ook hiertoe is eind 2009 besloten. Men heeft inmiddels een begin gemaakt met de uitvoering, doch deze verloopt moeizaam. Zie bijvoorbeeld Radio Okapi, *Le recensement biométrique des fonctionnaires de l'Etat*, 11 april 2011.

- Een uittreksel uit het strafregister, niet ouder dan drie maanden, bekrachtigd door het Openbaar Ministerie van de DRC.
- Een door de autoriteiten van het land waar aanvrager ingezetene is gelegaliseerde vertaling in het Frans van benodigde documenten die in een andere taal zijn opgesteld.
- Een curriculum vitae.⁴⁰²

3.3.5 Rechtsgang

Het Congolese burgerlijke recht en het strafrecht zijn gebaseerd op het Belgische recht en het lokale gewoonterecht. De grondwet voorziet in het recht op een snelle procesgang en het recht op juridische bijstand en het veronderstelt dat een verdachte onschuldig is tot zijn schuld bewezen is.⁴⁰³

Er zijn in de DRC, vooral buiten de grote steden, te weinig rechtbanken en er is een tekort aan rechters, advocaten en ander juridisch personeel. Hierdoor hebben maar weinig mensen toegang tot de rechtsgang.⁴⁰⁴

In de DRC bestaan rechtbanken voor civiele zaken⁴⁰⁵ en militaire tribunalen. Voor de militaire tribunalen worden, naast militairen, relatief veel burgers berecht. Dit heeft te maken met het feit dat de Congolese wet stelt dat iedere burger die een wapen draagt, ongeacht de misdaad waarvoor hij terecht staat, voor een militair tribunaal moet verschijnen.⁴⁰⁶

Om de toegang tot de rechtsgang te verbeteren, zijn in het oosten van het land mobiele rechtbanken (*audiences foraines*) ingesteld, waardoor rechtszaken behandeld kunnen worden op plaatsen waar geen rechtbank is.⁴⁰⁷ Niet bekend is hoeveel sessies in de verslagperiode zijn gehouden. Het merendeel van de veroordelingen is wegens seksueel geweld.⁴⁰⁸

⁴⁰² Arrêté ministériel n° 261/CAB/MIN/J/2006 du 04 juillet 2006 portant certaines mesures d'exécution de la Loi n° 04/024 du 12 novembre 2004 relative à la nationalité congolaise.

⁴⁰³ Constitution, artikel 17-19.

⁴⁰⁴ UN Human Rights Council, *Report of the Special Rapporteur on the independence of judges and lawyers, Leandro Despouy (A/HRC/8/4/Add. 2)*, 11 april 2008, pp. 9-13.

⁴⁰⁵ Onder de civiele rechtbanken vallen ook de *Tribunaux de Paix* (vredesrechtbanken). Dit zijn rechtbanken ter vervanging van de traditionele rechtspraak, waarin veroordelingen tot maximaal 5 jaar gevangenisstraf kunnen worden uitgesproken. In de praktijk worden in deze tribunalen vooral geschillen met betrekking tot landbezit (*conflits fonciers*) geregeld.

⁴⁰⁶ All Party Parliamentary Group on the Great Lakes Region of Africa, *Justice, impunity, and sexual violence in Eastern Democratic Republic of Congo*, november 2008, p. 28. UN Human Rights Council, *Combined report of seven thematic special procedures on technical assistance to the Government of the Democratic Republic of the Congo and urgent examination of the situation in the east of the country (A/HRC/10/59)*, 5 maart 2009, p. 18.

⁴⁰⁷ All Party Parliamentary Group on the Great Lakes Region of Africa, *Justice, impunity, and sexual violence in Eastern Democratic Republic of Congo*, november 2008, p. 33.

⁴⁰⁸ Zie bijvoorbeeld Radio Okapi, *Bunia : 4 militaires Fardc condamnés à 20 ans de servitude pénale pour viol*, 27 april 2011.

Bovendien zijn op verschillende plaatsen in de conflictgebieden in de DRC zogenaamde *Cours Militaires Opérationnelles* (CMO's) ingericht. Dit zijn *ad hoc* militaire tribunalen, bedoeld voor de berechting van de daders van schendingen die worden begaan tijdens militaire operaties. De CMO's leveren op mensenrechtengebied enkele problemen op. Zo zijn er minder procedurele garanties dan bij normale militaire tribunalen (verdachten hebben bijvoorbeeld niet altijd toegang tot een advocaat) en is beroep tegen de uitspraken van de CMO's niet mogelijk.⁴⁰⁹ Dit terwijl er wel geregeld doodvonnissen uitgesproken worden. Desondanks zijn verschillende bronnen van mening dat de CMO's van belang zijn in de strijd tegen de straffeloosheid. Zo werden in de verslagperiode meerdere militairen door CMO's tot gevangenisstraffen veroordeeld, onder meer vanwege verkrachting.⁴¹⁰

De rechterlijke macht in de DRC is in de praktijk niet onafhankelijk van de uitvoerende macht. Het gebrek aan onafhankelijke rechtspraak is nog sterker aanwezig in het militaire rechtssysteem, dat te lijden heeft onder druk en inmenging van de militaire hiërarchie. Soms mengen politici, autoriteiten of militairen zich direct in rechtszaken. Van inmenging is sprake in alle fasen van een gerechtelijke procedure, van weigering tot het instellen van een onderzoek, het overdragen van militairen die worden verdacht van mensenrechtenschendingen aan justitie tot en met het bevrijden van gearresteerde verdachten. Degenen die een gerechtelijk onderzoek willen instellen worden vaak bedreigd. Zo belegerde een groep geïntegreerde ex-CNDP militairen op 12 augustus 2010 het militair gerechtshof in Goma, waarop de commandant van de 212^e brigade van Walikale, die op die dag was gearresteerd, werd vrijgelaten.⁴¹¹

Bovendien heeft het staatshoofd verregaande discretionaire bevoegdheden ten aanzien van de benoeming en het ontslag van rechters.

Corruptie is in het justitiële apparaat wijdverbreid. Rechters worden geregeld geïntimideerd of bedreigd. Hoewel rechters betaald worden, krijgen andere ambtenaren in de justitiële sector (officieren van Justitie, griffiers etc.) maar zelden een salaris. Hierdoor worden ze in bijna alle rechtszaken gedwongen geld te vragen van de betrokken partijen.⁴¹² Aangezien de Congolese regering bovendien niet

⁴⁰⁹ UN Security Council, S/2009/623, 4 december 2009, p. 14. Joint OHCHR/MONUC Human Rights Office in the DRC, *Consolidated investigation report of the United Nations Joint Human Rights Office (UNJHRO) following widespread looting and grave violations of human rights by the Congolese national armed forces in Goma and Kanyabayonga in October and November 2008*, 7 september 2009, p. 18 (noot 21).

⁴¹⁰ UN Human Rights Council, A/HRC/16/68, 9 maart 2011, p. 5.

⁴¹¹ UN Human Rights Council, A/HRC/16/27, p.15, 10 januari 2011.

⁴¹² Zie ook UN Human Rights Council, A/HRC/16/27, p.17, 10 januari 2011.

voorziet in budget om *pro deo* advocaten te betalen, heeft deze situatie tot gevolg dat rechtspraak te koop is en dat alleen voor diegenen die zich het kunnen veroorloven.

Militaire rechtspraak vindt op laag niveau plaats binnen het garnizoen. Er is een militaire rechtbank in Goma, de rechters daarvan kunnen *audiences foraines* in andere plaatsen houden. Volgens de wet kunnen militaire verdachten acht dagen in voorarrest blijven, dat kan tot maximaal drie weken worden verlengd. In de praktijk is er in Walikale, Noord-Kivu, sinds februari 2010 geen zaak meer voorgekomen. Het is in dat gebied te gevaarlijk, rechters zouden er worden vermoord. Ook in andere plaatsen is het te gevaarlijk om erheen te gaan voor rechters. De ANR laat openlijk blijken geen enkel respect voor Justitie te hebben.

In het merendeel van de gevallen worden rechterlijke beslissingen niet ten uitvoer gelegd. Dit is vooral te wijten aan incompetentie en corruptie van de verantwoordelijke functionarissen, maar ook aan de armoede van de begunstigen van de uitspraak. Van hen wordt namelijk verwacht dat zij bijdragen aan de kosten die verbonden zijn aan de tenuitvoerlegging.⁴¹³ Verdachten die in voorlopige vrijheid worden gesteld, moeten een borgsom betalen. Maar die krijgen ze nooit terug, ook niet als ze later worden vrijgesproken.

Vanaf 2009 ondersteunt de *Rule of Law section* van MONUSCO de autoriteiten in Goma, Noord-Kivu, door middel van *cellules d'appui* voor de civiele en de militaire rechtspraak. De provincie Noord-Kivu is groot, er zijn veel te weinig mensen beschikbaar. Zo is er in Walikale geen enkele juridische infrastructuur. 90% van de gedetineerden daar wordt illegaal vastgehouden, niemand weet hoe ze moeten worden berecht. Geprobeerd wordt om door het verbeteren van de infrastructuur het gezag van de staat te herstellen. Er moeten politiebureaus en vreedstribunalen komen. Er is wel een rechtbank in Goma, maar het hof van beroep is gehuisvest in een privéhuus.

Rule of Law section organiseert cursussen voor medewerkers van rechtbanken, veelal gaat het om vrijwilligers; 90% van hen wordt niet betaald. In Masisi heeft men onlangs een rechtbank en een gevangenis gebouwd, maar dat is dusdanig slecht gebeurd dat beide gebouwen op instorten staan. Men had beloofd een rechtbank in Rutshuru te bouwen, maar dat is nog niet gebeurd. Er is daar wel een gevangenis gebouwd.

REJUSCO⁴¹⁴ zet zich in voor de bouw van rechtbanken, met Nederlandse financiële steun. Ook de timing is een probleem: als er al een gebouw wordt

⁴¹³ UN Human Rights Council, *Report of the Special Rapporteur on the independence of judges and lawyers, Leandro Despouy (A/HRC/8/4/Add. 2)*, 11 april 2008, p. 7-14.

⁴¹⁴ La restauration de la justice en République Démocratique du Congo.

neergezet, ontbreekt het personeel dat daar moet werken. Zo is er in Beni wel een rechtbank, maar geen rechter. Begin 2011 zijn 36 nieuwe rechters begonnen met hun stage in Goma. In de rechtbank is echter nauwelijks ruimte voor mensen, die wordt in beslag genomen door torenhoge stapels dossiers. VN-militairen hebben daarom twee containers beschikbaar gesteld om de dossiers voorlopig in op te bergen. De zittingen van de rechtbank worden gehouden in een klein kamertje.

Volgens bronnen is maar een klein gedeelte van de rechters echt integer. Voor rechters die zich ter plekke op de hoogte willen stellen van gepleegde misdrijven is normaliter geen onderdak beschikbaar. JIT (*Joint Investigation Teams*) van MONUSCO stellen in voorkomende gevallen apparatuur beschikbaar aan rechters die ter plaatse onderzoek willen doen. Ook verzorgen zij onderdak voor rechters, die verder een dagvergoeding van 45 USD ontvangen.

Er is voorts geen database van *criminal records* en er worden geen statistieken van gerechtelijke uitspraken bijgehouden. Probleem daarbij is dat er al heel lang geen griffiers meer zijn opgeleid. De *Rule of Law Section* van MONUSCO wil daarom griffiers opleiden, die ook registers kunnen bijhouden. Ook moeten opsporingsambtenaren (OPJ's) worden opgeleid.⁴¹⁵ Het falende justitiële apparaat draagt in hoge mate bij aan de vrijwel algemene straffeloosheid.⁴¹⁶

Bij presidentiële verordening zijn op 30 juli 2010 984 plaatsvervangende officieren van justitie benoemd. Op 31 juli 2010 kondigde de minister van Justitie de oprichting van 85 *tribunaux de paix* aan. Duizend extra rechters werden in 2010 gerekruteerd, onder wie 400 vrouwen. Honderd van hen zullen worden opgeleid in de behandeling van seksueel geweld en worden ingezet in het oosten van het land.⁴¹⁷ Van deze eerste batch van 1000 rechters is het merendeel al aan de slag gegaan. 600 rechters zijn geplaatst in het oosten van het land: de Kivu's, Maniema en Orientale. MONUSCO heeft daarbij geholpen. Er zijn opleidingscentra in Kisangani, Kinshasa en Lubumbashi. De opleiding van een tweede groep van 1000 rechters is begin 2011 van start gegaan.

Maar er lijkt onvoldoende politieke wil te zijn om daadwerkelijk over te gaan tot de vervolging van daders van mensenrechtenschendingen. Schrijnend voorbeeld daarvan is dat kolonel Zimurinda, die door Human Rights Watch verantwoordelijk wordt gehouden voor diverse massamoorden, nog altijd op vrije voeten is.⁴¹⁸ Om een eind te maken aan de straffeloosheid pleit Human Rights Watch voor de oprichting van een speciale rechtbank, een *Mixed Chamber*, waarin naast

⁴¹⁵ Zie bijvoorbeeld Radio Okapi, *Nord-Kivu: renforcement des capacités des OPJ de la Police de Butembo*, 28 maart 2011.

⁴¹⁶ UN Human Rights Council, A/HRC/13/63, p.16, 8 maart 2010.

⁴¹⁷ UN Human Rights Council, A/HRC/16/27, p.15, 10 januari 2011.

⁴¹⁸ U.S. Department of State, *Country reports on human rights practices 2010 – Democratic Republic of the Congo*, 8 april 2011.

Congolezen ook internationale deskundigen zitting hebben. Begin april 2011 werd in Goma een workshop georganiseerd over de oprichting van een dergelijke Mixed Chamber. Daaraan namen 34 mensenrechtenorganisaties deel.⁴¹⁹

De hervorming van het rechtsstelsel⁴²⁰ verloopt moeizaam. Hoewel de wet met betrekking tot de Hoge raad voor de rechterlijke macht (de *Conseil Supérieur de la Magistrature*, CSM) in augustus 2008 werd aangenomen,⁴²¹ kampte de CSM vanaf het begin met problemen. De CSM, die een wettelijk mandaat heeft voor onder meer de benoeming van rechters, is in de praktijk volledig ondergeschikt aan de uitvoerende macht.⁴²²

In november 2010 werd het wetsvoorstel betreffende de *Cour constitutionnelle*, die volgens de Grondwet samen met de *Conseil d'Etat* en de *Cour de Cassation* de *Cour Suprême* moet vervangen, door het parlement aangenomen.⁴²³ Krachtens artikel 149 van de grondwetswijziging van 20 januari 2011⁴²⁴ berust de uitvoering van de wet bij de *Cour constitutionnelle*, de *Cour de cassation*, de *Conseil d'Etat*, de *Haute Cour militaire* en de civiele en militaire rechtbanken. In het parlement vond een debat plaats over het wetsvoorstel tot toepassing van het Statuut van Rome.⁴²⁵

3.3.6 Arrestaties en detenties

Hoewel de nieuwe grondwet en overige wetten dit verbieden, was tijdens de verslagperiode geregeld sprake van willekeurige arrestatie en detentie.⁴²⁶

⁴¹⁹ HRW, *Etablissement d'une cour spécialisée mixte pour la répression des crimes graves internationaux en République démocratique du Congo. Position commune résultant de l'atelier organisé à Goma*, 8 april 2011.

⁴²⁰ Het *Justice Reform Action Plan* is een gezamenlijk initiatief van de Congolese regering en internationale donoren. Het is opgezet in november 2007 door de *Mixed Justice Commission*. Zie USAID, *Building recovery and reform through democratic governance in the DRC program*, januari 2009.

⁴²¹ Leganet.cd, *Loi organique n° 08/013 du 05 août 2008 portant organisation et fonctionnement du Conseil Supérieur de la Magistrature*.

⁴²² RCN, *RDC: Les débuts difficiles du Conseil supérieur de la magistrature*, 2009 en *La problématique de la garantie de l'indépendance du pouvoir judiciaire par le Conseil supérieur de la magistrature en République démocratique du Congo*, 2009.

⁴²³ UN Security Council, S/2011/20, 17 januari 2011. Zie ook Radio Okapi, *Adoption de la loi qui crée la cour constitutionnelle*, 1 november 2010 en *Cour constitutionnelle : l'Assemblée nationale adopte la proposition de la loi organique*, 15 november 2008.

⁴²⁴ Loi n° 11/002 du 20 janvier 2011 portant révision de certains articles de la Constitution de la République Démocratique du Congo du 18 février 2006.

⁴²⁵ Radio Okapi, *Assemblée nationale: débat sur le projet de loi relatif à la mise en œuvre du statut de Rome*, 5 november 2010.

⁴²⁶ Zowel de PNC, de FARDC als de ANR maken zich hieraan schuldig. Aangehouden burgers worden in sommige gevallen vrijgelaten na het betalen van losgeld. Zie UN Human Rights Council, A/HRC/16/27, 10 januari 2011., p. 6.

Vooral journalisten, mensenrechtenactivisten en actieve aanhangers van politieke partijen liepen het risico zonder wettige reden te worden gearresteerd en zonder verdere aanklacht enige tijd te worden vastgehouden (zie ook paragraaf 3.3.1 en 3.3.2). Vaak wordt illegale detentie of het dreigen ermee gebruikt om mensen te intimideren of geld afhandig te maken.

Arrestaties door de politie worden niet in alle gevallen geregistreerd bij het betreffende politiebureau. Indien registratie plaatsvindt, worden in de regel geen foto's gemaakt of vingerafdrukken afgenomen, aangezien de politiebureaus hier niet op zijn toegerust. Wanneer een persoon, meestal om politieke redenen, door de inlichtingendiensten wordt gearresteerd, wordt dit niet geregistreerd.

Arrestanten worden geregeld gefolterd of mishandeld. In het algemeen hebben MONUSCO, het Rode Kruis en sommige lokale mensenrechtenorganisaties wel toegang tot de reguliere gevangenissen, maar niet tot de detentiefaciliteiten van de veiligheidsdiensten.⁴²⁷

3.3.7 Situatie in gevangenissen

Officiële gevangenissen

Ordonnance n° 344 van 17 september 1965 over het penitentiaire regime regelt het gevangeniswezen in de DRC. Deze regeling bepaalt waar *prisons centrales*, *prisons de district* en *prisons de police* zijn.⁴²⁸

Deze gevangenissen en politiecellen vallen onder de verantwoordelijkheid van het ministerie van Justitie en het ministerie van Defensie en worden meestal als *prisons* aangeduid.

Er zijn in de DRC vrijwel geen militaire gevangenissen, zodat militaire gevangenen en burgers in veel gevallen samen gedetineerd zitten. Op lang niet alle plaatsen waar volgens *Ordonnance n° 344* een *prison* zou moeten zijn, is ook daadwerkelijk een gevangenis aanwezig.

Officieel zou de DRC 230 gevangenissen moeten tellen, maar volgens MONUSCO waren er in 2009 minder dan 90 gevangenissen daadwerkelijk in gebruik.⁴²⁹ Ook de Congolese autoriteiten zouden niet over betrouwbare gegevens beschikken. De detentie unit van MONUSCO werd in 2010 versterkt met ruim 25 buitenlandse deskundigen.⁴³⁰

⁴²⁷ U.S. Department of State, *Country reports on human rights practices 2010* – Democratic Republic of the Congo, 8 april 2011.

⁴²⁸ *Ordonnance n° 344 du 17 septembre 1965 relatif au régime pénitentiaire*, artikel 5. Via <http://www.leganet.cd> (geraadpleegd op 3 mei 2011).

⁴²⁹ U.S. Department of State, *Country reports on human rights practices 2010* – DRC, 8 april 2011.

Cachots

Daarnaast zijn er diverse niet-officiële gevangenis, die meestal worden aangeduid als *cachots*.⁴³¹ Dit zijn detentiefaciliteiten van leger en veiligheidsdiensten, die zijn ingericht in legerbases of in woningen en kantoren. De illegale detentiefaciliteiten van de ANR, meestal kelders onder ANR-kantoren, staan in de volksmond ook wel bekend als ‘*chien méchant*’.⁴³²

In *Ordonnance n° 344* wordt bepaald dat gevangenen voor een periode van maximaal vijftien dagen mogen worden vastgehouden op andere plekken dan die door de *Ordonnance* als gevangenis zijn aangewezen.⁴³³ In de praktijk komt het geregeld voor dat gevangenen daar veel langer worden vastgehouden. Magistraten en advocaten hebben meestal geen toegang tot de niet-officiële detentiefaciliteiten.⁴³⁴ Hoeveel personen in dergelijke *cachots* gevangen zitten is niet bekend.

Gevangenen in voorarrest

Hoewel gevangenen volgens de wet maximaal twee dagen in voorlopige hechtenis mogen blijven, gebeurt het in de praktijk geregeld dat gedetineerden lange tijd vast zitten zonder dat ze worden voorgeleid. In 2010 zat ongeveer 70 procent van de gedetineerden in de Congolese gevangenis in voorarrest.⁴³⁵ Mannen, vrouwen en kinderen worden vaak maanden of zelfs jaren in preventieve detentie gehouden zonder ooit schuldig verklaard te zijn door een rechter. Arrestanten die nog voor de rechter moeten verschijnen, worden niet gescheiden gedetineerd van reeds veroordeelde gevangenen.

Omstandigheden in gevangenis

De situatie in gevangenis in de DRC is slecht. De gevangenis zijn overvol, er is een groot gebrek aan hygiëne en de kans op besmettelijke ziektes, zoals tuberculose, is groot.

⁴³⁰ UN Security Council, S/2011/20, 17 januari 2011.

⁴³¹ Overigens worden politiecellen (die wel onder de officiële detentiefaciliteiten vallen) in sommige gevallen ook aangeduid als *cachots de police*. *Avocats sans Frontières, Etat des lieux de la détention provisoire en République Démocratique du Congo juillet 2006 – avril 2008*, september 2008, p. 11.

⁴³² Letterlijk: ‘valse hond’.

⁴³³ *Ordonnance n° 344 du 17 septembre 1965 relatif au régime pénitentiaire*, artikel 8. Via <http://www.leganet.cd> (geraadpleegd op 16 mei 2011).

⁴³⁴ UN Human Rights Council, *Report of the High Commissioner on the situation of human rights and the activities of her Office in the Democratic Republic of the Congo (A/HRC/10/58)* (Advanced unedited version), 1 maart 2009, p. 19.

⁴³⁵ U.S. Department of State, *Country reports on human rights practices 2010 – DRC*, 8 april 2011.

In gevangenissen worden mannen, vrouwen en minderjarige gedetineerden op een enkele uitzondering na niet van elkaar gescheiden. Hierdoor is de kans op misbruik van vrouwen en kinderen groot.⁴³⁶

Veel gebouwen van penitentiaire inrichtingen zijn vervallen en beschikken niet over sanitaire en medische voorzieningen. Gevangenissen krijgen niet of nauwelijks budget van de overheid om de gedetineerden te voeden. Hierdoor zijn de meeste gevangenen voor voedsel volledig aangewezen op hun familieleden. Sommige gedetineerden zijn door gebrek aan voedsel gestorven.⁴³⁷ Daarom is het Rode Kruis in 2009 begonnen met een voedselprogramma voor 2.500 gedetineerden in zes gevangenissen: Mbuji Mayi, Bunia, Kisangani, CPRK (ook wel Makala genoemd, de centrale gevangenis in Kinshasa), Mbanza Ngungu en Matadi. Het Rode Kruis deelt het voedsel rechtstreeks uit, soms installeert het een ‘eigen’ keuken in een gevangenis.

In de CPRK zitten 5.000 gevangenen, waarvan 400 worden gevoed door het Rode Kruis. Die zijn van tevoren door het Rode Kruis gescreend.

Om problemen tussen gedetineerden onderling te voorkomen worden de gedetineerden die in het voedselprogramma zitten in speciale paviljoens ondergebracht. Het ministerie van Justitie heeft het budget in 2011 wel iets verhoogd. Dat komt bijvoorbeeld ten goede aan de hoeveelheid voedsel per gedetineerde. Ook de provinciale autoriteiten hebben meer voedsel ter beschikking gesteld. Het Rode Kruis heeft daardoor minder voedsel gegeven aan de gedetineerden in Makala.

In conflictgebieden kunnen familieleden de gedetineerden vanwege de veiligheidssituatie vaak lange tijd niet bezoeken. Als familie wel op bezoek kan komen, moet die soms gevangenvaarders omkopen om eten te mogen brengen.⁴³⁸ Het gevolg van deze situatie is dat (vooral) in deze gebieden veel gevangenen sterven aan ondervoeding of gebrek aan medische zorg.⁴³⁹

In de *cachots*, de niet-officiële detentiefaciliteiten van de veiligheids- en inlichtingendiensten, is de situatie vermoedelijk nog slechter dan in de *prisons*. Volgens sommige bronnen is in de *cachots* geregeld sprake van marteling.⁴⁴⁰

⁴³⁶ Ibid.

⁴³⁷ Radio Okapi, *Bandundu: trois détenus meurent à Bulungu en trois semaines*, 16 juli 2010.

⁴³⁸ U.S. Department of State, *Country reports on human rights practices 2010 – DRC*, 8 april 2011.

⁴³⁹ UN Human Rights Council, A/HRC/14/24/Add.3, 14 juni 2010, p. 19 e.v. Zie ook Radio Okapi, *Les conditions de détention déplorables dans les prisons de la RDC*, 5 juli 2010.

⁴⁴⁰ U.S. Department of State, *Country reports on human rights practices 2010 – DRC*, 8 april 2011. Zie ook Radio Okapi, *Kikwit: des détenus torturent d'autres détenus à la prison urbaine*, 7 februari 2011.

De *cachots* kunnen in veel gevallen niet worden bezocht door MONUSCO of het Rode Kruis.

Op 4 april 2010 nam de *Sénat* een wetsvoorstel⁴⁴¹ aan waarin foltering wordt aangemerkt als een zelfstandig strafbaar feit dat streng gestraft wordt bij wet.⁴⁴² Op 23 juni 2010 vaardigde de Advocaat-generaal van het Hoog Militair Gerechtshof verordeningen uit die zien op foltering⁴⁴³ en het overlijden in detentie⁴⁴⁴.⁴⁴⁵ In deze verordeningen is bepaald dat het gerechtelijk personeel strenger moet controleren in detentiecentra om gevallen van foltering en overlijden in detentie te kunnen constateren. Tevens dient hierover maandelijks te worden gerapporteerd.⁴⁴⁶

Vanwege de bijzonder slechte staat van de gevangenen in de DRC zijn ontsnappingen aan de orde van de dag. Deze situatie wordt versterkt door het feit dat het overgrote deel van het gevangenispersoneel niet of nauwelijks betaald wordt en daardoor gemakkelijk omkoopbaar is.⁴⁴⁷ In de tweede helft van 2010 vonden veel ontsnappingen plaats waarbij geweld werd gebruikt, sommige met medewerking van het gevangenispersoneel. Zo ontsnapten tussen 9 en 13 oktober 2010 27 gedetineerden –onder wie verscheidene militairen en een voormalige Mai-Mai leider, die waren veroordeeld tot onder meer de doodstraf en levenslange gevangenisstraf- uit de gevangenis van Osio in de provincie Orientale.⁴⁴⁸ Door deze haast systematische ontsnappingen worden de toch al geringe successen in de strijd tegen de straffeloosheid geregeld teniet gedaan.

3.3.8 Mishandeling en foltering

Foltering is in de DRC zowel volgens de grondwet als volgens het Wetboek van Strafrecht verboden.⁴⁴⁹

Op 5 mei 2011 is een wetsvoorstel aangenomen waarin foltering strafbaar wordt gesteld.⁴⁵⁰ Mishandeling en foltering komen (nog steeds) op grote schaal voor.⁴⁵¹

⁴⁴¹ Proposition de loi sur la pénalisation de la torture.

⁴⁴² UN Human Rights Council, A/HRC/16/27, 10 januari 2011.

⁴⁴³ Directive n°AG/0793/10 sur la torture.

⁴⁴⁴ Directive n°AG/0794/10 sur le décès en détention.

⁴⁴⁵ UN Human Rights Council, A/HRC/16/27, 10 januari 2011.

⁴⁴⁶ Echter, in 2010 is er nog geen enkel rapport overgelegd. Zie UN Human Rights Council, A/HRC/16/27, 10 januari 2011.

⁴⁴⁷ Zie bijvoorbeeld Radio Okapi, *Beni: la société civile se plaint des évasions récurrentes à la prison de Kangbayi*, 12 mei 2011.

⁴⁴⁸ UN Human Rights Council, A/HRC/16/27, p.8, 10 januari 2011.

⁴⁴⁹ Constitution, artikel 61. Code pénal, artikel 67.

⁴⁵⁰ Radio Okapi, *L'Assemblée nationale vote la loi sur la criminalisation de la torture*, 6 mei 2011.

Het leger, de politie en de veiligheidsdiensten, waaronder de ANR en de Republikeinse Garde, maakten zich in de verslagperiode schuldig aan foltering. Daarnaast komt mishandeling op grote schaal voor. Politieke tegenstanders en journalisten worden geregeld enkele dagen opgesloten in politiecellen. Ze worden daarbij soms gefolterd om ze te intimideren.⁴⁵² Foltering zou in de *prisons*, de officiële gevangenissen, niet of nauwelijks voorkomen, hoewel binnen de gevangenissen wel geregeld sprake is van geweld tussen de gedetineerden. In de *cachots*, de niet-officiële gevangenissen, komt foltering wel voor. Ook gewone burgers lopen het risico willekeurig door politieagenten opgepakt en vervolgens mishandeld te worden. Op deze manier proberen politieagenten de arrestant of zijn familieleden door middel van afpersing geld afhandig te maken.⁴⁵³

Het Congolese leger, de politie en rebelligroeperingen maakten zich gedurende de verslagperiode verder op grote schaal schuldig aan seksueel geweld, vooral jegens vrouwen en meisjes. Zie paragraaf 3.4.1 voor meer informatie. Volgens *Médecins sans Frontières* (MSF)⁴⁵⁴ zouden ook nog steeds mannen slachtoffer zijn van seksueel geweld.

Vanwege het grote taboe dat in de DRC op homoseksuele contacten ligt (zie ook paragraaf 3.4.3), durven mannen er in de meeste gevallen niet voor uit te komen dat ze verkracht zijn. De schaamte is zo groot dat mannelijke slachtoffers zich alleen bij een kliniek melden als ze levensbedreigende gezondheidsproblemen hebben als gevolg van de verkrachting.⁴⁵⁵

3.3.9 Verdwijningen en ontvoeringen

Tijdens de verslagperiode vonden politiek gemotiveerde verdwijningen plaats, waarvoor het leger en veiligheidsdiensten verantwoordelijk waren.

Ook de milities die actief zijn in het oosten van de DRC maakten zich schuldig aan de ontvoering van burgers, met het oog op dwangarbeid, rekrutering of verkrachting.⁴⁵⁶

⁴⁵¹ U.S. Department of State, *Country reports on human rights practices 2010 – DRC*, 8 april 2011. Radio Okapi, *Lutte contre la torture en RDC*, 15 april 2011.

⁴⁵² U.S. Department of State, *Country reports on human rights practices 2010 – DRC*, 8 april 2011.

⁴⁵³ U.S. Department of State, *Country reports on human rights practices 2009 – DRC*, 11 maart 2010.

⁴⁵⁴ IRIN, DRC: *Mass rapes escalate in Fizi, South Kivu*, 28 februari 2011.

⁴⁵⁵ The New York Times, *New symbol of unhealed Congo: male rape victims*, 5 augustus 2009. Der Spiegel, *Kongo: Doppelte Demütigung*, augustus 2009.

⁴⁵⁶ UN Secretary-General, S/2010/164, 30 maart 2010, p. 15. U.S. Department of State, *Country reports on human rights practices 2009 – DRC*, 11 maart 2010.

3.3.10 Buitengerechtelijke executies en moorden

In de verslagperiode maakte het Congolese regeringsleger zich, vooral in het oosten, schuldig aan buitengerechtelijke executies en moord. De vele gewapende groeperingen in de DRC maakten zich eveneens op grote schaal schuldig aan moord. In vrijwel geen van de gevallen werden de daders vervolgd.⁴⁵⁷

Sinds het begin van de militaire operaties in het noorden en oosten van de DRC was sprake van een sterke stijging van het aantal moorden op burgers. In 2009 werden volgens de internationale mensenrechtenorganisatie *Human Rights Watch* 2.500 burgers vermoord en werden 7.000 vrouwen en meisjes verkracht.⁴⁵⁸ Hoewel in het oosten van de DRC de gewapende groepen (in het bijzonder de FDLR) verantwoordelijk waren voor de grootste aantallen moorden, maakte het Congolese leger zich ook veelvuldig schuldig aan moord op burgers.

Volgens MONUSCO heeft de snelle integratie van 20.000 leden van voormalige gewapende groepen –van wie sommigen in het verleden ernstige mensenrechtenschendingen hadden begaan– de in de FARDC reeds bestaande problemen van gebrek aan discipline en misdrijven tegen de burgerbevolking nog verergerd.⁴⁵⁹ Buiten de moorden die gepleegd worden in het kader van militaire operaties, maakten slecht betaalde FARDC-soldaten zich bovendien geregeld schuldig aan moord wanneer zij voedsel probeerden te stelen van de lokale bevolking of wanneer zij burgers dwongen geplunderde goederen te dragen.⁴⁶⁰

3.3.11 Doodstraf

Hoewel de doodstraf in de Congolese grondwet niet genoemd wordt, staat hij nog wel in het Wetboek van Strafrecht. Op de uitvoering van de doodstraf staat al lange tijd een de facto moratorium. Zolang het Wetboek van Strafrecht niet is aangepast, kan de doodstraf nog wel worden opgelegd en dit gebeurt ook.⁴⁶¹

Tenuitvoerlegging van doodsvonnissen heeft voor zover bekend echter sinds 2002 niet plaatsgevonden. Het wetsvoorstel met betrekking tot de afschaffing van de doodstraf werd door het parlement in november 2010 niet ontvankelijk verklaard.⁴⁶²

⁴⁵⁷ U.S. Department of State, *Country reports on human rights practices 2010 – DRC*, 8 april 2011.

⁴⁵⁸ Human Rights Watch, *World Report 2010*, p. 98.

⁴⁵⁹ U.S. Department of State, *Country reports on human rights practices 2010 – DRC*, 8 april 2011.

⁴⁶⁰ Radio Okapi, *RD Congo/Masisi : les militaires imposent des travaux forcés aux populations*, 6 december 2010.

⁴⁶¹ Ook de *Cours militaires opérationnelles* (CMO), de tijdelijke militaire tribunalen in de conflictgebieden (zie paragraaf 3.3.5) hebben verschillende doodsvonnissen opgelegd.

⁴⁶² ACP, *L'Assemblée nationale déclare irrecevable la proposition de loi sur l'abolition de la peine de mort*, 26 november 2010.

3.4 Positie van specifieke groepen

3.4.1 Vrouwen en meisjes

Vrouwen nemen in de DRC een ondergeschikte positie in. Discriminatie van vrouwen is wijdverbreid en ze hebben meestal geen toegang tot besluitvorming, adequate gezondheidszorg, onderwijs, schoon water, sanitaire voorzieningen en rechtsmiddelen. De algemene positie van de vrouw bleef in de verslagperiode onverminderd slecht.

In de inleiding van de Congolese grondwet wordt expliciet verwezen naar het Verdrag inzake de uitbanning van alle vormen van discriminatie van vrouwen. Bovendien verbindt de staat zich in de grondwet aan een gelijke vertegenwoordiging van mannen en vrouwen in staatsinstellingen.⁴⁶³ Desondanks hebben slechts 42 vrouwen zitting in de Nationale Vergadering (8,4%) en zijn er maar vijf vrouwelijke senatoren (4,6%).⁴⁶⁴ Slechts vijf van de 44 bewindspersonen in het kabinet van premier Muzito zijn vrouwen.

In de grondwet bindt de overheid zich tevens aan het bestrijden van alle vormen van geweld tegen vrouwen, zowel in de publieke- als in de privésfeer.⁴⁶⁵ In de DRC zijn diverse Ngo's actief op het gebied van vrouwenrechten en de verbetering van de positie van de vrouw. In april 2011 werd een wetsvoorstel voor gelijke behandeling van man en vrouw door het parlement in behandeling genomen.⁴⁶⁶

Wetgeving ten aanzien van seksueel geweld

De grondwet bepaalt dat de overheid toeziet op de uitbanning van seksueel geweld tegen vrouwen, in het bijzonder als dit gebruikt wordt als wapen gericht op destabilisering of ontwrichting van het gezin. Dergelijke vormen van seksueel geweld worden in de grondwet aangemerkt als een misdaad tegen de menselijkheid.⁴⁶⁷ Daarnaast gelden in aanvulling op het Wetboek van Strafrecht en het Wetboek van Strafvordering twee specifieke wetten op het gebied van seksueel geweld.⁴⁶⁸ Daarin staat onder andere dat de politie ieder geval van seksueel misbruik binnen 24 uur dient te melden bij de openbare of militaire aanklager. Het politieonderzoek moet binnen een maand na het indienen van de aanklacht zijn afgerond en binnen drie maanden dient er een gerechtelijke uitspraak te zijn.

⁴⁶³ Constitution, préambule en artikel 14.

⁴⁶⁴ Inter-Parliamentary Union, *Women in parliaments*, <http://www.ipu.org> (geraadpleegd op 16 mei 2011).

⁴⁶⁵ Constitution, *Préambule* en artikel 14.

⁴⁶⁶ Radio Okapi, *Assemblée nationale: le projet de loi sur la parité jugé recevable*, 12 april 2011.

⁴⁶⁷ Constitution, artikel 15.

⁴⁶⁸ Cabinet du Président de la République, *Journal Officiel de la République Démocratique du Congo*, 1 augustus 2006, *Loi n° 06/018 du 20 juillet 2006 modifiant et complétant le Décret du 30 janvier 1940 portant Code pénal congolais*, artikel 170.

Bovendien verbiedt de wet onderhandse compensatieregelingen (*amendes transactionnelles*) als alternatief voor de bestraffing van de dader.⁴⁶⁹

Op verkrachting staan gevangenisstraffen van vijf tot twintig jaar in combinatie met een boete van minimaal 100.000 Congolese francs. De strafmaat kan in een aantal gevallen verdubbeld worden, bijvoorbeeld bij verkrachting in het openbaar of onder bedreiging van een wapen, wanneer de dader een ambtenaar is of in het geval van incest. Indien het slachtoffer ten gevolge van de verkrachting of aanranding van de eerbaarheid komt te overlijden is de (minimum)straf levenslang.⁴⁷⁰

Het iemand opzettelijk met een ongeneeslijke seksueel overdraagbare aandoening besmetten wordt bestraft met een levenslange gevangenisstraf en een boete van 200.000 Congolese francs.⁴⁷¹

Seksueel geweld

In het gehele land komt seksueel geweld tegen vrouwen en meisjes op grote schaal voor. In oorlogsgebieden zijn de gevallen van seksueel geweld het talrijkst en wordt verkrachting vaak gebruikt als wapen in het conflict.⁴⁷²

Ten opzichte van de vorige verslagperiode was er nog altijd sprake van grootschalig seksueel geweld, zowel in de gebieden die door de FDLR en de LRA gecontroleerd werden als in de gebieden waar FARDC-troepen waren gestationeerd (Orientale en de Kivu-provincies).⁴⁷³ In de gebieden waar militaire operaties werden uitgevoerd, ging het seksueel geweld nog steeds gepaard met verminking, marteling en extreem geweld.⁴⁷⁴ Vrouwen in Kitchanga verklaarden dat ze niet meer zonder begeleiding naar hun akker konden gaan: ze zouden worden gedood en hun geslachtsorganen ernstig verminkt.⁴⁷⁵ Volgens Margot Wallström⁴⁷⁶ kunnen vrouwen er niet voor kiezen thuis te blijven.

⁴⁶⁹ Cabinet du Président de la République, *Journal Officiel de la République Démocratique du Congo*, 1 augustus 2006, *Loi n° 06/019 du 20 juillet 2006 modifiant et complétant le Décret du 06 août 1959 portant Code de Procédure Pénale Congolais*.

⁴⁷⁰ Cabinet du Président de la République, *Journal Officiel de la République Démocratique du Congo*, 1 augustus 2006, *Loi n° 06/018 du 20 juillet 2006 modifiant et complétant le Décret du 30 janvier 1940 portant Code pénal congolais*, artikel 171 en 171 bis.

⁴⁷¹ Cabinet du Président de la République, *Journal Officiel de la République Démocratique du Congo*, 1 augustus 2006, *Loi n° 06/018 du 20 juillet 2006 modifiant et complétant le Décret du 30 janvier 1940 portant Code pénal congolais*, artikel 174i.

⁴⁷² IRIN, *DRC: Mass rapes escalate in Fizi, South Kivu*, 28 februari 2011.

⁴⁷³ Rapport van Human Rights Watch 'Always on the Run', 14 september 2010. Zie ook Oxfam, *Women and children first: on the frontline of war in the Kivus*, juni 2010.

⁴⁷⁴ UN Human Rights Council, A/HRC/13/63, p.10 e.v., 8 maart 2010.

⁴⁷⁵ Radio Okapi, *Nord-Kivu: Roger Meece évalue la situation sécuritaire à Kitchanga*, 1 november 2011.

⁴⁷⁶ U.N.'s first Special Representative on Sexual Violence in Conflict.

Ze moeten wel water en brandhout voor hun gezin halen, ook als ze weten dat er een gewapende groepering in de buurt is. Zelfs de *UN Peacekeepers* zouden zich schuldig maken aan verkrachtingen.⁴⁷⁷ Alleen al op het grondgebied van Walikale in Noord-Kivu zouden in 2010 meer dan duizend vrouwen en jonge meisjes zijn verkracht.⁴⁷⁸

Hoewel de daders van seksueel geweld in de DRC vooral soldaten van de FARDC, politieagenten en strijders van overgebleven rebellenbewegingen zijn, wordt een steeds groter deel van het seksueel geweld, zowel in de conflictgebieden als in andere delen van het land, gepleegd door burgers. Redenen hiervoor zijn onder andere de hoge mate van straffeloosheid en de grote aantallen gedemobiliseerde soldaten die teruggekeerd zijn naar het burgerbestaan.⁴⁷⁹ Door middel van opleidingen en bewustwordingscampagnes wordt geprobeerd het seksuele geweld in te dammen.⁴⁸⁰

Buiten de conflictgebieden komen verkrachtingen (ook binnen het huwelijk) eveneens veelvuldig voor.⁴⁸¹ Volgens UNFPA vonden landelijk in 2009 17.500 gevallen van seksueel geweld plaats.⁴⁸² Volgens deze organisatie werden in 2009 in de Kivu-provincies 8.000 vrouwen en meisjes verkracht.⁴⁸³

Het lijkt onmogelijk betrouwbare schattingen te geven van het aantal verkrachtingen in de DRC, omdat het overgrote deel niet gemeld wordt.⁴⁸⁴

Een Amerikaans onderzoek bracht aan het licht dat elk uur 48 vrouwen in de DRC worden verkracht, oftewel ruim 400.000 per jaar. Volgens dit onderzoek zou het aantal verkrachtingen daarmee 26 keer zo hoog zijn als eerdere schattingen van de

⁴⁷⁷ AlertNet, *End impunity for U.N. peacekeepers who rape and abuse*, 14 april 2011.

⁴⁷⁸ L'Observateur, *Roger Meece réaffirme la volonté de la Monusco de neutraliser les FDLR*, 10 maart 2011. Zie ook UN Security Council, S/2011/20, 17 januari 2011.

⁴⁷⁹ UN Human Rights Council, *Combined report of seven thematic special procedures on technical assistance to the Government of the Democratic Republic of the Congo and urgent examination of the situation in the east of the country* (A/HRC/10/59), 5 maart 2009, p. 13.

Human Rights Watch, *Les soldats violent, les commandants ferment les yeux. Violences sexuelles et réforme militaire en République démocratique du Congo*, juli 2009, p. 16.

⁴⁸⁰ Radio Okapi, *Kinshasa: les FARDC en formation sur le programme de réduction des violences sexuelles*, 19 april 2011.

⁴⁸¹ Harvard Humanitarian Initiative, *Now the world is without me, an investigation of sexual violence in eastern Democratic Republic of Congo*, april 2010.

⁴⁸² Refugee International, *DR Congo, Emergency response to sexual violence still essential*, 28 juni 2010.

⁴⁸³ UN News Centre, *Conflict-related rape the focus of UN official's visit to DR Congo*, 14 april 2010.

⁴⁸⁴ Human Rights Watch, *Les soldats violent, les commandants ferment les yeux. Violences sexuelles et réforme militaire en République démocratique du Congo*, juli 2009, p. 14. All Party Parliamentary Group on the Great Lakes Region of Africa, *Justice, impunity, and sexual violence in Eastern Democratic Republic of Congo*, November 2008, p. 13.

VN, die uitkwamen op 16.000 verkrachtingen per jaar. Margot Wallström zei dat de cijfers uit het onderzoek hoger zijn dan die van de VN, omdat hierin alle vormen van seksueel geweld zijn meegeteld, inclusief huiselijk geweld.⁴⁸⁵

Gevolgen van seksueel geweld

Seks en seksualiteit vormen in de DRC een taboe, hoewel er de laatste jaren meer over wordt gepraat. Een verkrachte vrouw krijgt van haar echtgenoot in veel gevallen het verwijt dat ze het seksueel geweld zelf heeft uitgelokt of dat ze zich niet verzet heeft. Een vrouw die het slachtoffer is geworden van seksueel geweld loopt grote kans door haar echtgenoot en de gemeenschap te worden verstoten. Van meisjes die slachtoffer zijn geworden van verkrachting zegt men vaak dat ze ‘onhewbaar’ zijn en dus ‘waardeloos’.⁴⁸⁶

Indien een vrouw of meisje als gevolg van een verkrachting zwanger raakt, is het sociale stigma nog groter, zowel voor de moeder als voor het kind.⁴⁸⁷

De verkrachtingen vinden vaak op wrede en vernederende wijze plaats.⁴⁸⁸ Door extreem seksueel geweld – groepsverkrachtingen, verminking en het inbrengen van voorwerpen in de geslachtsdelen van het slachtoffer – lijden veel vrouwen en vooral jonge meisjes die zijn verkracht aan vesico-vaginale fistels, waardoor zij incontinent worden.⁴⁸⁹ Deze slachtoffers vinden lang niet altijd de medische en psychosociale zorg die zij nodig hebben. Dit geldt ook voor het toenemend aantal vrouwen dat als gevolg van seksueel geweld aan hiv/aids of andere seksueel overdraagbare aandoeningen lijdt.⁴⁹⁰ Abortus is verboden in de DRC. Sommige vrouwen laten zich illegaal aborteren of proberen zelf een abortus op te wekken met traditionele middelen, met alle gezondheidsrisico’s van dien.⁴⁹¹

Bescherming tegen seksueel geweld

Het is voor de meeste vrouwen in de DRC moeilijk bescherming in te roepen tegen seksueel geweld. In theorie is het weliswaar mogelijk om aangifte te doen van

⁴⁸⁵ The Guardian, *Forty-eight women raped every hour in Congo, study finds*, 12 mei 2011. Zie ook Reuters, *400,000-plus women raped in Congo yearly: study*, 11 mei 2011.

⁴⁸⁶ Human Rights Watch, *Les soldats violent, les commandants ferment les yeux. Violences sexuelles et réforme militaire en République démocratique du Congo*, juli 2009, pp. 16-17.

⁴⁸⁷ Zie bijvoorbeeld IWPR, *Children born of rape face dismal future*, 22 december 2009.

⁴⁸⁸ UN Human Rights Council, A/HRC/14/24/Add.3, 14 juni 2010, p. 16.

⁴⁸⁹ UNFPA, *Legacy of war: An Epidemic of Sexual Violence in DRC*, 26 november 2008.

⁴⁹⁰ Human Rights Watch, *Les soldats violent, les commandants ferment les yeux. Violences sexuelles et réforme militaire en République démocratique du Congo*, juli 2009, pp. 16-17.
Women’s refugee Commission, *Refugee girls. The invisible faces of war*, juni 2009, pp. 20-21.
Amnesty International, *No end to war on women and children – North Kivu, DRC*, 17 september 2008, p. 7.

⁴⁹¹ Médecins du Monde, « *La rue, c’est la chance ?* » : *Enquêtes sur l’exploitation et les violences sexuelles des jeunes filles des rues de Kinshasa*, 8 maart 2009, p. 4.

verkrachting, maar in de praktijk zien de meeste vrouwen hier van af, vanwege het sociale stigma en het gebrek aan vertrouwen in de rechtsgang.⁴⁹² Bovendien zijn politieagenten, vooral op het platteland, vaak slecht op de hoogte van de wetgeving ten aanzien van seksueel geweld.⁴⁹³ Verder lopen vrouwen die aangifte doen van seksueel geweld het risico zelf bestraft te worden, vooral wanneer de dader van het seksueel geweld invloedrijk is.⁴⁹⁴ Het komt ook geregeld voor dat vrouwen worden bedreigd door de dader of zijn entourage. Tegen deze bedreigingen kunnen de Congolese autoriteiten geen bescherming bieden. Ook slachtoffers van seksueel geweld binnen het huwelijk doen in de praktijk vrijwel nooit aangifte.

Wanneer een slachtoffer besluit zich tot de autoriteiten te wenden, is het nog maar de vraag of haar zaak in behandeling zal worden genomen.⁴⁹⁵ Politieagenten vragen het slachtoffer bijna altijd een financiële bijdrage voor de uitvoering van het onderzoek. Zonder de betaling van steekpenningen aan de ambtenaren van de rechtbank, wordt een gerechtelijke procedure vrijwel nooit in gang gezet. Indien een dader voor de rechter moet verschijnen, gebeurt het geregeld dat hij – in strijd met de wet – op borgtocht wordt vrijgelaten.⁴⁹⁶ Het komt geregeld voor dat politiecommandanten, legerofficieren en rechters de familie van slachtoffers aanraden buiten de rechtbank om volgens het gewoonterecht schikkingen⁴⁹⁷ te treffen met de daders.⁴⁹⁸

Hoewel aangiftes van seksueel geweld nog lang niet altijd leiden tot een veroordeling, leek in de verslagperiode sprake te zijn van een groter aantal onderzoeken naar en veroordelingen van daders van seksueel geweld,⁴⁹⁹ wat zou kunnen duiden op een afname van de straffeloosheid op dit gebied.

Hoewel er inmiddels verscheidene militairen voor verkrachting zijn veroordeeld zijn er nog steeds weinig hoge officieren gearresteerd of veroordeeld in verband

⁴⁹² U.S. Department of State, *Country reports on human rights practices 2009 – DRC*, 11 maart 2010.

⁴⁹³ De grote aandacht die de internationale gemeenschap en NGO's hebben besteed aan onder meer het scholen van politieagenten, zou ertoe hebben bijgedragen dat in stadscentra de meeste politieagenten op de hoogte zijn van de wetgeving met betrekking tot seksueel geweld. Corruptie onder politieagenten blijft desondanks een veelvoorkomend fenomeen.

⁴⁹⁴ Zie bijvoorbeeld OCHA, *Bulletin d'information humanitaire Province du Katanga*, 12 augustus 2009.

⁴⁹⁵ Zie bijvoorbeeld Radio Okapi, *Kamina: la population dénonce l'impunité des auteurs des violences sexuelles*, 27 mei 2010.

⁴⁹⁶ UN Human Rights Council, *Report of the Special Rapporteur on violence against women, its causes and consequences, Yakin Ertürk (A/HRC/7/6/Add. 4)*, 28 februari 2008, p. 17.

⁴⁹⁷ de zogenaamde *amendes transactionnelles* die bij wet verboden zijn.

⁴⁹⁸ UN Secretary General, S/2009/335, 30 juni 2009, p. 10. All Party Parliamentary Group on the Great Lakes Region of Africa, *Justice, impunity, and sexual violence in Eastern Democratic Republic of Congo*, November 2008, p. 23.

⁴⁹⁹ UN Human Rights Council, A/HRC/16/68, 9 maart 2011, p. 5.

met deze misdrijven. In mei 2009 overhandigden leden van de VN Veiligheidsraad tijdens een missie in de DRC een lijst aan de Congolese overheid van vijf hoge officieren, onder wie generaal Jérôme Kakwavu, die verantwoordelijk zouden zijn voor verkrachting.

Drie van de vijf officieren zitten in voorarrest in de gevangenis van Makala, de vierde officier leidt een bataljon in de provincie Equateur⁵⁰⁰, de vijfde officier is nog voortvluchtig.⁵⁰¹ Het proces tegen Kakwavu is op 25 maart 2011 in Kinshasa begonnen.⁵⁰²

Ondanks het *zero tolerance*-beleid ten aanzien van daders van seksueel geweld dat president Kabila aankondigde in juli 2010, twijfelen veel mensenrechtenorganisaties of er voldoende politieke wil is om de schendingen daadwerkelijk aan te pakken. Hoewel ook in andere *high profile* zaken uitgebreide dossiers zijn aangelegd, is geen van deze zaken (nog) voor de rechter gebracht.⁵⁰³ Er zou bijvoorbeeld nog steeds geen vooruitgang zitten in de zaak van kolonel Innocent Zimurinda⁵⁰⁴, die verantwoordelijk wordt gehouden voor massamoorden en verkrachtingen in Shali, Kiwanja en Bohamba.⁵⁰⁵

Er worden steeds strengere straffen uitgedeeld. Zo veroordeelde de militaire rechtbank in Uvira vijf soldaten van de FARDC, die op 8 augustus 2009 zeven vrouwen in Mulenge hadden verkracht, tot levenslange gevangenisstraf en het betalen van schadevergoeding.⁵⁰⁶

De militaire rechtbank in Baraka veroordeelde op 21 februari 2011 de militairen die betrokken waren geweest bij de verkrachting van 50 vrouwen in Fizi, Zuid-Kivu, tot gevangenisstraffen van 10 tot 20 jaar.⁵⁰⁷

De militaire rechtbank in Bukavu veroordeelde op 9 maart 2011 een luitenant-kolonel, een majoor en een kapitein, die betrokken waren geweest bij ondermeer plundering en de verkrachting van 20 vrouwen in Katasomwa, Zuid-Kivu, tot

⁵⁰⁰ De Chef-staf van de FARDC heeft om zijn uitlevering gevraagd, maar hieraan is geen gehoor gegeven.

⁵⁰¹ UN Human Rights Council, A/HRC/16/27, p.18, 10 januari 2011.

⁵⁰² Radio Okapi, *Crime de guerre: le général Kakwavu comparait devant la haute cour militaire à Kinshasa*, 26 maart 2011.

⁵⁰³ Zie ook Human Rights Watch, *Tackling Impunity in Congo: Meaningful Follow-up to the UN Mapping Report*, 1 oktober 2010.

⁵⁰⁴ Zimurinda is de rechterhand van generaal Bosco Ntaganda.

⁵⁰⁵ Radio Okapi, *Human Rights Watch porte plainte contre un officier des FARDC pour de graves abus des droits humains*, 5 maart 2010.

⁵⁰⁶ UN Human Rights Council, A/HRC/16/27, p.9, 10 januari 2011.

⁵⁰⁷ De hoogste militair, kolonel Kibibi, werd veroordeeld tot 20 jaar. Radio Okapi, *Viols des femmes à Fizi, 10 à 20 ans de servitude pénale contre 9 accusés*, 22 februari 2011.

gevangenisstraffen van 15 jaar. Tevens werden zij veroordeeld tot betaling van schadevergoeding. Acht overige hierbij betrokken militairen werden bij verstek veroordeeld tot levenslang.⁵⁰⁸ De snelle berechting in deze zaken wordt beschouwd als een lichtpunt.⁵⁰⁹

De bescherming van getuigen en slachtoffers liet te wensen over. Zo werden bedreigingen geuit tegen de tientallen vrouwen die in Walikale waren verkracht en meewerkten met de militaire justitie.

De Verenigde Naties, internationale Ngo's en hun lokale partnerorganisaties steunen centra waar vrouwen die het slachtoffer zijn geworden van seksueel geweld kunnen worden opgevangen en waar ze begeleid kunnen worden bij het doen van hun aangifte. Zo heeft de Congolese NGO LIZADEEL in verschillende steden in de DRC kleine centra waar slachtoffers van seksueel geweld worden opgevangen en begeleid naar medische voorzieningen. Bovendien helpt LIZADEEL de slachtoffers bij het doen van aangifte en ondersteunt de organisatie de slachtoffers in de verdere juridische procedure. Omdat de centra zich meestal in de steden bevinden, terwijl het grootste deel van de slachtoffers op het platteland woont, hebben lang niet alle slachtoffers van seksueel geweld toegang tot medische, psychische en juridische hulp.

Positie van weduwen en andere alleenstaande vrouwen

Hoewel de *Code de la Famille* weduwen zou moeten beschermen, hebben ze in de praktijk een kwetsbare positie in de Congolese samenleving. Vaak worden deze vrouwen door de schoonfamilie verantwoordelijk gehouden voor de dood van hun echtgenoot en daarom gestraft. Na het overlijden van de echtgenoot, komt het geregeld voor dat een weduwe wordt beschuldigd van hekserij, wordt mishandeld of wordt weggejaagd, al dan niet met haar kinderen. Bovendien gaan alle gezamenlijke bezittingen naar de familie van de overleden man. Daar in de praktijk zelden testamenten worden opgemaakt, slagen weduwen er vaak niet in om aanspraak te maken op een deel van de erfenis van hun overleden echtgenoot.

Wanneer een vrouw door haar echtgenoot wordt verlaten, wordt ze doorgaans opgevangen door haar familie. Indien dit niet mogelijk is, bijvoorbeeld wanneer haar familie elders woont, is de positie van de vrouw kwetsbaar. De kans is groot dat ze dan op straat terechtkomt, vrijwel altijd met haar kinderen. Vrouwen die geen opleiding en baan hebben en daardoor moeilijk in hun levensonderhoud kunnen voorzien, lopen een grote kans het slachtoffer te worden van misbruik.

⁵⁰⁸ Radio Okapi, *Bukavu: trois officiers des FARDC écopent de 15 ans de prison pour viols et crimes contre l'humanité*, 9 maart 2011.

⁵⁰⁹ UN Human Rights Council, A/HRC/16/27, p.5, 9 maart 2011.

Vaak worden ze als prostituee gezien, zeker als ze eerder het slachtoffer zijn geworden van verkrachting. Er zijn van overheidswege geen voorzieningen voor alleenstaande vrouwen.

Genitale verminking

Genitale verminking (FGM) komt in de DRC op zeer kleine schaal voor. De Baluba in Kasai en de Ngbaka in het noorden van Equateur zouden nog een vorm van genitale verminking toepassen, maar de praktijk is aan het uitsterven. Genitale verminking is in de DRC strafbaar. Op het plegen ervan staat een gevangenisstraf van twee tot vijf jaar en een geldboete van 200.000 Congolese francs.

Als een vrouw als gevolg van de verminking komt te overlijden, kan de persoon die de verminking heeft toegebracht een levenslange gevangenisstraf krijgen.⁵¹⁰

3.4.2 Etnische groepen

De bevolking van de DRC bestaat uit een groot aantal etnische groepen die elk een minderheid vormen. Volgens de Congolese grondwet heeft de staat de verplichting de vreedzame en harmonieuze co-existentie van etnische groepen te verzekeren en te bevorderen. Ook dient de staat minderheden te beschermen.⁵¹¹ Hoewel leden van verschillende etnische groepen in de meeste gevallen goed met elkaar omgaan in het dagelijks verkeer, zijn zij zich wel bewust van hun etnische afkomst als onderdeel van hun identiteit. Etniciteit is echter, zoals in veel landen, een emotioneel beladen concept dat eenvoudig door politici gebruikt kan worden om mensen te mobiliseren en – indien dit de (lokale of nationale) machthebbers goed uitkomt – tegen elkaar op te zetten.⁵¹² Vooral in de conflictgebieden, de Kivu-provincies en Ituri, hebben dergelijke etnische spanningen geregeld plaatsgehad.⁵¹³

Verschillende bronnen stellen dat, hoewel de oorzaken van het conflict in de Kivu's voornamelijk van politieke en economische aard zijn, er een risico is dat individuen op grond van hun etniciteit het doelwit worden van schendingen.⁵¹⁴

⁵¹⁰ Cabinet du Président de la République, *Journal Officiel de la République Démocratique du Congo*, 1 augustus 2006, *Loi n° 06/018 du 20 juillet 2006 modifiant et complétant le Décret du 30 janvier 1940 portant Code pénal congolais*, artikel 174g.

⁵¹¹ Constitution, artikel 51.

⁵¹² UN Human Rights Council, *Combined report of seven thematic special procedures on technical assistance to the Government of the Democratic Republic of the Congo and urgent examination of the situation in the east of the country* (A/HRC/10/59), 5 maart 2009, pp. 20-21.

⁵¹³ UN Office of the Special Adviser on the Prevention of Genocide, *Statement by the Special Adviser of the Secretary General on the Prevention of Genocide, Mr. Francis Deng, on the situation in the Democratic Republic of Congo*, 12 december 2008.

⁵¹⁴ UN Human Rights Council, *Efforts of the United Nations system to prevent genocide and the activities of the Special Adviser to the Secretary-General on the Prevention of Genocide* (A/HRC/10/30), 18 februari 2009, p. 13.

In de Kivu-provincies lopen mensen vooral het risico slachtoffer te worden van geweld en mensenrechtenschendingen wanneer het gebied waarin zij wonen, overgenomen wordt door een andere militie. Deze militie wreekt zich doorgaans op de in het gebied woonachtige bevolking, die verondersteld wordt de militie die het gebied voor de overname controleerde, gesteund te hebben.

In deze wraakacties is geregeld sprake van een etnische dimensie. Afhankelijk van de plaatselijke dynamiek geldt dit voor verschillende etnische groepen. Het is dan ook niet mogelijk om een algemeen beeld te geven welke groepen het risico lopen op vervolging.

Tutsi's

De Hutu's en Tutsi's die in de DRC leven,⁵¹⁵ staan samen bekend als de Banyarwanda en spreken een dialect van het Kinyarwanda. Zij worden door andere bevolkingsgroepen en in de media wel eens aangeduid als 'les Rwandais' (Rwandezen), ook al wonen sommige Banyarwanda-groepen al honderden jaren in Congo. De Hutu's en Tutsi's leven verspreid over de Kivu-provincies, waar ook andere etnische groepen leven, zoals de Shi, Nande, Hunde en Tembo. In de hoogvlaktes van Zuid-Kivu leven de Banyamulenge, de nakomelingen van Tutsi's die aan het einde van de 19^e eeuw vanuit Rwanda, Burundi en Tanzania naar de DRC migreerden. De Banyamulenge worden ook wel eens aangeduid als 'Congolese Tutsi's'. Dat is op zich juist, hoewel er in de DRC ook andere Tutsi-groepen leven.

Volgens verschillende bronnen lopen Tutsi's of personen met een Tutsi-uiters⁵¹⁶ in de Kivu-provincies en daarbuiten niet een groter risico slachtoffer te worden van mensenrechtenschendingen dan andere etnische groepen. Van stelselmatige discriminatie van Tutsi's is evenmin sprake. Wel bestaat er soms bij leden van andere etnische groepen wrok en wantrouwen tegen Tutsi's, omdat Tutsi's in verband worden gebracht met de oorlogen die tussen 1993 en 2004 woedden in de DRC en omdat ze ervan verdacht worden loyaal te zijn aan Rwanda.⁵¹⁷

⁵¹⁵ De Tutsi's en Hutu's leven ook in Rwanda en Burundi. Ze spreken dezelfde taal (Kinyarwanda) en hebben een gemeenschappelijke culturele achtergrond. Voor meer informatie over de migratie van Tutsi's en Hutu's naar de DRC wordt verwezen naar het algemeen ambtsbericht van juni 2009.

⁵¹⁶ Volgens veel Afrikanen in het Grote Merengebied beschikken Tutsi's over een duidelijk herkenbare morfologie. Niet alle Tutsi's zijn echter als zodanig herkenbaar en niet alle personen met een dergelijke morfologie zijn ook daadwerkelijk Tutsi. In Mamdani, Mahmood (2001), *When Victims Become Killers: Colonialism, Nativism, and Genocide in Rwanda*, Princeton University Press, wordt een aantal theorieën beschreven die een verklaring proberen te geven voor het ontstaan van een 'Tutsi-morfologie'.

⁵¹⁷ Zie bijvoorbeeld Radio Okapi, *Problématique autour des réfugiés congolais du Rwanda: 'Pole Institute' tente de lever le voile*, 27 januari 2010.

Andere etnische groepen zijn bang dat de uit Rwanda terugkerende Congolese Tutsi's hun land zullen afpakken.⁵¹⁸

Bovendien zijn de Tutsi's in Noord-Kivu goed vertegenwoordigd op invloedrijke posities binnen het leger en in staatsinstellingen. In de recente geschiedenis hebben opportunistische politici verschillende malen gebruik gemaakt van het wantrouwen en de afgunst die bij veel Congolezen tegenover de Tutsi's heersen en was geregeld sprake van anti-Tutsi retoriek.

Overigens bestaan geen vaste regels over de afstamming van de Tutsi-ethniciteit. Welke ethniciteit een kind van een etnisch gemengd koppel zal krijgen is afhankelijk van de omgeving waarin het geboren wordt en met welke ethniciteit het zichzelf identificeert. Daarbij is het niet van belang of het de vader of de moeder is, die Tutsi is.

Pygmeeën

De positie van de inheemse bevolkingsgroep van de pygmeeën staat sterk onder druk. Overall in de Grote Merenregio wonen pygmeeën, vooral in Rwanda, Burundi, Uganda en de DRC. Het wordt aangenomen dat de pygmeeën de oorspronkelijke bewoners zijn van de equatoriale wouden van Midden-Afrika. Er zijn geen betrouwbare cijfers beschikbaar over het aantal pygmeeën in de DRC. Hun aantal zou tussen de 200.000 en de 500.000 liggen.⁵¹⁹ In de DRC komen verschillende groepen pygmeeën voor, waaronder de Batwa en de Bambuti.

De Bambuti, die leven in de wouden van Ituri, vallen uiteen in drie groepen: de Aka, de Efe en de Sua. In de Kivu-provincies wonen de Batwa, die tevens in Rwanda en Burundi aanwezig zijn.⁵²⁰ De pygmeeën zijn jagers-verzamelaars die steeds meer problemen ondervinden om hun traditionele levenswijze te kunnen voortzetten.⁵²¹ Pygmeeën worden door veel Congolezen als wilden gezien en daarom slecht behandeld.⁵²²

⁵¹⁸ Radio Okapi, *500 réfugiés congolais du Rwanda choisissent Walikale pour leur retour, la population conteste*, 23 september 2010.

⁵¹⁹ U.S. Department of State, *Country Reports on human rights practices 2010 : DR Congo*, 8 april 2011.

⁵²⁰ IRIN, *Minorities under siege : Pygmies today in Africa*, april 2006, p. 7. U.S. Department of State, *Country Reports on human rights practices 2009 : DR Congo*, 11 maart 2010.

⁵²¹ IRIN, *Minorities under siege : Pygmies today in Africa*, april 2006, pp. 7-8.

⁵²² Zo beklagde een groep pygmeeën in Mbandaka zich in juli 2009 dat ze te lijden hebben onder arbitraire arrestaties en vernederende behandeling door de lokale autoriteiten. Radio Okapi, *Mbandaka : des Pygmées victimes des traitements dégradants*, 24 juli 2009.

In sommige delen van het land komt het voor dat pygmeeën door traditionele leiders (*mwami*) of andere rijke personen gevangen worden genomen en tewerkgesteld als slaven.⁵²³

In de DRC worden de pygmeeën ernstig gemarginaliseerd en stelselmatig gediscrimineerd. Hierdoor, en vanwege hun traditionele leefwijze, hebben ze slecht toegang hebben tot basisvoorzieningen als onderwijs en medische zorg.⁵²⁴ Politiek zijn ze ondervertegenwoordigd.⁵²⁵ De leefwijze van pygmeeën lijdt onder de ontbossing die zich in hoog tempo in de DRC voltrekt. Land wordt vaak uitgegeven aan Congolese landbouwers zonder rekening te houden met de pygmeeën die er al generaties lang leven. De pygmeeëngemeenschappen hebben bovendien veel te lijden onder de binnenlandse conflicten en mensenrechtenschendingen.⁵²⁶ In sommige gevallen worden pygmeeën door strijdende partijen gerekruteerd of ontvoerd en ingezet bij militaire operaties.⁵²⁷

3.4.3 Homoseksuelen

In de DRC is homoseksualiteit niet expliciet strafbaar. Homoseksuele handelingen kunnen bestraft worden als ‘vergrijp tegen de goede zeden’ zoals beschreven in het Wetboek van Strafrecht in het hoofdstuk ‘Inbreuken op het familieleven’. Op een dergelijk vergrijp staat een maximale gevangenisstraf van drie jaar.⁵²⁸ De grondwet biedt geen bescherming tegen discriminatie op basis van seksuele geaardheid en bepaalt dat het huwelijk enkel openstaat voor partners van verschillend geslacht.⁵²⁹ Bisschop Ejiba Yamapia, tevens lid van het parlement, heeft in de tweede helft van 2010 een wetsvoorstel ingediend dat homoseksualiteit strafbaar stelt.⁵³⁰

In artikel 2 van dit wetsvoorstel worden homoseksuele relaties gelijkgesteld aan ‘tegennatuurlijke praktijken’. In artikel 174 worden alle publicaties, affiches, pamfletten en/of films die tegennatuurlijke praktijken stimuleren, verboden. Ook beoogt het wetsvoorstel een verbod binnen de DRC van alle organisaties die

⁵²³ U.S. Department of State, *Trafficking in persons report*, juni 2009, p. 109. U.S. Department of State, *Country Reports on human rights practices 2009 : DR Congo*, 11 maart 2010. Radio Okapi, *Kalemie, l'ONG VMI dénonce la violation des droits des pygmées*, 25 oktober 2010.

⁵²⁴ Radio Okapi, *Goma : les pygmées réclament leur intégration totale et leur reconnaissance économique*, 28 juni 2008.

⁵²⁵ Radio Okapi, Bukavu: *journée internationale des peuples autochtones, les pygmées du Sud-Kivu exigent la cooptation de leurs chefs dans les institutions*, 9 augustus 2010. Radio Okapi, *Jérôme Bokele, premier député provincial pygmée de l'Equateur*, 24 maart 2011.

⁵²⁶ Radio Okapi, *Butembo: SOS pour les déplacés pygmées d'Erengeti*, 9 september 2010.

⁵²⁷ Zie bijvoorbeeld IRIN, *Displacement and discrimination – the lot of the Bambuti Pygmies*, 1 september 2010.

⁵²⁸ Wetboek van Strafrecht, artikel 176.

⁵²⁹ Constitution, artikel 40.

⁵³⁰ Afrik.com, *Vers une loi contre l'homosexualité en RDC*, 26 oktober 2010.

tegennatuurlijke seksuele relaties voorstaan of verdedigen. Overtredingen worden bestraft met een boete van 500.000 FC⁵³¹. Voorzover bekend is het wetsvoorstel (nog) niet in behandeling genomen tijdens de parlementaire sessie die liep tot 15 maart 2011.⁵³²

Zoals in veel Afrikaanse landen rust er in de DRC een sociaal-cultureel taboe op homoseksualiteit, waardoor nauwelijks over het onderwerp kan worden gesproken. Door het gebrek aan beschermende wetgeving en door het slechte functioneren van het politieapparaat kan een homoseksueel geen bescherming inroepen tegen gevallen van discriminatie door medeburgers, de politie of andere overheidsinstanties.

Er zijn in de DRC vanwege het sociale taboe op homoseksualiteit nauwelijks organisaties die zich openlijk bezighouden met de rechten van homoseksuelen.⁵³³ De in 2008 opgerichte NGO *Groupe Hirondelles Bukavu*⁵³⁴ geeft voorlichting over gezondheidszorg en mensenrechten en verleent juridische bijstand aan homoseksuelen. In 2010 hield deze NGO een *seminar* voor personen die werkzaam zijn in het onderwijs, de gezondheidszorg en de juridische dienstverlening. De voorzitter van *Hirondelles Bukavu*, Jean Bedel Kaniki, voert achter de schermen actie tegen het wetsvoorstel van bisschop Ejiba Yamapia.⁵³⁵

3.4.4 Minderjarigen

Minderjarigheid eindigt in de DRC bij het bereiken van de leeftijd van 18 jaar.⁵³⁶ Het is echter mogelijk dat een rechtbank een minderjarige na het bereiken van de 15-jarige leeftijd meerderjarig verklaart op verzoek van de ouders of, bij het ontbreken van de ouders, de voogd. Vanaf de leeftijd van 18 jaar is iemand wettelijk handelingsbekwaam.

⁵³¹ Ongeveer 370 Euro.

⁵³² http://www.sgn.org/sgnnews39_11/mobile/page12.cfm en <http://madikazemi.blogspot.com/2011/03/congo-homosexuality-criminalisation.html>.

⁵³³ Cassiau-Haurie, Christophe en Sylvestre Luwa, *L'homosexualité en Afrique, un tabou persistant. L'exemple de la RDC*, 5 mei 2009. Gepubliceerd op <http://www.africultures.com> (geraadpleegd 6 oktober 2009).

⁵³⁴ Hirondelles (zwaluwen) is een ander woord voor homoseksuelen.

⁵³⁵ http://www.sgn.org/sgnnews39_11/mobile/page12.cfm en <http://madikazemi.blogspot.com/2011/03/congo-homosexuality-criminalisation.html> <http://madikazemi.blogspot.com/2011/06/new-report-documents-lgbt-in-dr-congo.html> <http://www.hetrozehuis.be/index.php?q=content/geslaagde-vorming-bij-holebi-groep-zuid-kivu>.

⁵³⁶ Constitution, artikel 41, Code de la Famille, artikel 219.

Sinds 10 januari 2009 is de *Loi n° 09/001 du 10 janvier 2009 portant protection de l'enfant* van kracht.⁵³⁷ In deze wet wordt onder meer het achterlaten van minderjarigen strafbaar gesteld. Bovendien zijn ambtenaren die nalaten actie te ondernemen indien zij sporen van kindermishandeling constateren volgens de wet strafbaar. Verder is in de wet vastgelegd dat er een apart justitieel systeem en detentiefaciliteiten voor minderjarigen moeten komen. De leeftijd van strafrechtelijke verantwoordelijkheid wordt in de wet op 14 jaar gesteld.⁵³⁸

In de praktijk verloopt de toepassing van de nieuwe wetgeving moeizaam. In de verslagperiode werden geen noemenswaardige stappen gezet op het gebied van de implementatie van de nieuwe wetgeving. De *Conseil National de l'Enfant*, het orgaan dat verantwoordelijk is voor de uitvoering van de wetgeving beschikt niet over de middelen en de capaciteit om zijn werk te doen.

Bovendien zijn belangrijke actoren in de toepassing van de wetgeving (de politie en rechtbanken) nog niet of onvoldoende op de hoogte van de wet. Er zijn verschillende Ngo's actief op het gebied van de bewustmaking van de rechten van het kind, maar de Congolese regering werkt nauwelijks met deze organisaties samen en geeft ze geen financiële steun.⁵³⁹ Ngo's voeren ook campagnes uit om kinderen in te laten schrijven bij de burgerlijke stand, aangezien veel ouders niet weten dat deze inschrijving bij wet is verplicht. In Oost-Kasaï werd 14% van de geboren kinderen ingeschreven.⁵⁴⁰

Meerderjarigheid en huwelijk

In de *Code de la Famille* is de minimumleeftijd om te trouwen voor mannen vastgesteld op 18 jaar en voor vrouwen op 15 jaar.

De rechter van het *tribunal de paix* kan echter, indien er zwaarwegende redenen zijn, van deze leeftijdseisen afwijken.⁵⁴¹ Welke redenen dit zijn is niet bekend. In de praktijk komt het, vooral buiten de grote steden, voor dat meisjes op jongere leeftijd (13 of 14 jaar) trouwen.⁵⁴²

⁵³⁷ Cabinet du Président de la République, *Journal officiel de la République Démocratique du Congo*, 12 januari 2009.

⁵³⁸ Cabinet du Président de la République, *Journal officiel de la République Démocratique du Congo*, 12 januari 2009, *Loi n° 09/001 du 10 janvier 2009 portant protection de l'enfant*, respectievelijk artikel 190, 193, 11, 12 en 2.

⁵³⁹ Committee of the Rights of the Child, *Concluding Observations of the Committee on the Rights of the Child: Democratic Republic of the Congo (CRC/C/COD/CO/2)* (unedited version), januari 2009, pp. 3-5.

⁵⁴⁰ Radio Okapi, *Kasaï Oriental: faible taux d'enregistrement des enfants à l'Etat civil*, 31 oktober 2010.

⁵⁴¹ Code de la Famille, artikel 352.

⁵⁴² U.S. Department of State, *Country Reports on human rights practices 200 : DR Congo*, 11 maart 2010. IWPR, *DR Congo: War, tradition feeds sexual violence against women*, 1 oktober 2009.

Verreweg de meeste huwelijken, zeker op het platteland, worden overigens voltrokken volgens het traditionele recht en worden niet geregistreerd bij de burgerlijke stand.

In de DRC betalen jongens voor de meisjes een bruidsschat aan de ouders van de bruid. Voor veel jongens is het lastig om die bruidsschat bij elkaar te sparen, waardoor de huwelijksleeftijd voor jongens aanzienlijk hoger ligt dan die voor meisjes. Het komt voor dat ouders een dochter uithuwelijken om de bruidsschat die hun zoon moet betalen te financieren.⁵⁴³ Ouders die hun (minderjarig of meerderjarig) kind gedwongen uithuwelijken, zijn sinds 2006 strafbaar voor de Congolese wet.⁵⁴⁴

Onderwijs en arbeid

De DRC kent een wettelijke leerplicht voor het basisonderwijs, dat volgens de wet tot de leeftijd van 14 jaar gratis dient te zijn.⁵⁴⁵ In de praktijk is het onderwijs in de DRC (nog) niet gratis. De minister van Onderwijs had in september 2010 voorgesteld een werkgroep op te richten om gratis basisonderwijs in te voeren⁵⁴⁶; vervolgens had president Kabila dit gratis onderwijs in zijn jaarrede toegezegd⁵⁴⁷, maar aan het einde van deze verslagperiode was dit nog niet gerealiseerd.⁵⁴⁸ Omdat onderwijzers hun salaris vaak niet krijgen, heffen scholen zelf schoolgeld, waarmee de leerkrachten betaald worden. Kinderen voor wie geen schoolgeld is betaald, worden (soms) van school gestuurd.⁵⁴⁹

Veel ouders kunnen het zich niet veroorloven hun kinderen naar school te sturen. Jaarlijks geeft de Congolese overheid per kind slechts 3,50 USD uit aan gezondheid, onderwijs en sociale voorzieningen. Van de nationale begroting is volgens de Wereldbank slechts acht procent bestemd voor het onderwijs.⁵⁵⁰

⁵⁴³ U.S. Department of State, *Country Reports on human rights practices 2010 : DR Congo*, 8 april 2010.

⁵⁴⁴ Cabinet du Président de la République, *Journal Officiel de la République Démocratique du Congo*, 1 augustus 2006, *Loi n° 06/018 du 20 juillet 2006 modifiant et complétant le Décret du 30 janvier 1940 portant Code pénal congolais*, artikel 174f.

⁵⁴⁵ Constitution, artikel 43.

⁵⁴⁶ Radio Okapi, *EPSP: un atelier sur la gratuité de l'enseignement primaire*, 23 september 2010.

⁵⁴⁷ Radio Okapi, *Discours de Joseph Kabila sur l'Etat de la nation, le 8 décembre 2010*, 16 december 2010.

⁵⁴⁸ Radio Okapi, *EPSP: un atelier sur la gratuité de l'enseignement primaire*, 23 september 2010.

⁵⁴⁹ Radio Okapi, *Isiro: 318 élèves déplacés chassés de l'école pour non paiement des primes scolaires*, 12 mei 2011.

⁵⁵⁰ Radio Okapi, *Unicef: playdoyer pour l'augmentation des recettes nationales en faveur des enfants en RDC*, 13 juni 2010 en IRIN, *DRC: Where schools have flapping plastic walls*, 19 juli 2010.

In conflictgebieden zijn ouders bang dat hun kinderen door gewapende groepen worden gerekruteerd.

In de conflictgebieden steunt UNICEF met het programma PEAR Plus (*Programme Etendu d'Assistance aux Retournés*) lokale gemeenschappen bij de wederopbouw van scholen. Volgens UNICEF gingen in 2010 drie van de vier kinderen van 6-11 jaar naar de basisschool.⁵⁵¹

Al met al volgden in 2009 minder jongens en meisjes primair onderwijs dan in 2008. Ook gingen er minder jongens en meisjes naar de middelbare school. Om financiële dan wel culturele redenen stuurden de ouders liever jongens dan meisjes naar school.⁵⁵²

Omdat ouders in de meeste gevallen niet in staat zijn in het levensonderhoud van hun gezin te voorzien, zijn veel kinderen gedwongen te werken. Zo werken tienduizenden kinderen vanaf vijf jaar onder gevaarlijke omstandigheden in de mijnen van de provincies Katanga, Zuid-Kivu en Oost-Kasaï.⁵⁵³

In het algemeen gaan Congolezen, die een baan kunnen vinden, vanaf hun 18^e jaar voor zichzelf en hun sociale omgeving zorgen. De werkloosheid in de formele sector is echter zeer hoog. Volgens cijfers van het IMF zou het werkloosheidspercentage, dat in 2006 48.2% bedroeg, in 2008 zijn teruggelopen tot 40.09%.⁵⁵⁴ Het is sociaal-cultureel geaccepteerd dat 16- en 17-jarigen werken, wat ook bij wet is toegestaan. In de informele sector verrichten zij de meest uiteenlopende werkzaamheden. Officieel mogen minderjarigen van 16 tot 18 jaar slechts lichte werkzaamheden verrichten die niet schadelijk zijn voor de gezondheid. Men mag alleen een 15-jarige in dienst nemen na toestemming van een kinderrechter. Het is verboden iemand die jonger is dan 15 jaar in dienst te nemen.⁵⁵⁵

⁵⁵¹ Xinhua, *Augmentation de 23% de taux de scolarisation des enfants en RDC*, 20 november 2010.

⁵⁵² U.S. Department of State, *Country Reports on human rights practices 2010 : DR Congo*, 8 april 2011.

⁵⁵³ Committee of the Rights of the Child, *Concluding Observations of the Committee on the Rights of the Child: Democratic Republic of the Congo (CRC/C/COD/CO/2)* (unedited version), januari 2009, p. 18. U.S. Department of State, *Country Reports on human rights practices 2010 : DR Congo*, 8 april 2011.

⁵⁵⁴ ACP, *510 emplois créés par le programme de création d'emplois depuis 2005, atteste le professeur Okomba*, 24 december 2010.

⁵⁵⁵ Cabinet du Président de la République, *Journal Officiel de la République Démocratique du Congo*, 12 januari 2009, *Loi n° 09/001 du 10 janvier 2009 portant protection de l'enfant*.

Seksueel misbruik en kinderhandel

Hoewel exacte cijfers niet bekend zijn, wordt een aanzienlijk deel van de minderjarigen, zowel jongens als meisjes, in de DRC het slachtoffer van seksueel misbruik.

In sommige gebieden bestaat bijna de helft van de personen die het slachtoffer worden van seksueel geweld uit minderjarigen.⁵⁵⁶ Ook komt prostitutie van minderjarigen door het hele land voor.⁵⁵⁷ Minderjarige prostituees bieden zichzelf in bars of op straat aan.⁵⁵⁸

De DRC is zowel een herkomst- als een bestemmingsland voor kinderhandel. Het doel van de handel is doorgaans kinderen te prostitueren of dwangarbeid te laten uitvoeren.

Een aanzienlijk deel van de mensenhandel in de DRC vindt plaats in de instabiele oostelijke provincies, voornamelijk door leden van rebellengroepen.⁵⁵⁹ Er is geen informatie beschikbaar over de omvang van de kinderhandel. De DRC is niet aangesloten bij het Haagse Adoptieverdrag. De wettelijke en administratieve regelgeving biedt kinderen weinig bescherming tegen illegale adoptie.⁵⁶⁰ In februari 2009 verscherpte de Congolese immigratiedienst DGM wel de regelgeving voor minderjarigen die het land verlaten, om kinderhandel tegen te gaan.⁵⁶¹ De Congolese autoriteiten ondernemen weinig stappen om personen die zich schuldig maken aan mensenhandel strafrechtelijk te vervolgen.⁵⁶²

Straatkinderen

Hoewel weeskinderen traditioneel altijd werden opgevangen door familieleden of mensen in de omgeving, is het aantal straatkinderen, in Kinshasa ook wel *shégués* genoemd, de afgelopen jaren flink toegenomen.

⁵⁵⁶ UNICEF, *Humanitarian action update DR Congo*, 1 juni 2010. Committee of the Rights of the Child, *Concluding Observations of the Committee on the Rights of the Child: Democratic Republic of the Congo (CRC/C/COD/CO/2)* (unedited version), januari 2009, p. 8. UNICEF, *Humanitarian action update DR Congo*, 22 juni 2009, p. 2.

⁵⁵⁷ U.S. Department of State, *Country reports on human rights practices 2010– DRC*, 8 april 2011 en Radio Opkapi, *Bukavu: une association des jeunes dénonce la prostitution des filles mineures*, 6 mei 2010.

⁵⁵⁸ Zie bijvoorbeeld Médecins du Monde, “*La rue, c’est la chance ? Enquête sur l’exploitation et les violences sexuelles des jeunes filles des rues de Kinshasa*”, 8 maart 2009.

⁵⁵⁹ Radio Okapi, *Washington: la RDC accusée de trafic d’êtres humains et d’esclavage sexuel*, 16 juni 2010.

⁵⁶⁰ Committee of the Rights of the Child, *Concluding Observations of the Committee on the Rights of the Child: Democratic Republic of the Congo (CRC/C/COD/CO/2)* (unedited version), januari 2009, p. 10.

⁵⁶¹ DGM, *Communiqué officiel du 23 février 2009*, 26 maart 2009.

⁵⁶² U.S. Department of State, *Trafficking in persons report 2009*, juni 2009, p. 110.

Volgens schattingen leefden in 2010 in de DRC 50.000 kinderen op straat. Veel van deze kinderen zijn verstoten door familieleden na beschuldigingen van hekserij.⁵⁶³

Straatkinderen worden soms het slachtoffer van mishandeling, willekeurige detentie en zelfs buitengerechtelijke executies door soldaten en politie.⁵⁶⁴ Bovendien zijn ze kwetsbaar voor rekrutering door straatbendes, die vooral in Kinshasa in opkomst zijn. In het hele land heeft de politie in het verleden razzia's uitgevoerd, waarbij grote groepen straatkinderen werden gearresteerd. In de verslagperiode zaten ruim honderd straatkinderen opgesloten in de Makalagevangenis in Kinshasa.⁵⁶⁵ Tweehonderd straatkinderen werden vanuit Lubumbashi overgeplaatst naar een landbouwcentrum in Kanyama Kasese, op 700 kilometer afstand van Lubumbashi. Door deze kinderen een landbouwopleiding te geven beoogt de overheid de strijd tegen armoede en honger een impuls te geven. Eerder had evenwel een groep straatkinderen uit Kinshasa in Kanyama Kasese de oogst van de dorpsbewoners geplunderd en was daarna op de vlucht geslagen.⁵⁶⁶ In het algemeen trekken veel jongeren van het platteland naar de stad.⁵⁶⁷ In Kinshasa liet het stadsbestuur vanaf 2 mei 2011 de straten schoonvegen door straatkinderen.⁵⁶⁸

Hoewel UNICEF in alle provincies programma's heeft voor straatkinderen, zijn de activiteiten vooral geconcentreerd op plaatsen waar de internationale gemeenschap sterk aanwezig is, zoals in Kinshasa en Lubumbashi. UNICEF ziet plaatsing van minderjarigen in instellingen als een laatste oplossing, zeker gezien de slechte kwaliteit van de voorzieningen in de DRC, en geeft de voorkeur aan de opvang van straatkinderen in pleeggezinnen. Wanneer kinderen gereïntegreerd worden in hun families, is het vaak onduidelijk wat er op de lange termijn met hen gebeurt. Zij worden, vanwege de grote armoede, namelijk lang niet altijd met open armen door hun familie ontvangen. Helaas is ook de opvang door pleeggezinnen niet altijd een succes, veel kinderen lopen weg.⁵⁶⁹

⁵⁶³ U.S. Department of State, *Country reports on human rights practices 2010 – DRC*, 8 april 2011. Zie ook <http://www.rue89.com/>, *RDC : mieux vaut tuer l'enfant sorcier que lui vous tue*, 27 maart 2011.

⁵⁶⁴ Committee of the Rights of the Child, *Concluding Observations of the Committee on the Rights of the Child: Democratic Republic of the Congo (CRC/C/COD/CO/2)* (unedited version), januari 2009, p. 17.

⁵⁶⁵ Radio Okapi, *La prise en charge des enfants en situation difficile en RDC*, 21 juni 2010.

⁵⁶⁶ Radio Okapi, *Transfert de plus de 200 enfants de la rue de Kassapa à Kanyama Kasese*, 23 maart 2010.

⁵⁶⁷ Radio Okapi, *SENEJER et la lutte contre l'exode rural des jeunes*, 18 mei 2010.

⁵⁶⁸ Radio Okapi, *L'hôtel de ville emploie les jeunes de la rue pour assainir Kinshasa*, 4 mei 2011.

⁵⁶⁹ Radio Okapi, *Bukavu: le phénomène 'enfants de la rue' prend de l'ampleur*, 21 februari 2010 en Radio Okapi, *L'ONG MISED et la réinsertion familiale des enfants de la rue*, 28 mei 2010.

Hekserij en duivelsuitdrijvingen

Vooraf de zwakkeren in de samenleving, in het bijzonder kinderen, worden getroffen door beschuldigingen van hekserij. Het komt geregeld voor dat kinderen die van hekserij worden beschuldigd geweldadige uitdrijvingsrituelen moeten ondergaan. Deze worden doorgaans uitgevoerd door *églises de réveil*, zogenaamde ontwakingskerken. (zie ook paragraaf 3.3.3).

De kerken die dergelijke uitdrijvingen uitvoeren, opereren als commerciële ondernemingen en verdienen veel geld aan de rituelen.⁵⁷⁰

Kinderen die van hekserij worden beschuldigd, worden in veel gevallen door hun familie verstoten. Dit kan gebeuren wanneer de familie geen geld heeft om een geestelijke te betalen voor duivelsuitdrijving, of als betrokkene de beheksing ontkent. In veel gevallen is de beschuldiging ingegeven door armoede, omdat dit de enige manier is om zonder gezichtsverlies een mond minder te hoeven voeden in het gezin.

Beschuldigingen van hekserij komen in het gehele land en in alle lagen van de bevolking voor.⁵⁷¹ Het verdwijnen van de traditionele (familie)structuren door oorlog, extreme armoede en snelle verstedelijking, in combinatie met de explosieve groei van de *églises de réveil* zijn hiervoor de belangrijkste redenen.⁵⁷² De kinderen die het grootste risico lopen om van hekserij beschuldigd te worden, zijn afkomstig uit families waar een verandering heeft plaatsgevonden in de gezinsstructuur. Dat is meestal het overlijden van een ouder of de aanwezigheid van een nieuwe man of vrouw in het gezin.

Daarnaast lopen kinderen met een handicap of kinderen die afwijkend gedrag vertonen (agressie, passiviteit, bedplassen, eetstoornissen, etc.) bijzondere risico's.⁵⁷³

De Congolese grondwet stelt expliciet dat beschuldiging van hekserij een vorm van kindermishandeling is en daarom strafbaar is.⁵⁷⁴

⁵⁷⁰ Save the Children, *The Invention of Child Witches in the Democratic Republic of Congo*, 2 maart 2006, p. 6.

⁵⁷¹ Save the Children, *The Invention of Child Witches in the Democratic Republic of Congo*, 2 maart 2006, p. 15. Zie ook U.S. Department of State, *Country reports on human rights practices 2010 – DRC*, 8 april 2011.

⁵⁷² Médecins du Monde, “*La rue, c’est la chance ? Enquête sur l’exploitation et les violences sexuelles des jeunes filles des rues de Kinshasa*”, 8 maart 2009. U.S. Department of State, *International Religious Freedom Report 2006, Democratic Republic of the Congo*, 15 september 2006.

⁵⁷³ Save the Children, *The Invention of Child Witches in the Democratic Republic of Congo*, 2 maart 2006, pp. 12-16. U.S. Department of State, *International religious freedom report 2010: DR Congo*, 17 november 2010.

⁵⁷⁴ Constitution, artikel 41.

Hoewel volgens een bron in 2008 één persoon zou zijn veroordeeld omdat hij zijn kind had beschuldigd van hekserij, komen dergelijke veroordelingen in de praktijk nauwelijks voor. Dit komt omdat beschuldigingen van hekserij en de daaropvolgende uitdrijvingsrituelen doorgaans op initiatief van de ouders van het kind plaatsvinden, terwijl zij juist geacht worden het kind te beschermen.

Kinderen die beschuldigd zijn van hekserij kunnen zich in theorie wenden tot de politie, maar deze weet meestal niet hoe ze met een dergelijke zaak om moet gaan. Er wordt in de praktijk dan ook zelden aangifte van gedaan.⁵⁷⁵

Opvang alleenstaande minderjarigen

In de DRC worden weeskinderen in het algemeen opgevangen door de familie van één van beide ouders.⁵⁷⁶ Vanwege de slechte economische situatie van de laatste jaren en de erosie van familiebanden komt het echter voor dat weeskinderen aan hun lot worden overgelaten, ongeacht hun leeftijd.⁵⁷⁷ Dit geldt in ieder geval voor een aanzienlijk deel van de kinderen die van hekserij beschuldigd worden. Iedere minderjarige die geen ouders meer heeft kan in theorie een voogd toegewezen krijgen. De voogd wordt benoemd door de rechtbank, op voordracht van de familie. In de praktijk komt het echter zelden voor dat de voogdij op juridische wijze wordt geregeld. Vaker wordt zij alleen op basis van informele afspraken geregeld.

In de DRC zouden alleen in het noordoosten van het land enkele weeshuizen van overheidswege zijn.⁵⁷⁸ Wel zijn er in het hele land verschillende particuliere opvanghuizen die worden geleid door Ngo's of religieuze organisaties.⁵⁷⁹ Een lijst van deze opvanghuizen is niet beschikbaar. De capaciteit van de opvanghuizen is bij lange na niet toereikend om alle alleenstaande kinderen op te vangen. Over de omstandigheden in deze opvanghuizen is geen recente informatie bekend. Er bestaat geen regelgeving met betrekking tot weeshuizen en andere instellingen die zich bezighouden met kinderopvang.⁵⁸⁰

⁵⁷⁵ Zie ook het Unicef rapport *Children accused of Witchcraft*, april 2010 en Institute of War and Peace, *Congolese Infants Raped in Black Magic Rituals*, 27 juli 2010.

⁵⁷⁶ UN Office Geneva, *Committee on rights of child examines report of the DRC*, 21 januari 2009.

⁵⁷⁷ IWPR, *DR Congo: Grim fate of street girls*, 30 juli 2009.

⁵⁷⁸ UN Office Geneva, *Committee on rights of child examines report of the DRC*, 21 januari 2009.

⁵⁷⁹ Zie bijvoorbeeld Radio Okapi, *Mbandaka: prise en charge des enfants orphelins vulnérables*, 6 juli 2010.

⁵⁸⁰ Committee of the Rights of the Child, *Concluding Observations of the Committee on the Rights of the Child: Democratic Republic of the Congo (CRC/C/COD/CO/2)* (unedited version), januari 2009, p. 9.

Nabij Kinshasa bevindt zich het opvangcentrum van de Congregatie der Salesianen (Don Bosco). In dit opvangcentrum kunnen twaalf vrijwillig uit Nederland teruggekeerde alleenstaande minderjarige vreemdelingen (amv's) verblijven. Minderjarigen die door Don Bosco worden opgevangen kunnen, totdat zij meerderjarig worden, in het tehuis verblijven en worden tussentijds niet overgeplaatst naar andere opvanghuizen. Wel wordt geprobeerd de eventuele familie te vinden. Overigens heeft een deel van de kinderen die verblijven in Don Bosco familieleden in de buurt wonen, maar deze weigeren doorgaans zich over de kinderen te ontfermen.

Op het terrein van Don Bosco bevindt zich tevens een opleidingscentrum waar inwonende weeskinderen, maar ook jongeren uit de omgeving, gebruik van kunnen maken. De paters bieden hier opleidingen aan op verschillende niveaus, variërend van de basisschool tot een beroepsopleiding. In de werkplaats kunnen de jongeren opleidingen volgen tot hout- of metaalbewerker, metselaar of landbouwer. Ook de teruggekeerde amv's kunnen hier een opleiding genieten.

Don Bosco beschikt over beperkte medische voorzieningen. Sinds enkele maanden is er een verpleegsterspost op het terrein, waar de kinderen één uur per dag terecht kunnen voor eenvoudige medische behandelingen. In noodgevallen wordt gebruik gemaakt van een kliniek in de buurt, maar deze is duur. Voor gecompliceerde zaken richt Don Bosco zich tot het St. Joseph ziekenhuis in Kinshasa. Er zijn in Don Bosco geen mogelijkheden om lichamelijk of geestelijk gehandicapten langdurig op te vangen.⁵⁸¹

Kindsoldaten

Een groot aantal minderjarigen is direct of indirect betrokken geraakt bij de burgeroorlog die in de DRC gaande is. Op het hoogtepunt van de strijd waren er circa 30.000 kinderen betrokken bij de gevechten.

Alle strijdende partijen die betrokken zijn of waren bij het conflict in de DRC hebben gebruik gemaakt van kindsoldaten.⁵⁸²

Volgens Amnesty International waren in 2009 3 à 4.000 kinderen actief in gewapende groepen en de FARDC.⁵⁸³ Als gevolg van de gevechten die in 2009 in de Kivu-provincies en Oriëntale oplaaiden, hield de rekrutering van kindsoldaten aan.⁵⁸⁴

⁵⁸¹ Voor kinderen met een lichte handicap, zoals manke of dove kinderen, zou een uitzondering gemaakt kunnen worden als zij ondanks hun handicap in staat zijn een vak te leren. Blinde kinderen kunnen in Don Bosco echter niet opgevangen worden.

⁵⁸² UN Security Council, S/2008/773, 12 december 2008, p. 46.

⁵⁸³ Amnesty International, *Report 2010 – The State of the World's Human Rights*, 28 mei 2010.

⁵⁸⁴ UN Security Council, S/2010/181, 13 april 2010, p. 18. Zie ook het algemeen ambtsbericht DRC van juni 2009. UN Security Council, S/2008/693, 10 november 2008, p. 5.

In 2009 werden volgens MONUSCO 848 kindsoldaten gerekruteerd, voornamelijk in de Kivu's. FARDC, Mai-Mai en PARECO lijfden de meeste kindsoldaten in. In 2010 werden volgens cijfers van de VN in totaal 2.006 kinderen door MONUSCO uit het leger of gewapende groepen gehaald.⁵⁸⁵ Daarnaast vluchtten kinderen uit het leger of gewapende groeperingen.

UNICEF voert in samenwerking met de Congolese overheid en internationale Ngo's een DDR-programma uit voor minderjarigen. Wanneer een minderjarige zich in een *brassage* centrum meldt, dient deze direct overgedragen te worden aan UNICEF. In het kader van het programma worden kinderen gedemobiliseerd en tijdelijk opgevangen voordat ze worden herenigd met hun familie en gere-integreerd in de samenleving.

Van 2008 tot 2010 heeft UNICEF bijstand verleend aan 1570 kinderen die waren ingelijfd door gewapende groeperingen, waaronder 585 meisjes en 764 jongens die waren meegenomen door de LRA. Ze zijn herenigd met hun familie of opgevangen in CTO's (*Centres Transitoires d'Orientation*). Daaraan zijn in 2010 de FAT (*Familles Accueil Transitoire*) toegevoegd. Waar de kindsoldaten in CTO's onder elkaar verkeren en recidive kan ontstaan doordat er weinig of geen voorbeeldgedrag beschikbaar is, worden ze bij de FAT opgevangen in een gewone familie met kinderen die geen kindsoldaat zijn geweest.

Desondanks is er nog sprake van illegale rekrutering van kinderen door de FARDC. Die worden ingezet om spullen te dragen. Ze raken daardoor verwijderd van hun familie en gewend aan de militaire manier van leven, zodat het gevaar van inlijving als kindsoldaat op termijn blijft bestaan. Verder worden kindsoldaten nog geworven door de *groupes résiduels*, de gewapende groepen die nog niet zijn geïntegreerd door de FARDC of zich daaruit weer hebben teruggetrokken.⁵⁸⁶

Kinderen die eerder binnen gewapende groeperingen hebben gevochten maar in het kader van DDR-programma's zijn gedemobiliseerd, lopen een grote kans om opnieuw te worden gerekruteerd.⁵⁸⁷ Sommige kinderen worden met geweld gedwongen de wapens weer op te nemen, anderen kiezen er zelf voor, omdat het de enige manier is waarop ze in hun onderhoud kunnen voorzien. Ook worden sommige kindsoldaten door burgers beschuldigd van verkrachting en diefstal,

⁵⁸⁵ UN Security Council, S/2011/20, 17 januari 2011. Zie ook UN Human Rights Council, A/HRC/13/63, p.12, 8 maart 2010.

⁵⁸⁶ Ibid.

⁵⁸⁷ Amnesty International, *No end to war on women and children – North Kivu, DRC*, 17 september 2008, p. 15.

terwijl ze van de overheid geen enkele ondersteuning bij hun re-integratie in de maatschappij krijgen.⁵⁸⁸

3.4.5 **Dienstplicht en desertie**

In de DRC bestaat geen dienstplicht, al biedt de nieuwe grondwet wel de mogelijkheid deze in te stellen.⁵⁸⁹ Desertie is volgens het Militaire Wetboek van Strafrecht strafbaar en kent als maximumstraf de doodstraf. Er is geen recente informatie beschikbaar over hoe vaak desertie in de praktijk voorkomt en of deserteurs daadwerkelijk vervolgd worden. Gezien de huidige staat van het Congolese leger, met een groot aantal niet-geïntegreerde brigades en versneld geïntegreerde ex-strijders van gewapende groepen, is het moeilijk te definiëren wat desertie precies inhoudt.

⁵⁸⁸ Radio Okapi, *Mbuji-Mayi: plus de 3.000 ex-enfants soldats dépourvus d'encadrement*, 13 februari 2010.

⁵⁸⁹ Constitution, artikel 63.

4 Migratie

4.1 Ontheemden- en vluchtelingenstromen

4.1.1 Buiten de DRC

Eind februari 2011 waren er volgens de UNHCR in totaal 403.097 Congolese vluchtelingen in Afrika. Van hen bevond het overgrote deel zich in buurlanden. De meesten (124.244) bevonden zich in de Republiek Congo, 60.364 Congolese vluchtelingen waren in Uganda, Tanzania herbergde 60.186 vluchtelingen en Rwanda 55.027. In Burundi bevonden zich 28.957 Congolese vluchtelingen, in Zambia 12.342 en in de Centraal-Afrikaanse Republiek 15.300.⁵⁹⁰

Ten opzichte van de vorige verslagperiode waren er geen noemenswaardige veranderingen. In 2010 keerden in totaal ongeveer 386 vluchtelingen terug naar de DRC.⁵⁹¹ In december 2009 werd een tripartiete overeenkomst gesloten waardoor 40.000 naar Burundi gevluchte Congolezen op vrijwillige basis kunnen terugkeren. In april 2010 werd een tripartiete overeenkomst gesloten waardoor 53.000 naar Rwanda gevluchte Congolezen op vrijwillige basis kunnen terugkeren.⁵⁹² In juli 2010 werd in Brazzaville een tripartiete overeenkomst gesloten waardoor ruim 120.000 uit Equateur naar de Republiek Congo gevluchte Congolezen op vrijwillige basis kunnen terugkeren.⁵⁹³

4.1.2 Binnen de DRC

Het recht op asiel is vastgelegd in de Congolese grondwet.⁵⁹⁴ Eind augustus 2010 bood de DRC onderdak aan 163.671 vluchtelingen uit andere landen. De meerderheid van deze vluchtelingen was uit Angola afkomstig (79.617). Uit Rwanda waren 68.156 vluchtelingen afkomstig en er bevonden zich 11.860 Burundese vluchtelingen in de DRC.⁵⁹⁵

⁵⁹⁰ De overige vluchtelingen bevonden zich verspreid over andere landen. UNHCR, *DRC Fact sheet*, 28 februari 2011.

⁵⁹¹ UNHCR, *DRC Repatriation Fact sheet*, 30 april 2011.

⁵⁹² De terugkeer van Congolezen uit Rwanda en Burundi is onder meer afhankelijk van de veiligheidssituatie. In de verslagperiode is met deze terugkeer nog geen begin gemaakt.

⁵⁹³ Radio Okapi, *Accord tripartite pour le rapatriement des réfugiés congolais de Brazzaville*, 11 juni 2010.

⁵⁹⁴ Constitution, artikel 33.

⁵⁹⁵ UNHCR, *DRC Fact sheet*, 28 februari 2011.

Ontheemden

Naast de vluchtelingen uit buurlanden, bevonden zich begin 2011 ongeveer twee miljoen ontheemden in de DRC. Ten opzichte van begin 2011 was geen sprake van een significant verschil.⁵⁹⁶

Een substantieel deel (668.000) bevond zich in Zuid-Kivu, waar het aantal ontheemden ten opzichte van de vorige verslagperiode iets toenam.⁵⁹⁷ In Noord-Kivu (557.027) nam het aantal ontheemden ten opzichte van de vorige periode af.⁵⁹⁸ In de provincie Orientale steeg het aantal ontheemden ietwat ten opzichte van de vorige verslagperiode: in Haut-Uélé bevonden zich in maart 2011 248.435 ontheemden en in Bas-Uélé in deze periode 53.304 ontheemden. In Ituri waren dat er 130.258.⁵⁹⁹ Het is overigens lastig om betrouwbare schattingen te maken van het aantal ontheemden, omdat de meesten van hen in de DRC niet in officiële kampen verblijven.

Vooraf in de conflictgebieden leven ontheemden onder slechte omstandigheden. In veel gevallen verschuilen mensen die het geweld ontvluchten zich in de bossen, waardoor ze onbereikbaar zijn voor hulporganisaties.⁶⁰⁰ Soms lopen ze dagenlang op zoek naar voedsel, sommigen komen om van honger, ziekte en ontbering. Hoewel ze vaak worden geholpen door de lokale bevolking in het gebied waar ze naartoe gevlucht zijn, kunnen de ‘gastgezinnen’ de hulpvraag nauwelijks aan. Behalve bij mensen ‘thuis’, verblijven ontheemden soms in kerken en scholen. Ook in ontheemdenkampen leven ontheemden veelal onder slechte en onzekere omstandigheden. Zo komt het voor dat kampen worden aangevallen door rebellen en zijn er geregeld spanningen tussen de bewoners van (tijdelijke) kampen en de lokale bevolking. Ook komt het voor dat ontheemden een kamp worden uitgezet door het regeringsleger, omdat zich leden van gewapende groepen onder de kampbewoners zouden bevinden.⁶⁰¹

4.2 Activiteiten van internationale organisaties

Een groot aantal VN-organisaties, zoals UNHCR, UNICEF, UNIFEM, de Wereldgezondheidsorganisatie (WHO), het Wereldvoedselprogramma (WFP) en de Voedsel- en Landbouworganisatie (FAO), is actief in de DRC. Daarnaast zijn onder andere de volgende internationale en niet-gouvernementele organisaties actief: Artsen zonder Grenzen, Cordaid, ICCO, ICRC, IOM, Oxfam-Novib, Save

⁵⁹⁶ 2011 UNHCR country operations profile – Democratic Republic of Congo.

⁵⁹⁷ Ocha, *Rapport Humanitaire Mensuel Avril 2011*.

⁵⁹⁸ Ocha, *Rapport Humanitaire Mensuel Mars 2011*.

⁵⁹⁹ Ocha, *Rapport Humanitaire Mensuel Mars 2011*.

⁶⁰⁰ Radio Okapi, *Près de 22 000 ménages de déplacés internes errent dans Shabunda, sans assistance*, 31 maart 2011. Radio Okapi, *Bas Uele: plus de 3000 déplacés livrés aux intempéries*, 21 maart 2011.

⁶⁰¹ Radio Okapi, *Ituri: environ 4.000 déplacés de guerre d'Aveba expulsés de leur camp*, 7 mei 2010.

the Children en World Vision. Het Congolese Rode Kruis beschikt over een omvangrijk *tracing* netwerk om familie van vluchtelingen, ontheemden en alleenstaande minderjarigen op te sporen. ECHO, het humanitaire programma van de Europese Commissie, voert in de DRC een programma uit.

UNHCR heeft geen officieel standpunt met betrekking tot de terugkeer van afgewezen asielzoekers naar de DRC.

Literatuurlijst

Voor dit ambtsbericht is gebruik gemaakt van de volgende openbare bronnen:

Rapporten

Africa Today, Volume 56, Number 4, *The Democratic Republic of the Congo? Corruption, Patronage, and Competitive Authoritarianism in the DRC*, Summer 2010

All Party Parliamentary Group on the Great Lakes Region of Africa, *Justice, impunity, and sexual violence in Eastern Democratic Republic of Congo*, november 2008.

Amnesty International, *No end to war on women and children – North Kivu, DRC*, 17 september 2008.

Amnesty International, *Human rights concerns in the run up to Presidential election campaigns*, 7 februari 2011.

Amnesty International, *Report 2010 – The State of the World's Human Rights*, 28 mei 2010.

Avocats sans Frontières, *Etat des lieux de la détention provisoire en République Démocratique du Congo juillet 2006 – avril 2008*, september 2008.

Cassiau-Haurie, Christophe en Sylvestre Luwa, *L'homosexualité en Afrique, un tabou persistant. L'exemple de la RDC*, 5 mei 2009 (gepubliceerd op <http://www.africultures.com>).

Committee of the Rights of the Child, *Concluding Observations of the Committee on the Rights of the Child: Democratic Republic of the Congo (CRC/C/COD/CO/2)* (unedited version), januari 2009.

Country of Return Information Project, *Fiche Pays République Démocratique du Congo (RDC)*, juni 2009.

Freedom House, *Countries at the Crossroads 2010- Democratic Republic of the Congo* (2010).

Groupe Hirondelles Bukavu, *République Démocratique du Congo – LGBTI: Des droits bafoués à Bukavu*, mei 2008.

Harvard Humanitarian Initiative, *Now the world is without me, an investigation of sexual violence in eastern Democratic Republic of Congo*, april 2010.

Home Office, *Country Report*, juni 2009.

Human Rights Watch, *Les soldats violent, les commandants ferment les yeux. Violences sexuelles et réforme militaire en République démocratique du Congo*, juli 2009.

Human Rights Watch, *World Report 2010*.

Human Rights Watch, 'Always on the Run', 14 september 2010.

Human Rights Watch, *Tackling Impunity in Congo: Meaningful Follow-up to the UN Mapping Report*, 1 oktober 2010.

Institute for Security Studies, *The implications of Monuc's withdrawal on child soldiering in the DRC*, 8 juni 2010.

Institute of War and Peace ICC Africa update, *La controverse enfle autour de l'amnistie*, 22 augustus 2008.

Institute of War and Peace, *DR Congo: Grim fate of street girls*, 30 juli 2009.

Institute of War and Peace, *DR Congo: War, tradition feeds sexual violence against women*, 1 oktober 2009.

Institute of War and Peace, *Congolese Infants Raped in Black Magic Rituals*, 27 juli 2010.

International Crisis Group, *Securing Congo's Elections: Lessons from the Kinshasa Showdown*, 2 oktober 2006.

International Crisis Group, *Congo: l'enlèvement du projet démocratique*, 8 april 2010

International Crisis Group, *After MONUC, should MONUSCO continue to support Congolese military campaigns?*, 19 juli 2010.

International Crisis Group, *Africa Report N° 165, Congo: No Stability in Kivu despite Rapprochement with Rwanda*, 16 november 2010.

International Crisis Group, *Africa Report N° 175, The Electoral Dilemma*, 5 mei 2011.

Internationale Spectator, jaargang 64 nr. 10, *De toekomst van Congo, Een fragiele staat tussen legitimiteit en effectiviteit*, oktober 2010.

IPIS, *Mapping Conflict Motives: Eastern DRC*, 4 maart 2008.

Joint OHCHR/MONUC Human Rights Office in the DRC, *Consolidated investigation report of the United Nations Joint Human Rights Office (UNJHRO) following widespread looting and grave violations of human rights by the Congolese national armed forces in Goma and Kanyabayonga in October and November 2008*, 7 september 2009.

Médecins du Monde, « *La rue, c'est la chance ?* » : *Enquêtes sur l'exploitation et les violences sexuelles des jeunes filles des rues de Kinshasa*, 8 maart 2009.

MONUSCO, *Rapport préliminaire*, 24 september 2010.

OCHA, *Bulletin d'information humanitaire november 2010-april 2011*

OCHA, *Rapport mensuel november 2010-april 2011*

Oxfam, *Women and children first: on the frontline of war in the Kivus*, juni 2010.

Save the Children, *The Invention of Child Witches in the Democratic Republic of Congo*, 2 maart 2006.

UNFPA, *Legacy of war: an epidemic of sexual violence in DRC*, 28 november 2008.

UNICEF, *Children accused of Witchcraft*, april 2010.

UNICEF, *Humanitarian action update DR Congo*, 1 juni 2010.

UNHCR, *DRC Fact sheet*, 28 februari 2011.

UNHCR, *DRC Repatriation Fact sheet*, april 2011.

UN Human Rights Council, *Efforts of the United Nations system to prevent genocide and the activities of the Special Adviser to the Secretary-General on the Prevention of Genocide (A/HRC/10/30)*, 18 februari 2009.

UN Human Rights Council, *Combined report of seven thematic special procedures on technical assistance to the Government of the Democratic Republic of the Congo and urgent examination of the situation in the east of the country (A/HRC/10/59)*, 5 maart 2009.

UN Human Rights Council, *Report of the High Commissioner on the situation of human rights and the activities of her Office in the Democratic Republic of the Congo (A/HRC/10/58) (Advanced unedited version)*.

UN Human Rights Council, *Report of the Special Rapporteur on the independence of judges and lawyers, Leandro Despouy (A/HRC/8/4/Add. 2)*, 11 april 2008.

UN Human Rights Council, *Report of the Special Rapporteur on violence against women, its causes and consequences, Yakin Ertürk (A/HRC/7/6/Add. 4)*, 28 februari 2008.

UN Human Rights Council, *A/HRC/13/63*, 8 maart 2010.

UN Human Rights Council, A/HRC/14/24/Add.3, 14 juni 2010.

UN Human Rights Council, A/HRC/16/68, 9 maart 2011.

UN Office Geneva, *Committee on rights of child examines report of the DRC*, 21 januari 2009.

UN Security Council, S/2008/693, 10 november 2008.

UN Security Council, S/2008/728, 21 november 2008.

UN Security Council, S/2008/773, 12 december 2008.

UN Security Council, S/2009/335, 30 juni 2009.

UN Security Council, S/2009/623, 4 december 2009

UN Security Council, S/2010/164, 30 maart 2010.

UN Security Council, S/2010/181, 13 april 2010.

UN Security Council, S/2010/288, 30 juni 2010.

UN Security Council, *List of individuals and entities subject to the measures imposed by paragraphs 13 and 15 of security council resolution 1596 (2005) as renewed by paragraphs 9, 11 and 14 of resolution 1807 (2008)*, geactualiseerd op 3 maart 2009.

UN Security Council, S/2010/596, 29 november 2010.

UN Security Council, S/2011/20, 17 januari 2011.

U.S. Department of State, *International Religious Freedom Report 2006, Democratic Republic of the Congo*, 15 september 2006.

U.S. Department of State, *Trafficking in persons report*, juni 2009.

U.S. Department of State, *International Religious Freedom Report 2009, Democratic Republic of the Congo*, 26 oktober 2009.

U.S. Department of State, *Country Reports on human rights practices 2009 – DR Congo*, 11 maart 2010.

U.S. Department of State, *Country Reports on human rights practices 2010 – DR Congo*, 8 april 2011.

Women's refugee Commission, *Refugee girls. The invisible faces of war*, juni 2009

Websites

Action Contre L'Impunité pour les Droits Humains, <http://www.acidhrdc.net/>.

African Union, *OAU/AU treaties, conventions, protocols, charters*, <http://www.africa-union.org/root/au/Documents/Treaties/treaties.htm>.

Assemblée nationale de la République Démocratique du Congo, <http://www.assemblee-nationale.cd>.

Commission Nationale Electorale Indépendante, www.cei-rdc.cd.

Central Intelligence Agency (CIA), The World Factbook - Congo, Democratic Republic, <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/cg.html>.

Direction Générale de la Migration, <http://www.dgm.cd/>

Europese Commissie, *Lijst van luchtvaartmaatschappijen met een exploitatieverbod in de EU*, http://ec.europa.eu/transport/air-ban/list_nl.htm.

ICRC, *States party to main treaties*, as of 7 August 2009, http://www.icrc.org/Web/eng/siteeng0.nsf/html/party_main_treaties.

International Center for Transitional Justice, <http://www.ictj.org/en/index.html>.

International Crime Court, <http://www.icc-cpi.int>.

Inter-Parliamentary Union, *Women in parliaments*, <http://www.ipu.org>.

Leganet, <http://www.leganet.cd>.

MDRP, *Regard vers le futur après la clôture du partenariat MDRP*, 20 augustus 2009, <http://www.mdrp.org>.

Ministerie van Buitenlandse Zaken, *Verdragenbank*, <http://www.minbuza.nl/verdragen>.

MONUSCO, <http://monusco.unmissions.org/>

Oanda Currency Converter, www.oanda.com/convert.

Office of the High Commissioner for Human Rights, <http://www.ohchr.org/>.

Transitional Demobilization and Reintegration Program, <http://www.tdrp.net/>.

Trésor de la Langue Française au Québec (TLFQ), Congo-Kinshasa,
<http://www.tlfq.ulaval.ca/axl/afrique/czaire.htm>.

United Nations Treaty Collection, Status of treaties, <http://treaties.un.org>.

Wetteksten

Cabinet du Président de la République, *Journal Officiel de la République Démocratique du Congo*, 30 november 2004, *Code Pénal Congolais*.

Cabinet du Président de La République, *Journal Officiel de la République Démocratique du Congo*, 28 december 2005, *Loi n° 05/023 du 19 décembre 2005 portant amnistie pour faits de guerre, infractions politiques et d'opinion*.

Cabinet du Président de La République, *Journal Officiel de la République Démocratique du Congo*, 10 maart 2006, *Loi n° 06/006 du 09 mars 2006 portant organisation des élections présidentielle, législatives, provinciales, urbaines, municipales et locales*.

Cabinet du Président de La République, *Journal Officiel de la République Démocratique du Congo*, 1 juli 2006, *Loi n° 06/015 du 12 juin 2006 autorisant l'adhésion de la République Démocratique du Congo au Protocole à la Charte Africaine des Droits de l'Homme et des Peuples, relatif aux Droits de la Femme en Afrique*.

Cabinet du Président de La République, *Journal Officiel de la République Démocratique du Congo*, 1 juli 2006, *Loi n° 06/017 du 12 juin 2006 autorisant l'adhésion de la République Démocratique du Congo à l'Accord sur les privilèges et immunités de la Cour Pénale Internationale*.

Cabinet du Président de la République, *Journal Officiel de la République Démocratique du Congo*, 1 augustus 2006, *Loi n° 06/018 du 20 juillet 2006 modifiant et complétant le Décret du 30 janvier 1940 portant Code pénal congolais*

Cabinet du Président de la République, *Journal Officiel de la République Démocratique du Congo*, 1 augustus 2006, *Loi n° 06/019 du 20 juillet 2006 modifiant et complétant le Décret du 06 août 1959 portant Code de Procédure Pénale Congolais*.

Cabinet du Président de la République, *Journal Officiel de la République Démocratique du Congo*, 11 augustus 2008, *Loi n° 08/013 du 5 août 2008 portant organisation et fonctionnement au Conseil supérieur de la magistrature*.

Cabinet du Président de la République, *Journal officiel de la République Démocratique du Congo*, 12 januari 2009, *Loi n° 09/001 du 10 janvier 2009 portant protection de l'enfant*.

Code de la Famille de la République Démocratique du Congo (Loi n° 87/010 du 1er août 1987 portant code de la famille).

Constitution de la République Démocratique du Congo.

Direction Générale de la Migration, *Communiqué officiel du 23 février 2009*, 26 maart 2009.

Loi n° 04/002 du 15 mars 2004 portant organisation et fonctionnement des partis politiques.

Loi organique n° 10/011 du 18 mai 2010 portant fixation des subdivisions territoriales à l'intérieur des province.

Loi organique n° 10/ 013 DU 28 Juillet 2010 portant organisation et fonctionnement de la commission électorale nationale indépendante.

Ordonnance n° 344 du 17 septembre 1965 relatif au régime pénitentiaire.

Nieuwsberichten

ACP

AlertNet

APA

Afrik.com

Agence France Presse (AFP)

Associated Press (AP)

L'Avenir

Belga

BBC Afrique

BBC News

Le Climat tempéré

Forum des As

The Guardian

HIG

Institute for War and Peace Reporting (IWPR)

IRIN

Jeune Afrique

Kongotimes

MONUC News

The New York Times

NRC

L'Observateur

Le Palmarès
Le Phare
Le Potentiel
La Prospérité
Radio France Internationale (RFI)
Radio Okapi
La République
Reuters
Der Spiegel
De Standaard
UN News Service
Xinhua

I Lijst van gebruikte afkortingen

ADF	Allied Democratic Front (Uganda)
AMP	Alliance de la Majorité Présidentielle
ANR	Agence Nationale de Renseignements
APCLS	Alliance des Patriotes pour un Congo Libre et Souverain
BdK	Bundu dia Kongo (Bas-Congo)
CD	Chrétiens Démocrates
CEI	Comission Electorale Indépendante
CENI	Commission Electorale Nationale Indépendante
CNDH	Commission Nationale des Droits de l'Homme
CNDP	Congrès National pour la Défense du Peuple
CSAC	Conseil Supérieur de l'Audiovisuel et la Communication
CSM	Conseil Supérieur de la Magistrature
DDR	Disarmament, Demobilisation and Reintegration
DDRRR	Disarmament, Demobilisation, Repatriation, Reinsertion and Resettlement
DGM	Direction Générale de la Migration
DRC	Democratische Republiek Congo
FAC	Forces Armées Congolaises
FARDC	Forces Armées de la République Démocratique du Congo
FAZ	Forces Armées Zaïroises
FDLR	Forces Démocratiques de Libération du Rwanda
FNI	Forces Nationalistes et Intégrationnistes
FNL	Front National de Libération
FPJC	Front Populaire pour la Justice au Congo
FRF	Forces Républicaines Fédéralistes
FPR	Front Patriotique Rwandais
FRPI	Front de Résistance Patriotique en Ituri
ISSS	International Security and Stabilization Support Strategy
LRA	Lord's Resistance Army
MDRP	Multi-country Demobilisation and Reintegration Program
MLC	Mouvement de Libération du Congo
MONUC	Mission de l'Organisation des Nations Unies en République Démocratique du Congo
MONUSCO	United Nations Organization Stabilization Mission in the Democratic Republic of the Congo
MP	Majorité Présidentielle
MSR	Mouvement Social pour le Renouveau
NALU	National Army for the Liberation of Uganda
ONDH	Observatoire National des Droits de l'Homme
ORD	Ordre des Républicains Démocrates
PALU	Parti Lumumbiste Unifié

PARECO	Patriotes Résistants Congolais
PNC	Police Nationale Congolaise
PPRD	Parti du Peuple pour la Reconstruction et la Démocratie
UDPS	Union pour la Démocratie et le Progrès Social
UPDF	Uganda People's Defence Force
UEPNDDR	Unité d'Exécution du Programme National de DDR

II Kaart van de Democratische Republiek Congo

Department of Peacekeeping Operations
Cartographic Section

III Overzichtskaart van de Kivu-provincies

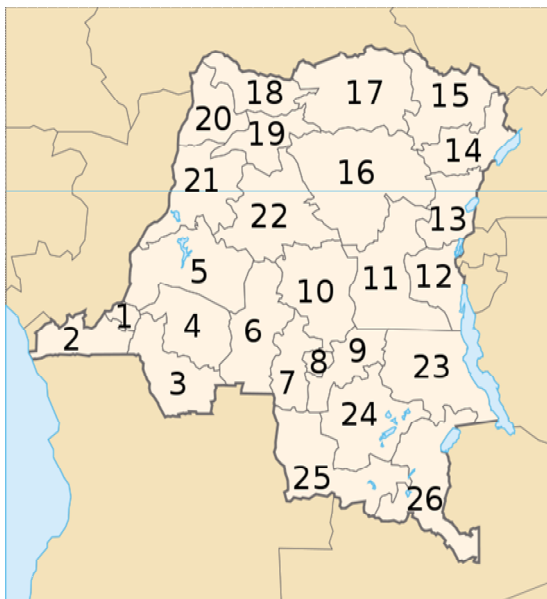

IV Provincie-indeling van de Democratische Republiek Congo

Provincie-indeling tot de inwerkingtreding van de grondwet van 2006

Provincie-indeling volgens de grondwet van 2006

1 - Kinshasa	14 - Ituri
2 - Kongo Central	15 - Haut-Uélé
3 - Kwango	16 - Tshopo
4 - Kwilu	17 - Bas-Uélé
5 - Mai-Ndombe	18 - Nord-Ubangi
6 - Kasai	19 - Mongala
7 - Lulua	20 - Sud-Ubangi
8 - Kasai Oriental	21 - Équateur
9 - Lomami	22 - Tshuapa
10 - Sankuru	23 - Tanganyika
11 - Maniema	24 - Haut-Lomami
12 - Sud-Kivu	25 - Lualaba
13 - Nord-Kivu	26 - Haut-Katanga

V Lijst met kabinetsleden (sinds kabinetswijziging van 19 februari 2010)

Premier

Premier: Adolphe Muzito

Vice-premiers

Werkgelegenheid, arbeid en sociale zekerheid: François-Joseph Mobutu Nzanga

Binnenlandse zaken en veiligheid: Adolphe Luman Mulenda Bwana N'Sefu

Post, Telefoon en Telecommunicatie: Simon Bulupiy Galati

Ministers

Buitenlandse zaken: Alexis Thambwe Mwamba

Internationale en regionale samenwerking: Raymond Tshibanda N'Tungamulongo

Nationale defensie en veteranenzaken: Charles Mwando Nsimba

Justitie en mensenrechten: Luzolo Bambi Lessa

Decentralisatie en ruimtelijke ordening: Antipas Mbusa Nyamwisi

Betrekkingen met het parlement: Richard Muyej Mangenz

Communicatie en media: Lambert Mende Omalanga

Financiën: Matata Ponyo Mapon

Budget: Jean-Baptiste Ntahwa Kuderwa Batumike

Plan: Olivier Kamitatu Etsu

Effectenbezit: Jeannine Mabunda Lioko

Economie: Jean-Marie Bulambo Kilosho

Infrastructuur, publieke werken en wederopbouw: Fridolin Kasweshi Musoka

Energie: Gilbert Tshiongo Tshibinkubula Wa Tumba

Mijnbouw: Martin Kabwelulu Labilo

Koolwaterstoffen: Célestin Mbuyu Kabango

Milieu, natuurbeheer en toerisme : José Endundo Bononge

Transport en communicatiemiddelen: Laure-Marie Kawanda Kayena

Volksgezondheid: Victor Makwngé Kaput

Hoger en universitair onderwijs: Léonard Mashako Mamba

Basis-, middelbaar en beroepsonderwijs: Macaire Mwangu Famba

Landbouw: Norbert Basengezi Katintima

Rurale ontwikkeling: Philippe Undje Yangya

Industrie: Anicet Kuzunda Mutangiji

Handel, midden- en kleinbedrijf: Bernard Biando Sango

Gender en familie zaken: Marie-Ange Lukiana Mufonkolo

Landaangelegenheden: Kisimba Ngoy Maj

Stedenbouw en huisvesting: César Lubamba Ngimbi

Sociale zaken, hulpverlening en nationale solidariteit: Ferdinand Kambere Kalumbi

Overheidsdienst: Dieudonné Upira Sunguma Kagimbi

Wetenschappelijk onderzoek: Jean-Pierre Bokole Ompoka

Cultuur en Kunst: Jeannette Kavira Mapera
Jeugd en sport: Claude Bazibuhe Nyamugabo

Vice-ministers

Binnenlandse zaken: Georges Zuka Mon'do Ugonda-Lemba
Buitenlandse zaken: Ignace Gata Mavita Wa Lufuta
Financiën: Joas Mbitso Ngedza
Budget: André Shikayi Luboya Bankina
Handel: Xaverine Karomba Mitimituje
Publieke Werken: Gervais Ntirumenyerwa Kimonyo
Beroepsonderwijs: Arthyur Sedea Ngamo